

Historia ya Umethodisti

JUZUU YA 2:

1703–1736

Wilson Pruitt

Historia ya Umethodisti

Juzuu ya 2: 1703–1736

Wilson Pruitt

© 2026 Wilson Pruitt

Haki zote zimehifadhiwa. Hakuna sehemu ya chapisho hili inayoweza kunakiliwa, kusambazwa, au kupitishwa kwa namna yoyote au kwa njia yoyote, ikiwa ni pamoja na kunakili kwa picha, kurekodi, au mbinu nyingine za kielektroniki au za kimakanika, bila idhini ya maandishi iliyotangulia kutoka kwa mchapishaji, isipokuwa katika hali ya manukuu mafupi yaliyomo katika hakiki za uchambuzi na matumizi mengine yasiyo ya kibiashara yanayoruhusiwa na sheria ya hakimiliki.

Imechapishwa na Wroot Press

Imetokana na nakala za podikasti ya History of Methodism

Imechapishwa nchini Marekani

Toleo la Kwanza

Kwa Bunbury

YALIYOMO

Dibaji	1
Sura ya 1	3
Sura ya 2	13
Sura ya 3	23
Sura ya 4	31
Sura ya 5	43
Sura ya 6	61
Sura ya 7	75
Sura ya 8	85
Sura ya 9	95
Sura ya 10	103
Sura ya 11	111
Sura ya 12	119
Sura ya 13	125
Sura ya 14	133

Sura ya 15	139
Sura ya 16	149
Sura ya 17	157
Sura ya 18	165
Bibliografia	173

DIBAJI

Sura zilizomo katika juzuu hili zimejengwa juu ya nakala zilizoandikwa kutoka kwa Podikasti ya History of Methodism. Juzuu la kwanza lilishughulikia historia ya awali ya Umethodisti likitupeleka kutoka Luther na Matengenezo hadi mwaka 1700. Juzuu hili la pili linaanzia pale juzuu la kwanza lilipoishia, mwanzoni mwa karne ya kumi na nane, na linatuvusha katika ujana na mwanzo wa utu uzima wa John na Charles Wesley. Tunaanza na ulimwengu walimozaliwa—England ya Malkia Anne, upanuzi wa kikoloni, na biashara ya watumwa—kabla ya kuwaelekea wale waliowaumba moja kwa moja zaidi: mama yao, Susanna, na baba yao, Samuel. Kuanzia nyumba ya padri huko Epworth hadi kumbi za mihadhara za Oxford, kuanzia Holy Club hadi usiku wa kuamkia kuondoka kwao kwenda Georgia, juzuu hili linashughulikia uundaji wa vijana wawili ambao wangepadilisha sura ya Ukristo.

SURA YA 1

England mwaka 1703

England ya wakati wa kifo cha John Wesley ilikuwa mahali tofauti sana na England ya wakati wa kuzaliwa kwake Wesley. Wesley alikufa mwishoni mwa karne ya kumi na nane, muda mfupi baada ya kupotea kwa Makoloni ya Amerika. England katika miaka ya 1790 ilikuwa taifa lenye ufanisi kwenye ukingo wa kupanua kwa kasi kubwa milki zake nchini India, Afrika, na Pasifiki ya Asia. Fedha kutoka makoloni zilikuwa zikiunganishwa na mapinduzi ya viwanda yaliyokuwa yakichipuka ili kuunda jamii yenye ufanisi inayopatikana katika riwaya za Jane Austen.

Sura hii inaangalia mwaka 1703. Nini kilikuwa kikiendelea serikalini? Uchumi ulifanya kazi vipi? Rangi na jinsia vilijidhihirisha vipi? Si maswali yote haya yatakayojibiwa kikamilifu, lakini tutashughulikia eneo kubwa la muktadha ili kuelewa ujana wa John na Charles Wesley, familia yao, na ulimwengu wao.

Mwaka 1703, Malkia Anne alikuwa katika mwaka wa pili wa utawala wake. William III alikuwa amefariki bila mrithi mwaka 1702 kutokana na nimonia; Malkia Mary alikuwa amefariki mwaka 1694. Anne alikuwa dada yake Mary. Alilelewa kama Mwanglikana na akaolewa na Mkuu George wa Denmark, lakini wao pia hawakuwa na watoto wakati wa kurithi kwake.

Ili kuzuia Wastuart wowote wa Kikatoliki kuwa warithi, Sheria ya Ufumbuzi (Act of Settlement) ilikuwa imepitishwa mwaka 1701, ikitangaza kwamba ni Mprotestanti tu angeweza kuketi kwenye kiti cha enzi. Hii haikutatua suala la James II na mwanawe, James Francis Edward Stuart, ambaye alikuwa hai kabisa na alikuwa na shauku kubwa ya kurudisha kiti cha enzi cha baba yake ambacho William Mholanzi alikuwa amekitwaa kutoka kwake. Wafuasi wa James Francis na ukoo wa Stuart waliitwa Jacobites, kwa neno la Kilatini la James, *Jacobus*. Mwaka 1715, baada ya kifo cha Anne na baada ya kurithi kwa kiti cha enzi cha Uingereza na binamu wa pili wa James Francis, George Louis, uasi wa Jacobites ulikuwa mkali lakini ulizimwa haraka. Kile kilicho muhimu kwa uelewa wetu wa historia ya Umethodisti ni kwamba mbadala wa Jacobite kwanza kwa William na Anne, na kisha kwa Wahanover, ulikuwepo katika kipindi chote hiki cha historia ya England. Malkia Anne na warithi wake, Wageorge wa Hanover, wote ilibidi watawale wakijua kwamba Wastuart wa Kikatoliki walikuwa na madai bora zaidi kwa kiti cha enzi kuliko waliyokuwa nayo wao.

John Wesley aliandika kuhusu Anne kwa fadhili katika historia yake, akisema:

Kupotea kwa Mfalme William kulidhaniwa kuwa hakuwezi kurekebishwa; lakini ufalme uligundua hivi karibuni kwamba furaha ya utawala wowote inapaswa kupimwa kwa kiwango kile kile kutokana na tabia za jumla za nyakati, kama vile fadhila za faragha za mfalme. Malkia Anne, mrithi wake, bila vipaji vinavyong'aa, hata hivyo alitawala kwa utukufu, na akawaacha watu wake wakiwa wenye furaha.¹

Mwezi mmoja baada ya kutawazwa kwake, England ilijikuta imezama katika Vita vya Urithi wa Kihispania (War of the

---

1 John Wesley, *A Concise History of England*, 4 vols. (London, 1776), 4:41.

Spanish Succession), jambo tata lililodumu hadi mwaka 1714. England ilijiunga na upande wa Uholanzi na Austria ili kuzuia Milki ya Hispania isiwe kwa kweli sehemu ya Ufaransa. Yule yule John Churchill aliyekuwa mwanachama wa njama ya kumleta William wa Orange aliibuka kama mwanamkakati mkubwa wa kijeshi wakati huu. Churchill alichukua ubunifu wa kimkakati wa New Model Army ya Cromwell na akauendeleza, akishinda ushindi mkubwa huko Blenheim (1704), Ramillies (1706), Oudenarde (1708), na Malplaquet (1709) uliosababisha Anne kumpandisha hadi cheo cha Duke wa Marlborough. Vita vinapaswa pia kuonwa katika muktadha wa tisho la Jacobite. England haikutaka tu kuzuia upanuzi wa Ufaransa bali pia kuzuia washirika wa James Francis Stuart wasipate nguvu za kutosha kumrudisha kwenye kiti cha enzi.

Historia ya kiuchumi na ya kikoloni ya England mwaka 1703 haiwezi kutenganishwa. Hakukuwa na mpango wa utawala wa kikoloni uliotoka kwa taji. Kampuni ya Virginia huko Jamestown mwaka 1607, Kampuni ya Hudson's Bay nchini Kanada, Kampuni ya East India huko Asia, Kampuni ya Royal Adventurers Trading (ambayo baadaye ikawa Royal African Company)—biashara hizi zilipokea hati za kifalme, lakini zilibeba gharama na faida vyote viwili. Karne ya kumi na saba iliona upanuzi wa kushangaza wa milki za kikoloni za Kiingereza katika West Indies, ambazo zilionwa kuwa mali za thamani zaidi katika kile ambacho hakikuwa kimeitwa au kueleweka bado kama himaya. Thamani halisi ya kikoloni ya India ilikuwa bado haijathibitishwa. Hadi Robert Clive katikati ya karne ya kumi na nane, Kampuni ya East India ilikuwa biashara yenye faida ya wastani tu iliyofanya biashara na Milki ya Mughal. Wamughal walikuwa wametawala India kwa mamia ya miaka. Utajiri wao uliifanya ile ya England au mamlaka nyingine yoyote ya Ulaya kuonekana ndogo sana. Kaka mkubwa wa Susanna Wesley, Samuel Annesley, alianza kufanya kazi kwa Kampuni ya East India mwaka 1677, akiwa na

umri wa miaka kumi na tisa. Alipanda haraka katika kampuni na akawa rais wa Baraza la Surat katika jimbo la kisasa la Gujarat, kaskazini mwa Mumbai. Shughuli za maharamia katika eneo hilo zilimsababishia Annesley kupoteza cheo chake. Alijaribu kukirudisha, hata akimwomba shemeji yake, Samuel Wesley, awe wakala wake nchini England. Kwa bahati mbaya, Wesley hakuwa hodari katika fedha kama alivyokuwa katika kuhubiri na akapoteza sehemu kubwa ya mali ya Annesley, hatimaye akisababisha mfarakano kati ya familia hizo.²

Uchumi wa huduma mwaka 1700 ulimaanisha kwamba Samuel Wesley hakuwa amezoea kushughulika na fedha. Malipo ya faida makubwa kwa wachungaji katika riwaya za Jane Austen hayakuwepo wakati huo. Kama David Hempton anavyoandika, “mwanzoni mwa karne ya kumi na nane karibu nusu ya nafasi za kichungaji za Kianglikana zilikuwa na thamani ya chini ya pauni 50 kwa mwaka na mishahara ya makasisi wa mshahara wa kudumu ilikuwa maarufu kwa kutotosheleza.”³

Baada ya mwaka 1740, huduma ikawa taaluma inayotamanika zaidi, ikiwa na msaada wa kifedha wa juu vya kutosha hata F. M. L. Thompson akaweza kuiita chaguo la kazi linalotamanika zaidi katika nusu ya pili ya karne ya kumi na nane. John na Charles Wesley hawakuingia katika huduma kwa ajili ya fedha, wala baba yao.

Uchumi wa England yenyewe ulikuwa katika mchakato wa upanuzi wa kushangaza. Mkataba wa mwaka 1703 na Ureno ulisababisha upanuzi wa biashara ya Kiingereza na kuingizwa kwa dhahabu ya Brazili katika uchumi. Mkataba huo pia

---

2 Much of this history comes from Arnold Wright, *Annesley of Surat and His Times: The True Story of the Mythical Wesley Fortune* (London: Andrew Melrose, 1918).

3 David Hempton, *Methodism: Empire of the Spirit* (New Haven: Yale University Press, 2005), 6.

ulisababisha ummaarufu wa divai ya port katika ulimwengu unaozungumza Kiingereza.

England mwaka 1700 ilikuwa ikisafirisha bidhaa za nje za thamani ya takriban pauni milioni 6.5. Mwishoni mwa karne, mauzo ya nje yalikuwa pauni milioni 43.2.⁴ Ukuaji huu wa kiuchumi ulitokea kwa sababu nyingi, kuu ikiwa uvunaji wa rasilimali uliowezeshwa na makoloni. Wengi wa makoloni yasingekuwa na faida kama hiyo kama si zoezi la utumwa wa Waafrika na Wahindi. Royal African Company ilikuwa na ukiritimba karibu kamili juu ya biashara ya watumwa Afrika mwaka 1703, ikiwa na idadi kubwa ya binadamu waliosafirishwa kwa magendo na kuuzwa wakihamishwa kutoka Senegal na Angola hadi West Indies na Amerika Kaskazini. Biashara ya watumwa ilianza kupanuka kwa kasi kubwa kwa Sheria ya 9 na 10 ya William na Mary, sura ya 26, iliyoeleza, kama W. E. B. Du Bois alivyoandika katika tasnifu yake juu ya kukandamiza biashara ya watumwa, kwamba “wafanyabiashara binafsi, kwa kulipa ushuru wa asilimia 10 juu ya bidhaa za Kiingereza zilizosafirishwa kwenda Afrika, waliruhusiwa kushiriki katika biashara hiyo.”⁵ Hii ilitokea kwa sababu wafanyabiashara wa Kiamerika walitaka kusaidia kudumisha ngome na majumba ya kifahari barani Afrika ambayo yangeendeleza zaidi biashara hiyo. Zoezi hilo ovu likakua, lakini macho ya wafanyabiashara wa Kiingereza na Kiamerika yote yalikuwa kwa makoloni tajiri ya Kihispania.

Tamaa yao ilithawabishwa baada ya Vita vya Urithi wa Kihispania. Katika Mkataba wa Utrecht uliomaliza vita, Waingereza walishinda *Asiento*, ukiritimba wa kusambaza watumwa kwa makoloni ya Kihispania.⁶ Utumwa haukuwa

---

4 E. Lipson, *The Economic History of England* (London: A. & C. Black, 1931), 188.

5 Du Bois, 10.

6 Hill, 228.

mdogo kwa Amerika Kaskazini. Upande mwingine wa dunia, utumwa wa Wahindi ulifanyika ndani ya Milki ya Mughal lakini pia katika maeneo ya Kampuni ya East India.

Upanuzi wa biashara ya watumwa pamoja na upanuzi wa eneo la kikoloni la Kiingereza ulisababisha mabadiliko katika maoni ya wenyeji kuhusu jamii zisizo za kizungu. Miaka mia moja kabla, Shakespeare angeweza kuandika tamthilia ambayo mhusika wake mkuu alikuwa Mmoor, lakini mwaka 1693, “Thomas Rymer alidhani ilikuwa lazima kumkosoa Shakespeare kwa kuonyesha ubaguzi mdogo sana wa rangi.”⁷

Maisha ya mijini ya Kiingereza yalikuwa yakibadilika kwa kasi pia. Karne ya kumi na saba ilikuwa imeongeza idadi ya watu wa London kutoka takriban 200,000 hadi 490,000 wakati wa kuzaliwa kwa Wesley. Takriban asilimia tano ya wakazi walikuwa Wafaransa, wengi wao wakimbizi wa Kiprotestanti walioitwa Wahuguenoti walioleta pamoja nao utajiri wa ujuzi wa nyuzi na vitambaa uliopanua sana sekta ya viwanda ya Kiingereza.⁸

Makoloni ya Amerika Kaskazini yalikuwa yamejaa Wapuritani wa Kiingereza waliokuwa wamekimbia Wastuart, pamoja na wengine wengi waliotumaini kujipatia maisha duniani. Maisha ya kikoloni hayakuwa ya amani kamwe, na ukosefu huo wa amani ulirudi hadi Ulaya. Kama Bernard Bailyn anavyoandika:

Hakukuwa na wakati, katika kipindi cha nusu karne ya makazi, ambapo hapakuwa na mgogoro wa kirangi katika moja au jingine la makoloni ya Ulaya katika pwani ya Amerika Kaskazini—si tu mauaji ya bahati nasibu katika nchi za mipakani zilizotengwa na

---

7 Hill, 229.

8 “The Population History of London,” Old Bailey Online, accessed on April 10, 2026: <https://www.oldbaileyonline.org/about/population-history-of-london>.

mashambulizi ya kufisha ya wafanyabiashara wakatili, bali vita vilivyopangwa vya uharibifu tofauti na vita vya Wahindi vya kabla ya mawasiliano na zaidi ya kanuni za vita vya kistaarabu, kanuni za vita vya haki, na kiasi cha Kikristo, ambavyo kwa kiasi fulani vilikuwa vimepunguza athari za migogoro ya kijeshi barani Ulaya. Kama kulikuwepo vielelezo vya kawaida vya vita vya Wahindi katika Amerika Kaskazini ya karne ya kumi na saba, vilikuwa ni vighairi vya matendo ya kawaida ya vita vya Ulaya: machinjo bila huruma na uharibifu uliotengwa kwa miji na majiji yaliyotekwa yaliyokataa kujisalimisha yalipozingirwa; waasi wa nchini waliopinga waziwazi tawala zilizosimama; au wazushi ambao mafundisho yao yenye msimamo mkali yalitishia kuharibu uthabiti wa jamii ya kiraia. Kwa hawa, katika vita vya karne ya kumi na sita na mwanzo wa kumi na saba, hapakuwa, na hapakuwepo, huruma.⁹

Vita vya King Philip vya miaka ya 1670 vilikuwa jambo lenye uharibifu mkubwa lenye mfanano zaidi na matembezi ya Sherman hadi baharini kuliko mgogoro wowote wa kijeshi wa wakati huo. Vilitokea katika New England kati ya Koloni la Massachusetts Bay na makabila kadhaa chini ya Metacomet, aliyekuwa amejichukulia jina la King Philip. Ulikuwa mgogoro ulioundua pia utambulisho wa Kiamerika wa kipekee kwa sababu jeshi la Kiingereza halikuja kuwaokoa wakoloni, kwa kuwa walikuwa katika mchakato wa kushindwa na Waholanzi, tena, katika Vita vya Tatu vya Anglo-Holanzi.

Vita vya Malkia Anne, vilivyoanza mwaka 1701 lakini vilivyofanya kazi kwa njia nyingi kama mbele ya Amerika Kaskazini ya Vita vya Urithi wa Kihispania, vilijumuisha mapigano kandokando ya pwani yote ya Atlantiki. Eneo la maonyesho muhimu kwa mustakabali wa Umethodisti lilikuwa mgogoro kati ya Carolinas za Kiingereza na Florida ya

---

9 Bernard Bailyn, *The Barbarous Years: The Peopling of British North America, 1600–1675* (New York: Knopf, 2012).

Kihispania. Mwaka 1704, Waingereza waliharibu mfumo wa misheni ya Kihispania kwenye pwani ya kile ambacho sasa ni Georgia. Vita vya Yamasee vya mwaka 1715 kisha vilipunguza idadi ya watu wa asili wa eneo hilo, vikiandaa njia kwa James Oglethorpe kuanzisha Koloni la Georgia na kuajiri John na Charles Wesley kama makasisi mwaka 1735. Georgia ilipewa hati kama koloni kwa ajili ya maskini wanaostahili wa England, jambo linalotuleta kwenye suala la mahusiano ya kitabaka mwaka 1703.

E.P. Thompson, mwanahistoria mkali wa Kiingereza aliyelelewa kama Mmethodisti, anaanza kazi yake kuu *The Making of the English Working Class* mwaka 1792. Tabaka la wafanyakazi kama Thompson na wengine wa karne ya ishirini wangelielewa halikuwepo mwaka 1703, kwa sehemu kwa sababu hapakuwa na kampuni au viwanda vikubwa vya kutosha kudai tabaka hilo. Lakini hili lilikuwa likibadilika kwa kasi kubwa wakati wa kipindi hiki. Kama Christopher Hill anavyoandika, “idadi ya kampuni za hisa za pamoja...iliongezeka kutoka kumi na moja hadi takriban mia moja, kati ya mwaka 1689 na 1695, karibu kabisa katika nyanja ya uzalishaji wa ndani.”¹⁰ Soko likawa huru zaidi kadiri ushuru wa nguo juu ya mauzo ya nje ulivyoondolewa mwaka 1700. Kufikia mwaka 1714, kama Hill anavyoandika, “kuna mifano ya watengeneza nguo za matanga wakiajiri hadi watu 600, mtengeneza chumvi akiajiri 1,000, mtengeneza hariri akiajiri hadi 700. Lakini kuna ushahidi mdogo kwamba hali za kazi ziliboreka.”¹¹ Pia kulikuwepo na athari za awali za vyama vya wafanyakazi na shughuli za vyama tunazoweza kuzitambua, kama vile kundi la watengeneza huba huko London waliogoma ili kuongeza mishahara.

Mabadiliko katika uchumi wa uchimbaji madini pia yangeathiri vuguvugu la Kimethodisti la baadaye kwa sababu zoezi la njama

---

10 Hill, 227.

11 Hill, 228.

miongoni mwa wamiliki wa migodi ya makaa ya mawe lilipigwa marufuku, jambo lililofungua soko la makaa ya mawe zaidi.

Mienendo ya kijinsia mwanzoni mwa karne haikuwa wazi kama inavyoweza kuonekana. Mwishoni mwa karne ya kumi na saba na mwanzoni mwa karne ya kumi na nane hazikuwa nyakati ambapo wanawake walibaki nyumbani, na wanaume wakienda kazini. Peter Earle alionyesha kwa kumbukumbu za kanisa katika kipindi cha 1695–1725 kwamba asilimia sitini ya wanawake walioolewa katika sampuli yake (256 kati ya 427) walidai kutunzwa ama kwa sehemu au kabisa kwa ajira yao wenyewe.¹² Maoni ya umma ya wakati huo yaliwatarajia wanawake wote kujishughulisha na ajira.¹³ Wanawake wangeweza kushtaki katika mahakama ya sheria kama hawakuwa wameolewa na wangeweza kupokea urithi.

Ingawa hadithi ya Matengenezo nchini England mara nyingi inazungumzia tamaa ya Henry VIII ya talaka, hilo halikuwa hivyo. Henry alitafuta kubatilishwa kwa ndoa, na England ikawa taifa pekee la Kiprotestanti lisiloruhusu talaka. Haikuwa hadi mwaka 1670 ambapo talaka ya kwanza ilitokea nchini England. Bunge mwaka 1700 liliruhusu talaka, lakini ni kumi na nne tu zilizotokea kati ya mwaka 1700 na 1749.

Mitazamo mingi kuhusu jinsia ilikuwa tofauti vijijini. Kumbukumbu za kihistoria ni dhaifu zaidi huko, lakini kile tunachokijua ni kwamba wanawake zaidi ya aristokrasia hawakuwa wavivu na hawakuwa wapokeaji tu. Hili litakuwa wazi hasa tunapoingia katika ulimwengu wa Wawesley moja kwa moja na mtu mwenye ushawishi mkubwa zaidi katika maisha ya Charles na John Wesley: mama yao, Susanna.

---

¹² Erickson, 267.

¹³ Erickson, 269.

SURA YA 2

Susanna Wesley, Sehemu ya 1

Baada ya sura ishirini na moja, hatimaye tunampata Wesley kuwa mada, ingawa Susanna Wesley alipofariki, maandishi ya awali ya kaburi lake hayakuhusiana na Wawesley wala Umethodisti, na yalihusiana kabisa na baba yake alikuwa nani. Yaliandikwa: “binti mdogo na wa mwisho aliyebaki hai wa Dr. Samuel Annesley.” Tulikutana na Dr. Annesley katika Juzuu la 1 katika sura kuhusu Hali ya Kiroho ya Kiingereza. Sura hii si juu yake, lakini yeye anatoa baadhi ya muktadha wa mwanamke wa ajabu ambaye Susanna Wesley alikuwa na kuwa.

Shemeji yake, John Dunton, aliandika kwamba alikuwa amewahi kumuuliza Dr. Annesley alikuwa na watoto wangapi na yule mtu mwenye elimu alikuwa amesema, “dazeni mbili au robo ya mia.”¹ Hili limetumika kama lenye mamlaka kwa miaka mingi, ingawa wasomi wa hivi karibuni wameliuliza. Tunajua kidogo kuhusu wake wawili wa Annesley. Mary Hill alifariki mwaka 1646 na Mary White (tunadhani hilo ndilo jina lake la ujana), aliyekuwa mama yake Susanna, alifariki mwaka 1693. Annesley alikuwa mchungaji wa St. Giles Cripplegate, parokia muhimu huko London ambayo aliteuliwa kuiongoza na Richard Cromwell.

---

1 John Dunton, *The Life and Errors of John Dunton*, 2 vols. (London: J. Nichols, Son, and Bentley, 1818), 1:166.

Baada ya Marejesho, Annesley aliondolewa kutoka St. Giles kwa sababu alikataa kuthibitisha *Book of Common Prayer* ya mwaka 1662 iliyoletwa na Mfalme Charles II, lakini hivi karibuni alipata kusanyiko huko Spitalfields, karibu maili moja kutoka St. Giles. Alikuwa asiyefuata utaratibu, mpinzani aliyekuwa maarufu kwa mahubiri yake nchini kote.² Mmoja wa waumini wa Annesley alikuwa Daniel Defoe, aliyandika shairi la maombolezo la kurasa kumi na sita baada ya kifo cha Annesley mwaka 1696. Hapa kuna dondo:

Kwa Ujasiri wa Daudi, na Ujana wa Yosia,
Kwa jumla Upendo, Unyofu, na Kweli.
Ulimwengu wenye usanii ulimshambulia kwa Mvuto wake,
Lakini akakitikisa Kitu kile chenye Mng'aro kutoka katika
Mikono yake;
Udanganyifu ulipomshambulia, au Umaarufu ulipombembeleza,
Huu kwa Urahisi, na ule kwa Dharau aliuzima.³

Hapa ndipo familia ilipoishi Susanna alipozaliwa Januari 20, 1669. Akiwa na umri wa miaka kumi na tatu, peke yake, Susanna alijiunga na Kanisa la Uingereza. Aliandika kuhusu uongofu wake kwa undani sana, lakini mengi yake yalipotea katika moto wa Epworth. Kwa shukrani, tuna sehemu katika barua ya baadaye kwa mwanawe, Samuel:

Nilikuwa nimekusudia ungesoma ni sababu zipi mahususi zilizowishawishi kuamini kuwepo kwa Mungu na msingi wa dini ya asili, pamoja na sababu zilizowishawishi kwanza kuukubali imani ya Yesu Kristo, ambayo chini yake yalijumuishwa sababu zangu binafsi za ukweli wa dini iliyofunuliwa na kwa misingi gani niliyojikiri kuwa Mkristo. Na kwa sababu nililelewa

---

2 Wallace, *Complete Writings*, introduction, 5.

3 Daniel Defoe, *The Character of the Late Dr. Samuel Annesley, by Way of Elegy: With a Preface Written by One of His Hearers* (London: printed for E. Whitlock, near Stationers-Hall, 1697).

miongoni mwa Wapinzani, na ilikuwa jambo la kushangaza kidogo katika kuwaacha nikiwa na umri mdogo hivyo, sikuwa nimetimiza miaka 13 kamili, nilikuwa nimeandika maelezo ya jambo lote, ambamo nilikuwa nimejumuisha kiini cha mzozo kati yao na Kanisa Lililoanzishwa kwa kadiri ilivyokuja kwenye ufahamu wangu; na kisha zikafuata sababu zilizoamua hukumu yangu kwa kupendelea Kanisa la Uingereza.⁴

Katika harusi ya dada yake, Elizabeth, kwa yule John Dunton aliyetajwa, Susanna pengine alikutana na mtoto mwingine wa wapinzani aliyekuwa amechagua kurudi kwa Kanisa la Uingereza: Samuel Wesley. Walioana mwaka 1688 na Samuel akapewa wadhifa wa kuhani mwaka 1689. Samuel awali alifanya kazi katika parokia iliyoitwa St. Botolph's, Aldersgate, lakini haikumpatia fedha za kulea familia, kwa hiyo wakahamia kwa wazazi wa Susanna na Samuel akajiunga na jeshi la wanamaji kama chaplini. Wakati huu, mwanawe wa kwanza, Samuel Jr., alizaliwa. Walijaribu parokia nyingine kusini mwa Thames na hata wakajadili kuhamia Virginia, lakini haikuwa hadi mwaka 1691 ambapo Samuel alipata nafasi yake ya kwanza ya kweli kama kuhani huko South Ormsby katika Lincolnshire.⁵

Takriban maili 152 kaskazini kutoka kanisa la Spitalfields, South Ormsby ilikuwa tofauti kabisa na kitovu cha jiji ambako Susanna alikuwa ametumia maisha yake mengi. Kwa bahati mbaya, kukaa kwao hakukudumu kwa muda mrefu kwa sababu Samuel, kwa ugumu wake wa kimaadili, alichukizwa na mke wa mlinzi wake mkuu kwa kufanya ziara nyingi mno nyumbani kwa Susanna. John Wesley baadaye alieleza hali hiyo kwa namna ifuatayo:

Akiingia siku moja, na kumkuta mgeni huyu mwenye kuingilia ameketi na mama yangu, alimwendea, akamshika mkono, na

---

4 Susanna Wesley, Letter to Samuel Wesley, Jr., October 11, 1709, katika Wallace, *Complete Writings*, 71.

5 Wallace, *Complete Writings*, 7.

akamtoa nje kabisa. Yule mtukufu alichukizwa na tusi hilo kwa kiasi cha kusababisha iwe lazima kwa baba yangu kujiuzulu nafasi hiyo.⁶

Samuel kisha alipokea parokia katika mji mdogo zaidi wa Epworth, kupitia uingiliaji wa Malkia Mary. Epworth ilikuwa takriban maili thelathini kaskazini-magharibi mwa South Ormsby. Hapa ndipo walipobaki hadi kifo cha Samuel mwaka 1735, na watoto wengine wa Wesley walio hai walizaliwa hapa: Mehetabel, Anne, John, Martha, Charles, na Kezia. Samuel Jr. alikuwa amezaliwa London, na Emilia, Mary, na Susanna huko South Ormsby. Mapokeo yalishikilia kwamba Susanna alizaa watoto kumi na tisa, na kalamu ya Samuel mwenyewe ilionekana kupendekeza idadi ilikuwa ishirini. Msomi mashuhuri Frank Baker alihitimisha juu ya jambo hili: “Kwa sababu hata mapokeo ya familia yenye kukabiliwa na makosa hakika yangelikuwa yamekamata namba duara kama hiyo, inaonekana wazi kwamba tunapaswa kukataa ishirini kuwa idadi ya Susanna, lakini tuione kumi na tisa kama angalau uwezekano, kumi na nane kama labda yenye uwezekano zaidi, na kumi na saba kama kima cha chini cha hakika.”⁷

Maisha yao ya nyumbani huko Epworth hayakuwa bila mgogoro, lakini kila ubishi ulikuwa juu ya mambo mazito. Mwaka 1702, Susanna alikataa kusema “Amina” mwishoni mwa sala iliyoomba ulinzi wa Mfalme William. Akiwa na umri wa miaka kumi na tatu, alikuwa ameweka nadhiri ya kumtegemeza mfalme wa Stuart, na kama angemuunga mkono William, ingemaanisha kwenda kinyume na nadhiri na kinyume na Mungu. Aliyachukulia maneno yake kwa uzito wakati wengi waliomzunguka waliziacha nadhiri zao kwa

---

6 Clarke, *Memoirs of the Wesley Family*, 62.

7 Baker, 162.

urahisi wa Uprotestanti wa William wa Orange na busara ya Kiholanzi.

Baadaye maishani, akizungumza na mhubiri kijana Adam Clarke, John Wesley alisema, “Kama ningemandika maisha yangu mwenyewe, ningeyaanza kabla sijazaliwa, kwa lengo tu la kutaja kutoelewana kati ya baba yangu na mama yangu.”⁸ Kutoelewana huko kulikuwa ubishi juu ya “Amina” baada ya mfalme. Frank Baker anabainisha kwamba kutoelewana huku kulikuwa na faida ya kumpa Susanna kipindi chake kirefu zaidi cha uhuru kutoka kwa kuzaa watoto, kilichoishia tu na kuzaliwa kwa John mwenyewe mwaka 1703. Kaka yake, Charles, mwanzilishi mwingine maarufu wa Umethodisti, alizaliwa mwaka 1707.

Kaya, wakati huu, ilikuwa na utaratibu mzuri sana. Wasomi wengi wamejaribu kwa miaka kusoma katika malezi ya kaya ya Susanna mwangaza wa ukali wa Kimethodisti wa baadaye kuhusu maisha matakatifu. Kile kinachopaswa kutambuliwa ni jinsi mawazo, maandishi, na maisha ya Susanna yanavyostahili kuvutiwa na kuchunguzwa kwa hadhi yao yenyewe, bila kutegemea mafanikio ya watoto wake. Hakuwalea watoto wake kwa namna fulani ili waweze kuingia shule nzuri au kuwavutia majirani zake, bali kwa sababu alimpenda Mungu na alitafuta kumshirikisha Mungu kwao na kuwalea kwa namna ambayo wangeweza kuishi kulingana na vipawa vyao kadiri iwezekanavyo.

Kabla ya kugeukia maandishi na theolojia yake, vingingi vichache zaidi vya wasifu wake ni vya lazima.

Kwanza, moto wa Epworth. Jioni ya Februari 9, 1709, nyumba ya padri huko Epworth ama iliwaka moto au, kwa kuogofya zaidi, ilichomwa moto. Maelezo ya Susanna ndio yaliyo wazi zaidi tuliyo nayo:

---

8 imenukuliwa katika Baker, 156.

Usiku wa Jumatano Februari 9 kati ya saa kumi na moja na kumi na mbili nyumba yetu ya kuishi iliwaka moto kwa ajali ambayo Mungu peke yake anajua, ambayo iligunduliwa kwa cheche zilizoanguka kutoka paani juu ya kitanda ambapo mmoja wa watoto alilala iliyanguza mguu wake. Mara moja alikimbilia chumbani kwetu na akatuita, lakini nadhani hakuna aliyemsikia, kwa kuwa Bw. Wesley aliarifiwa kwa kilio cha moto barabarani, ambapo aliamka, asidhanie kuwa ilikuwa nyumba yake yenyewe ikiungua. Alipofungua mlango wake, aliukuta umejaa moshi na akagundua paa lilikuwa tayari limeungua kabisa. Mara moja alikuja chumbani kwangu (kwa kuwa nilikuwa nimeugua sana, ilitubidi tulale mbali mbali) na akatuamuru tuamke haraka na tujiokoe maisha yetu, kwa kuwa nyumba yote ilikuwa moto. Kisha alikimbia na akavunja mlango wa chumba cha watoto na akamwita mtumishi atoe nje watoto; alimchukua yule mdogo zaidi na akawaamuru wengine wafuate, jambo walilolifanya, isipokuwa Jacky, kwa kuwa yeye, akija kwenye njia ya kuingilia na kuona moto, alikimbia kurudi kitandani kwake; wala hatukumkosa mara moja.⁹

Anaendelea kuhusu kuokolewa kwa John mdogo, hapa anaitwa Jacky:

Wakati bwana wangu alipokuwa akiwapeleka watoto bustanini, tulisikia yule mtoto katika chumba cha watoto akilia kwa huzuni akiomba msaada, jambo lililomguswa sana, lakini msiba wake uliongezeka sana alipokuwa amejaribu mara kadhaa ngazi, ambazo wakati huo zilikuwa moto, na akagundua kuwa haikuwezekana kumkaribia. Kisha akamtoa kama aliyepotea na, akipiga magoti, akaikabidhi roho yake kwa Mungu na akamwacha, kama alivyodhani, akiungua. Lakini yule mvulana, akiona hakuna aliyekuja kumsaidia na akitishwa na vitambaa vya chumba na kitanda chake kikiwa moto, alipanda hadi dirishani, ambapo mara moja aliangaliwa na watu waliokuwa uani, ambao

---

⁹ Susanna Wesley, Letter from Epworth, August 24, 1709, katika Wallace, *Complete Writings*, 66.

mara moja walipanda na kumvuta nje katika kipindi kile kile cha wakati ambapo paa lilianguka na kupiga chumba hadi ardhini. Hivyo kwa rehema isiyo na kikomo ya Mungu Mwenyezi maisha yetu yalihifadhiwa vizuri kwa karibu kidogo tu na muujiza, kwa kuwa zilipita dakika chache tu kati ya ugunduzi wa kwanza wa moto na kuanguka kwa nyumba.¹⁰

John Wesley baadaye alichapisha barua hii katika toleo la *Arminian Magazine* mwaka 1778 akiwa na maelezo: “Maelezo ya mama yangu kuhusu moto, Agosti 24, 1709. Si sahihi kabisa kuhusu mimi. J. W.”

Wesley mara nyingi alijirejelea kama “kinga kilichonyakuliwa kutoka motoni,” dondoo la Zekaria 3:2, na alihisi, akiwa na umri wa miaka sabini na tano, kwamba alikumbuka hasa kile kilichotokea, hata kwa maneno watu waliyoyasema.¹¹

Watoto waliokolewa katika moto, lakini mengi yalipotea, ikiwemo maandishi mengi ya ujana wa Susanna, ikiwemo maelezo yake ya uongofu. Wakati nyumba ya padri ilikuwa ikifanyiwa ukarabati, Susanna aliruhusu mfumo wa nyumbani uwe na unyumbufu zaidi, lakini uthabiti wake hivi karibuni ulirudi na ikawa kazi kama kawaida katika nyumba iliyokarabatiwa. Tofauti moja iliyo wazi ilikuwa kwamba kabla ya moto, Susanna aliwalea watoto wake wote kwa namna ile ile. Baada ya hapo, alichagua kuwapa watoto wake wengi uangalifu wa mtu mmoja mmoja. Alibainisha mwaka 1711 kwamba, kuhusu John, anakusudia “kuwa mwangalifu zaidi hasa kwa nafsi ya mtoto huyu ambaye umemtoa kwa rehema kuliko nilivyowahi kuwa, ili niweze kufanya jitihada zangu kuingiza akilini mwake nidhamu za dini yako ya kweli na fadhila.”¹²

---

10 Susanna Wesley, Letter from Epworth, August 24, 1709, katika Wallace, *Complete Writings*, 67.

11 Rack, 57.

12 imenukuliwa katika Rack, 57.

Wakati huu, Samuel Wesley mara nyingi alikuwa London kwa shughuli za Kanisa la Uingereza, akimwacha Susanna huko Epworth. Kulikuwa na gharama kubwa ya kusafiri mwanzoni mwa karne ya kumi na nane, na kutokuwepo kwa Samuel kuliacha jamii bila kuhani. Susanna kwa njia isiyo rasmi alianza kujaza pengo hilo. Karibu mwaka 1711, alianza kupanga ibada za sala nyumbani kwao zilizojumuishia usomaji wa mawasiliano ya kimisionari. Hizi hazikuwa za maana yoyote kwa viongozi wa mjini hadi takriban waumini mia mbili walipoanza kuhudhuria, jambo lililoamsha hasira ya kuhani mwingine wa mjini, Mch. Inman, watu walipoacha kwenda kwenye sala za asubuhi ili kuhudhuria mkutano wa sala wa Bi. Wesley.¹³ Inman aliushtaki kuwa conventicle, neno lenye maana ya mkutano wa kidini wa siri ambalo lilibeba uzito mwingi hasi. Samuel Wesley hakufurahishwa hata kidogo, lakini Susanna alidhani mikutano hiyo ilikuwa takatifu na yenye kusaidia na “yenye kupatanisha kwa ajabu,” ikileta watu wengi zaidi kuabudu kuliko ambao wangehudhuria ibada za kawaida.

Jibu na maelezo ya Susanna mwenyewe ya tukio hilo ni kama ifuatavyo, katika barua nyingine kwa mwanawe mkubwa, Samuel:

Muda mfupi baada ya kwenda London, Emily alikuta katika maktaba yako maelezo ya wamisionari wa Kidenmark, ambayo, kwa kuwa sikuwahi kuyaona, nilimwamuru aniyasomee. Sidhani niliwahi, nadhani, kuathirika zaidi na kitu chochote kuliko na maelezo ya safari zao, na nilipendezwa sana na nia tukufu waliyojihusisha nayo. Kazi zao ziliisha sisimua nafsi yangu kupita kiasi; na sikuweza kujizuia kutumia sehemu kubwa ya jioni hiyo katika kusifu na kuabudu wema wa Kimungu kwa kuwavuvia watu hao wema bidii kali kama hiyo kwa ajili ya utukufu wake, hata wakawa tayari kuhatarisha maisha yao na yote yanayothaminiwa kuwa ya thamani kwa watu katika ulimwengu

---

13 Rack, 53-54.

huu, ili kuendeleza heshima ya Bwana wao Yesu. Kwa siku kadhaa singeweza kufikiri au kuzungumza kuhusu kitu kingine isipokuwa hicho. Hatimaye iliingia akilini mwangu, ingawa mimi si mwanamume wala mhudumu wa injili, na hivyo siwezi kuajiriwa katika ajira tukufu kama waliyokuwa nayo; lakini kama moyo wangu ungelijitoa kwa unyofu kwa Mungu, na kama ningelivuviwa bidii ya kweli kwa ajili ya utukufu wake na kweli kuwa na hamu ya wokovu wa nafsi, ningeweza kufanya zaidi kidogo ya ninavyofanya. Nilidhani ningeweza kuishi kwa namna ya kuigwa zaidi katika mambo fulani; ningeweza kuwaomba zaidi watu na kuzungumza kwa joto zaidi na wale ninaopata fursa ya kuzungumza nao. Hata hivyo, niliazimia kuanza na watoto wangu mwenyewe, na kwa hiyo nilipendekeza na kufuata mbinu ifuatayo: Ninachukua kiasi cha muda kama ninavyoweza kukiweka kando kila usiku ili kuzungumza na kila mtoto peke yake juu ya kitu kinachohusu mambo yake makuu. Jumatatu nazungumza na Molly, Jumanne na Hetty, Jumatano na Nancy, Alhamisi na Jacky, Ijumaa na Patty, Jumamosi na Charles, na na Emily na Sukey pamoja Jumapili.¹⁴

Maandishi ya Susanna yanafunua mengi kuhusu tabia yake na kile alichofikiri kwa moyo wote kilikuwa cha umuhimu wa juu kabisa. Kile dondoo hili linatuonyesha ni kwamba Susanna alimpenda Mungu zaidi ya miundo ya jamii na alikuwa tayari kusukuma mipaka hiyo ili kushiriki habari njema na watu katika maisha yake, akianza na watoto wake. Susanna alikuwa zaidi ya mama na mke. Kwa shukrani, kwa barua na maelezo yaliyobaki, tunaweza kuona mizizi na matawi ya theolojia yake mwenyewe ya kimfumo.

---

14 Susanna Wesley, Letter to Samuel Wesley, February 6, 1712, katika Wallace, *Complete Writings*, 12.

SURA YA 3

Susanna Wesley, Sehemu ya 2

Baadhi ya mapokeo ya Kikristo yana mwelekeo zaidi wa kuendeleza theolojia za kimfumo. Mapokeo ya Kimethodisti si miongoni mwao. Mapokeo ya Kireformedi, kama yalivyojadiliwa katika Juzuu la 1 na Sinodi ya Dort, yalijaa wanadogmatiki wengi tangu wakati wa Calvin hadi siku ya leo.

Maelezo ya kimfumo ya imani hayakuwa shughuli kuu kwa vuguvugu la Kimethodisti. Haikuwa hadi miaka ya 1820 ambapo jaribio la kwanza la theolojia ya kimfumo ya Kiwesley lilifanywa na Richard Watson. *Book of Discipline* ya sasa ya United Methodist inaelezea urithi tofauti wa Kiwesley kwa namna ifuatayo: “Nguvu ya msingi ya urithi wa kitheolojia wa Kiwesley inatokana na msisitizo juu ya uungu wa kivitendo, utekelezaji wa Ukristo wa kweli katika maisha ya waumini.”¹

Aina ya kisasa au uwanja wa theolojia ya kimfumo upo kama mazungumzo miongoni mwa wataalamu au katika mafunzo ya wataalamu. Hauandikwi kwa ajili ya walei au wasio Wakristo au wasio wataalamu. Na bado, kuweza kutoa maelezo ya imani ni jambo la umuhimu wa hali ya juu ndani ya mapokeo ya Kiwesley. Katika jukumu hili, Susanna Wesley alikuwa hodari

---

1 *The United Methodist Book of Discipline* (Nashville: United Methodist Publishing House, 2016), ¶102.

sana. Maandishi yake ni wazi na ya moja kwa moja na kwa kweli yenye kuburudisha ikilinganishwa na maandishi ya wengi wa watu wa wakati wake, ikiwemo mume na baba yake. Susanna hakuandika ili kupata mimbari au nafasi katika taaluma bali kusaidia, kufundisha, na, ikiwezekana, kuwaokoa watu kwa ajili ya Yesu Kristo.

Susanna Wesley hakuweza kuchapisha wakati wa uhai wake. Kazi nyingi ndefu alizozalisha katika ujana wake zilipotea katika moto wa Epworth. Kazi zake zinazoendelea kuwepo ni hasa barua ambazo zimekusanywa kwa ustadi na Oxford University Press na kuhaririwa na Charles Wallace Jr.

Sura hii inazingatia barua moja ndefu iliyoandikwa baada ya moto, Januari ya mwaka 1709, kwa binti yake wa pili kwa ukubwa, aliyeitwa pia Susanna, aliyejulikana kwa jina la udogo Suky. Suky alikuwa na umri wa takriban miaka kumi na tano wakati wa barua hii.

Licha ya umri wa hadhira yake, hakuna kupunguzwa kwa nguvu kwa theolojia. Hakuna kilicho kipya. Lengo halikuwa kuumba kitu kipya bali kufikisha kitu cha zamani kwa namna ya moja kwa moja ambacho kingeleweka kweli na mtu aliyempenda. Wanatheolojia wa kimfumo wanaotafuta vitu vipya wanatafuta kujitenga na yaliyopita. Susanna Wesley alitafuta kumvuta binti yake katika kumbatio lenye upendo la Mungu, na alitamani kufanya hivyo kwa namna ya kimfumo kwa maelezo ya Mungu, ufunuo, Kristo, wokovu, na kanisa.

Anafanya hivyo kwa kuanza na msingi mzuri:

Jambo kuu ambalo sasa linapaswa kufanywa ni kuweka msingi mzuri, ili uweze kutenda kwa kanuni na uweze daima kujiridhisha mwenyewe na kutoa sababu kwa wengine ya imani iliyo ndani yako. Kwa maana yeyote anayejidai kuwa na dini tu kwa sababu ndio desturi ya nchi anamoishi au kwa sababu wazazi wake wanafanya hivyo au maslahi yake ya kidunia yanahifadhiwa

au kuendelezwa kwa njia hiyo hatakuwa kamwe na uwezo wa kusimama katika siku ya majaribu, wala hawataingia kamwe katika ufalme wa mbinguni. Na ingawa pengine huwezi kwa sasa kuelewa kikamilifu yote nitakayoyasema, hata hivyo iweke Barua hii karibu nawe, na kadiri unavyokua kwa umri, sababu na hukumu yako vitaboreka, na utapata uelewa ulio wazi zaidi katika mambo yote.²

Susanna kisha anaweka misingi fulani:

Tayari umefundishwa baadhi ya kanuni za kwanza za dini—kwamba kuna Mungu mmoja, na mmoja tu; kwamba katika umoja wa Uungu kuna nafsi tatu zilizo tofauti, Baba, Mwana, na Roho Mtakatifu; kwamba Mungu huyu anapaswa kuabudiwa.³

Imani ya Mungu mmoja na Utatu zimethibitishwa kama jiwe la pembeni la imani. Na kisha maelezo ya kibinafsi, ya moja kwa moja kwa Suky mwenyewe kuhusu kile alichojifunza na kile asichojifunza, na kwa nini mama yake anamwandikia siku hiyo:

Na umejifunza baadhi ya sala, Imani yako na Katekisimu, ambamo imejumuishwa kwa ufupi wajibu wako kwa Mungu, wewe mwenyewe, na jirani yako. Lakini, Suky, si kujifunza mambo haya kwa kukariri, wala kusema sala chache asubuhi na jioni, kutakakuleta mbinguni; lazima uelewe kile unachosema, na lazima utende kile unachokijua. Na kwa kuwa maarifa yanahitajika ili kutenda, nitajitahidi, kwa namna iliyo wazi kadiri niwezavyo, kukufundisha baadhi ya zile nukta za msingi ambazo ni za lazima zaidi kujulikana na rahisi zaidi kueleweka. Na ninamsihi kwa moyo wote Baba mkuu wa roho aiongoze akili yako katika njia ya kweli.⁴

---

2 Wallace, *Complete Writings*, 380.

3 Wallace, *Complete Writings*, 381.

4 Wallace, *Complete Writings*, 381.

Lakini kuna suala, sababu kwa nini Suky na ubinadamu wote hawaelewi mambo haya kiasili. Uwezo wetu wenyewe hauwezi kumfikia Mungu peke yake. Maisha si kuhusu tu kujipata wenyewe na kuishi maisha yetu bora sasa. Tunahitaji kitu zaidi:

Hata hivyo tukizingatia hali ya sasa ya wanadamu, ilikuwa lazima kabisa kwamba tungekuwa na ufunuo fulani kutoka kwa Mungu ili kutufanya tujue zile kweli ambazo juu ya maarifa yake wokovu wetu unategemea na ambazo sababu isiyosaidiwa isingeweza kamwe kuzigundua. Kwa maana wajibu wote wa dini ya asili na matumaini yote ya furaha yanayotokana na utekelezaji wake yote yamefungwa ndani ya maisha haya ya sasa. Wala tusingeweza kuwa na uhakika wowote wa hali ya baadaye, ya kuwepo kwa roho, ya kutokufa kwa nafsi au ya hukumu ijayo.⁵

Lakini kwa nini hatungeweza kumtambua Mungu? Ni nini kinachotuzuia tusielewe mema sisi wenyewe? Kinachofuata ni maelezo ya Susanna Wesley ya uovu wa kibinadamu:

Na ingawa twaweza kutambua kwamba watu wote wana kwa asili mwelekeo au upendeleo mkubwa kuelekea uovu na chuki kubwa kutoka kwa Mungu na wema, kwamba ufahamu, mapenzi, na hisia zetu, n.k. zimeharibika na kuharibiwa sana, hata hivyo tungejuaje kwa njia gani tulikuwa hivyo au jinsi dhambi na mauti zilivyoingia ulimwenguni? Kwa kuwa tumehakikishiwa kwamba chochote kilicho kamilifu kabisa, kama Mungu alivyo, hakingeweza kamwe kuwa mtungaji wa uovu. Na sisi tuna hakika sawa kwamba chochote kilicho kibovu au kichafu lazima kwa udhuru kiwe cha kuchukiza na kisichompendeza Mungu aliye mtakatifu kupita wote, kwa kuwa hakuna kilicho kinyume zaidi ya wema na uovu. Tena zaidi, dhambi si tu isiyompendeza Mungu, kwa kuwa ni kinyume na utakatifu wa asili yake ya

---

5 Wallace, *Complete Writings*, 380.

Kimungu, bali ni tusi la juu zaidi na fedheha kwa Ukuu wake mtakatifu lifikirikalo.⁶

Kutoka katika msimamo huu, Susanna anatoa fundisho la upatanisho, lililoingia kwa mstari na msimamo wa Anselm wa Canterbury:

Sasa ningependa sana kujua kwa njia ipi haki yake ingeweza kuridhishwa, kwa kuwa haiwezekani kwa kiumbe chenye mwisho kama mtu alivyo kuifanya; au jinsi asili ya mtu ingeweza kufanywa upya na yeye tena kukubaliwa katika upendeleo wa Mungu; au jinsi sababu ingeweza kupendeleza kwamba jitihada zetu dhaifu au toba zetu zikubaliwe badala ya utii kamili, isipokuwa mwingine fulani angewekwa mahali petu ambaye angelibeba adhabu tuliyoistahili na hivyo kuridhisha haki ya Kimungu na kununua msamaha na upendeleo kutoka kwa Mungu, ambaye thawabu ya utii wake kamili ingelipatanisha kwa ajili ya kasoro ya wetu, na hivyo kutupatia haki ya zile thawabu tukufu, ya furaha hiyo ya milele, ambayo lazima tukiri kwamba sisi wenyewe hatustahili kabisa, na ambayo lazima tungekata tamaa bila Mwokozi huyo?⁷

Hili lilifuatiwa na maelezo ya malaika, ibilisi, na anguko, baada ya hapo anaandika maelezo wazi ya uhalisia wa dhambi ya asili:

Kupenda, kuchukia, kutamani, kuogopa, n.k. kile ambacho hatupaswi kukipenda, kukichukia, kukitamani, n.k. hata kidogo kwa kiwango chochote, au, wakati lengo la hisia hizo ni halali, kupenda, kuchukia, kutamani, n.k. zaidi ya jinsi sababu inavyohitaji, au sivyo kutopenda, kutochukia, kutotamani, n.k. kile tunachopaswa kukipenda, kukichukia, n.k.—kwa kifupi kosa lolote ama kwa upungufu au kwa wingi, ama nyingi mno au chache mno, ndio uovu au dhambi ya hisia au mapenzi ya nafsi.⁸

---

6 Wallace, *Complete Writings*, 380.

7 Wallace, *Complete Writings*, 381.

8 Wallace, *Complete Writings*, 383.

Kisha anatoa sifa kwa Mungu na maelezo ya kile Wanatheolojia wa Kimfumo wanaita sifa za Kimungu—kujua yote, kuweza yote, wema kamili—jambo linaloleta urejeo wa upatanisho na ufafanuzi na uelewa wazi wa imani:

Kwa imani katika Kristo inapaswa kueleweka kuwa ukubali kwa chochote kilichoandikwa kumhusu katika Maandiko matakatifu au kinachosemwa kuwasilishwa naye, ama moja kwa moja na yeye mwenyewe au kwa wasaidizi kwa manabii na mitume wake au chochote kinachoweza kwa mahitimisho ya haki au matokeo ya asili kukusanywa kutoka kwa maandishi yao. Lakini kwa sababu sehemu kubwa ya wanadamu ama wanakosa muda au uwezo wa kukusanya makala mbalimbali za imani, ambazo zimetawanyika juu na chini kotekote katika maandiko matakatifu, hekima ya kanisa imeona inafaa kuzifupisha katika namna fupi ya maneno, kwa kawaida inayoitwa Imani ya Mitume. Ambayo, kwa kuwa inajumuisha kiini cha kile Mkristo anachopaswa kuamini, nitakuelezea kwa ufupi. Na ingawa sina muda kwa sasa kuleta hoja zote ningeweza kuthibitisha kuwepo kwa Mungu, sifa zake za Kimungu, na ukweli wa dini iliyofunuliwa, hata hivyo ufafanuzi huu mfupi unaweza kukufahamisha unachopaswa kukusudia unapotoa ungamo zito la imani yetu takatifu kabisa; na unaweza zaidi ya hayo kukufundisha kwamba haipaswi kusemwa kwa namna ya kawaida ya kidesturi, bali kwa uzito kana kwamba mbele ya Mungu aonaye yote, ambaye anaona kama moyo unaungana na ulimi, na kama akili yako kweli inakubali kile unachokiri unaposema, **Naamini katika Mungu.**⁹

Kinachofuata baada ya hili ni ufafanuzi juu ya Imani ya Mitume usiojumuisha yote lakini ulio wazi mno.

Anahitimisha kwa kuandika:

Nitamsihi kwa moyo wote Mungu Mwenyezi aiangaze akili yako, akufanye upya na akutakase kwa Roho wake Mtakatifu ili uweze

---

9 Wallace, *Complete Writings*, 384.

kuwa mtoto wake kwa kuasiliwa hapa na mrithi wa ufalme wake uliobarikiwa baadaye.¹⁰

Susanna Wesley hakuwa mfikiriaji wa asili kabisa, lakini hiyo si fadhila katika kuzungumza kuhusu Mungu. Kile alichotoa katika barua zake kwa familia yake kilikuwa uwazi na uaminifu wenye kuhamasisha. Hakuwa tarumbeta ya mume wake au mtu mwingine yeyote katika maisha yake. Alifikia imani zake mwenyewe na akatoa maelezo ya imani hizo kwa watu aliowapenda. Mtu anaweza pia kuhisi kile kilichowavuta majirani kwenye vikundi vyake vidogo wakati mume wake alipokuwa London.

Samuel bila shaka aliathiri mawazo yake kwa namna fulani. Mhariri wa kazi zake, Charles Wallace, anabainisha ushawishi, katika barua ya Susanna kwa Suky, wa *Exposition of the Creed* ya Askofu John Pearson, andiko ambalo Samuel alikuwa amependekeza katika *Advice to a Young Clergyman*.¹¹

Lakini Samuel Wesley alikuwa nani? Tumetumia muda na Susanna na baba yake katika juzuu hili na lililopita. Samuel hakutoka katika familia maarufu, kwa hiyo alitoka wapi?

---

10 Wallace, *Complete Writings*, 397.

11 Wallace, *Complete Writings*, 378.

SURA YA 4

Samuel Wesley, Sehemu ya 1

Nikikulia katika United Methodist Church na kwenda seminari ya United Methodist, Samuel Wesley hakushikilia nafasi muhimu katika fikira za wachungaji au walimu wangu wowote. Samuel hakuvunja kanuni na matarajio ya kijamii kama Susanna alivyofanya, lakini alikuwa na athari kubwa kwa watoto wake. Wake yalikuwa maisha ya ulimwengu uliokuwa ukipita. Lakini kile kilichokuwa cha thamani katika ulimwengu huo, aliwarithisha watoto wake.

Baba na babu wa Samuel wote walikuwa wahudumu na wapinzani wa kanisa lililoanzishwa. Mch. Bartholomew Westley alizaliwa mwaka 1596, mwana wa tatu wa mtukufu (knight) wa Devonshire. Alisomeshwa Oxford na akahubiri kusini mwa England karibu na Dorset kwa sehemu kubwa ya kazi yake. Alikuwa mfuasi wa Bunge wakati wa Vita vya Wenyewe kwa Wenyewe na baadaye akafukuzwa kutoka parokia yake mwaka 1662 kwa sababu alikataa kukubali *Book of Common Prayer*.

Baba yake Samuel, John Wesley, alizaliwa mwaka 1636. Alihitimu kutoka Oxford na shahada ya B.A. mwaka 1655 na M.A. mwaka 1657, wakati wa kilele cha Utawala wa Mlinzi (Protectorate). Kwa sababu hapakuwa na maaskofu halali nchini England wakati huu, John Wesley hakupewa wadhifa na askofu bali

aliteuliwa kuwa mwinjilisti na mchungaji na Tume ya Watahini (Commission of Triers) ya Cromwell, iliyokuwa imechukua nafasi ya uaskofu katika kuweka makasisi (pia kulikuwa na kamati ya wafukuzaji walioenda kuzunguka na kuwafukuza watu). Baada ya Marejesho, John Wesley alifungwa jela mara kwa mara kwa upinzani wake dhidi ya Kanisa la Uingereza.¹ Baada ya Sheria ya Conventicle ya mwaka 1665, John aliweza kuhubiri katika vikundi vidogo nchini kote, lakini yalikuwa maisha magumu kwake na familia yake. Alifariki akiwa kijana wa miaka arobaini na mbili, mwaka 1678, Samuel alipokuwa na umri wa miaka kumi na sita.

Samuel alikuwa amezaliwa Desemba ya mwaka 1662, na maisha yake ya awali yalitokea baba yake akiwa anaingia na kutoka jela. Alisomeshwa katika vyuo mbalimbali vya wapinzani kabla ya kwenda Oxford kama servitor, jambo lililomaanisha alipata kuwa mwanafunzi kwa kuwatumikia wanafunzi matajiri.

Wakati huu, Wesley pia alifanya uamuzi wa kufuata Kanisa la Uingereza. Alikuwa ameona maisha ya baba na babu yake kama wapinzani, jambo ambalo huenda liliumba uamuzi wake. Mijadala kuhusu kwa nini hasa Samuel alifuata imekuwa ikiendelea kwa miaka mia mbili. Wengine waliweka uamuzi huo kabla ya kwenda Oxford, lakini wanafunzi wangeweza, wakati huo, kuhudhuria bila kutoa ahadi ya kuunga mkono zile Makala Thelathini na Tisa. Baadhi ya viongozi wa wapinzani walikuza njia hii kama njia ya kupenya katika nafasi za madaraka. Wasifu wenyewe tofauti wametoa madai tofauti kuhusu uamuzi wa Samuel wa kujiunga na Kanisa la Uingereza, lakini yote ni dhana. Nia yake halisi huenda imepotea katika historia.

Ilikuwa Oxford ambapo Samuel alianza kuchapisha mashairi. Kitabu chake cha kwanza, *Maggots: or, Poems on Several Subjects*,

---

1 Gibson, 1.

Never before Handled, kilichapishwa mwaka 1685. Hapa kuna dondoo kutoka shairi la jina hilo:

FUNZA Hung'ata, Lazima nianze:
Muza! tafadhali kuwa na adabu! ingia ndani!
Pekua kichwa changu kilichochanganyikiwa kwa Uangalifu,
Na kusanya Funza wote pale!
Pale tu Langoni utabariki Macho yako,
Kumkuta mmoja wa Ukubwa mkubwa hivyo:
Ni kweli kwamba hayuko hasa mrefu kabisa,
Kama wale vijana wawili katika Guildhall;
Hata hivyo yeye ni Mchangamfu, Mnene, na Mpana,
Kwa Mikunjo ya kupendeza kutoka Pua hadi Mkia:

Na anajigamba, asema Iordan awezavyo,
Kwa wema kama Aldermani yeyote.
Sheria ya Ushairi haijavunjwa,
Ikiwa, kwa kuwa Farasi katika Homer alizungumza;
Naiba, kwa Minyoo yangu mipendwa Tukio
Kipande cha Hotuba nzuri za Livy.²

Mashairi yalichapishwa na John Dunton, aliyekuwa mtu ambaye pengine alimtambulisha Wesley kwa mke wake mtarajiwa, Susanna. Wesley alitumaini kupata kidogo kutoka mashairi, kama alivyoandika katika barua yake kwa msomaji:

Ikiwa nitaandika kwa upumbavu wa kutosha, kwa nini Kitabu changu kisingeuzwa vizuri kama Hadithi za Krismasi na Maajabu yoyote ambayo yameingizwa Mkononi tangu Bili zilipovumbuliwa? Nina hakika Mashairi yangu—yanadondoka kwa upendezi, kama Ndugu Bunyan anavyokuwa nayo, vile vile kama Sing-song bora zaidi katika Pilgrim's Progress yoyote miongoni mwao.³

---

2 Samuel Wesley, *Maggots*, 1.

3 Samuel Wesley, *Maggots*, 1.

Kile kinachoshangaza hapa ni ucheshi: mistari fulani kwa kweli ni ya kuchekesha, kwa namna iliyo tofauti sana na kazi yake ya baadaye na kazi ya wanawe. Wesley aliendelea kuchapisha mashairi katika maisha yake yote, jambo lililomaanisha kulikuwepo na uhitaji fulani. Wesley pia alichapisha kazi katika kile ambacho leo kingeitwa uhakiki wa fasihi, akielezea maoni yake ya kile ushairi unapaswa kuwa, na alikuwa na maoni makali.

Wesley alihitimu kutoka Exeter College, Oxford, Juni 19, 1688. Mwaka huo ulikuwa wa maana si tu kwa Samuel Wesley bali pia kwa England. Kama ilivyojadiliwa katika Juzuu la 1 na Mapinduzi Matukufu, mojawapo ya nyakati kuu za mageuzi za uhasama dhidi ya Mfalme James II ilikuwa kuzaliwa kwa mwanawe, James Edward, aliyebatizwa Mkatoliki na akawa mrithi mkuu wa kiti cha enzi cha England. James II alivumilika maadamu binti yake Mprotestanti Mary alikuwa mrithi, lakini kwa mrithi mpya Mkatoliki, mkondo ulianza kubadilika.

James II alitaka kitabu cha mashairi kichapishwe kikiadhimisha kuzaliwa kwa mwanawe, na Samuel Wesley aliombwa kuchangia. Shairi alilolianzika ni fumbo linalomsifu James na linatabiri bahati nzuri kwa Mkuu mpya wa Wales na England:

Nahisi, nahisi nikiinuka Mungu ndani:
Pale, pale naona tukio tukufu la Kiajabu.
Katika safu zenye heshima kila Baraka ijayo inaonekana,
Na mikononi mwao zinaongoza miaka iliyofungwa.⁴

Kama William Gibson anavyoandika, “ilikuwa tukio la matumaini ya kupita kiasi, ambayo huenda yalifaa asili ya ushairi wa kutia chumvi, lakini pengine halikuwa la kihalisia kwa hali ya mambo.”⁵

---

4 imenukuliwa katika Gibson, 46.

5 Gibson, 46.

Unyofu wa maneno ya Samuel ni vigumu kuutambua. Samuel Wesley Jr. baadaye aliandika shairi linalomwasilisha baba yake kuwa dhidi ya James II, lakini huu si msimamo sahihi. Wasifu wa Henry Moore wa John Wesley, wa mwaka 1837, unabuni tukio la Samuel akikataa kusoma tangazo la mfalme (ambalo James II alikuwa amewafanya makasisi wote walisome) na badala yake akisoma kutoka Kitabu cha Danieli. Hili halikuwezekana kwa sababu Samuel Wesley hakuwa hata shemasi mwezi Mei wa mwaka 1688 wakati tangazo lilipohitajika kusomwa.

Yoyote yawe yalikuwa hisia zake halisi kuhusu Mfalme James, Samuel alipewa wadhifa wa shemasi mwezi Agosti wa mwaka 1688 huko Bromley Palace na Askofu Thomas Sprat wa Rochester. Askofu Sprat alikuwa mfuasi wa wazi wa James, kwa hiyo bado, wakati huu, Samuel Wesley alimuunga mkono mfalme na akaweka nadhiri katika kupewa wadhifa wake kuendelea kufanya hivyo. Wesley alikuwa mkubwa kidogo kuliko mashemasi wengi, kwa hiyo hakulazimika kusubiri ile miaka miwili iliyohitajika kwa madaraja yake ya ukuhani. Alipewa wadhifa wa kuhani mwezi Februari wa mwaka 1689, wakati ambapo James II alikuwa amekimbia nchi. William wa Orange alikuwa ametia nanga muda mfupi baada ya kupewa kwa Samuel wadhifa wa ushemasi, Novemba 5, 1688.

Lakini tukio muhimu zaidi katika maisha yake lilitokea siku kumi baadaye kwa ndoa yake na Susanna, ambaye tulikutana naye katika sura zilizotangulia.

Mara baada ya kuoja na kupewa wadhifa, uteuzi wa kwanza wa Wesley ulikuwa kama chaplini wa wanamaji. Cromwell alikuwa amefanya ibada ya hadhara kuwa lazima katika vyombo vyote vya wanamaji na Royal Navy ilikuwa imedumisha nafasi hiyo na Marejesho ya Wastuart na Mapinduzi Matukufu. Hakufurahia uzoefu huo, akisema: “Baharini nilikaa kwa takriban miezi 6

ambapo nilitendewa vibaya sana na karibu nife njaa na kutiwa sumu.”⁶

Susanna aliishi na wazazi wake London wakati huu. Mwishoni mwa kipindi chake kisicho cha heshima cha wanamaji, Samuel alikuwa kasisi (kimsingi mchungaji msaidizi wa kanisa la Kiingereza) huko Newington Butts, mahali ambapo pangeweza kuwa England tu. Newington Butts ilikuwa kijiji kidogo wakati huo lakini sasa iko ndani ya London hasa karibu na Imperial War Museum.

Ilikuwa karibu wakati huu mtoto wao wa kwanza, Samuel Jr., alizaliwa.

Nafasi ya wanamaji haikudumu kwa muda mrefu kwa familia hiyo changa kwa sababu mchungaji wa wanamaji hakumpenda Samuel.⁷ Alipewa nafasi huko Virginia kabla ya kuchukua kazi huko South Ormsby, iliyoelezwa katika Sura ya 1.

Mojawapo ya vipengele muhimu vya Samuel wakati huu ilikuwa uhusiano wake unaoendelea na shemeji yake, John Dunton. Samuel hakuwa mwandishi na mchapishaji mwingi kama wanawe John na Charles Wesley, lakini alikuwa mwingi kabisa kwa mtu wa siku hizo katika ushairi, nathari, theolojia, uhakiki wa fasihi, na nyanja nyingine nyingi. Dunton alikuwa mchapishaji wa *Athenian Mercury* na Samuel alichangia katika matoleo mengi. Alichapisha juzuu mbili kubwa za mashairi, ikiwemo shairi kuu kuhusu maisha ya Yesu katika kipimo cha iambic pentameter chenye vina kwa marejeo ya Milton, Homer, na Virgil:

NAimba Mtu anayetawala ameketi kwenye kiti cha enzi juu;
Naimba Mungu, ambaye hakudharau kufa:
Yeye, ambaye kila Serafi mwenye haya akitetemeka anamwimba,

---

6 imetajwa katika Gibson, 55.

7 Gibson, 56.

Aliyeteseka zaidi, hata hivyo bora wa Wafalme:
Aliyeshuka kutoka upande wa Baba wa Milele,
Akivuliwa Taji lake na Kilemba chake cha Nyota;
Kutoka Minyororo ya Shetani, kuwakomboa Watu mateka,
Na kumfukuza kwenye Falme zake mwenyewe za huzuni tena.
Maumivu gani, Kazi gani hakuvumilia,
Ili kufunga Vidonda vyetu, na Furaha kuhakikisha?⁸

Kazi nyingine ilikuwa seti ya maombolezo kwa Malkia Mary II na Askofu Mkuu Tillotson. Malkia alikuwa amekuwa mtetezi wa marekebicho ya kimaadili ambayo Samuel aliyathamini, yaliyojadiliwa katika Juzuu la 1 katika sura kuhusu Hali ya Kiroho ya Kiingereza.

Mwaka 1695, Wawesley walihamia Epworth. William Gibson anaelezea Epworth kwa namna ifuatayo:

Kama kuhani huko Epworth, Wesley alijikuta katika parokia iliyogawanyika vibaya na Wapinzani, na ambamo aliona ukosefu wa dini na uovu wa kimaadili ulioenea. Hatua zake za kichungaji hazikuleta makubaliano na umoja, badala yake kabisa. Hili lilifanywa kuwa lenye matatizo zaidi na uteuzi wa William Wake, kama askofu wa Lincoln, aliyekuwa Whig latitudinarian na ambaye hakushiriki daima maoni ya Wesley ya hatari zilizoletwa na wapinzani au haja ya kuwalazimisha kurudi kanisani.⁹

Wesley alianza kuchapisha zaidi ya mashairi pia. Alichapisha mahubiri juu ya marekebicho ya tabia mwaka 1698 yaliyokuwa na mengi yanayofanana na vyama vya kidini vilivyokuwa vikiundwa London wakati huo. Wesley hakuwa na maelewano juu ya hatari za uovu na umuhimu wa kuadhibu uovu ili wengine waweze kujifunza kwa mfano. Aliomboleza ukweli kwamba

---

8 Samuel Wesley, *The Life of Our Blessed Lord and Saviour Jesus Christ* (London, 1693).

9 Gibson, 6.

polisi waliacha kuwakamata watu kwa maovu ya hadhara kwa sababu hawangeweza kujifunza isipokuwa wakiadhibiwa.

Wesley alipoanzisha chama chake mwenyewe cha kidini huko Epworth, baadhi walijiunga, lakini alikuwa mwangalifu juu yao kwa sababu hakuwajua. Wanaume tu ndio wangeweza kuhusika kwa sababu hakutaka fedheha ya wanawake kuwepo na alidhani kuwa ni jukumu la waume kuwafundisha wake na binti zao. Kuingia katika chama hicho ilibidi kuwe kwa kauli moja. Bila shaka, halikuamsha mwamko mkubwa kaskazini mwa England.

Susanna aliendelea kuzaa watoto kadiri Samuel alivyoendelea kuhubiri na kuandika. Aliandika historia ya Agano la Kale na Jipya katika ushairi, pamoja na maandiko mengine mengi katika kipindi cha zaidi ya miaka thelathini ya wadhifa wake huko Epworth.

Samuel aliandika kitabu kuhusu umuhimu wa Ekaristi, au ushirika, lakini aliona kuhudumia ushirika huko Epworth kuwa changamoto kwa kuwa watu wachache walijali. Mwaka 1709, katika mji wa watu 1,100, takriban watu arobaini walipokea ushirika wakati wa Pasaka.

Samuel aliandika shairi la kishujaa kuhusu Duke wa Marlborough lililomletea uchaplini katika jeshi, lakini halikudumu kwa muda mrefu (alifutwa kazi tena) na fedha hazikuja. Baada ya uchaguzi wa mwaka 1705, Whigs walishinda Lincolnshire na Samuel alikuwa amejifanyia maadui kadhaa wa Whig ambao hawakupenda kwamba alibadilisha kura kwenda kwa Tories na ambao waliruka juu ya deni lake la pauni thelathini ili kumweka katika jela ya wadeni. Mwanawe mkubwa, Samuel Jr., baadaye aliandika shairi litwalo "The Electioneer" kuhusu mpiga kura mwaminifu ambaye wengi wanamwona kuwa Samuel Sr.

Ikiwa, katika Susanna, tunaweza kuangalia nyuma na kuona athari za uthibitisho wa John Wesley wa wahubiri wanawake na

ushahidi unaoweza kupelekea kupewa wadhifa wa wanawake, katika Samuel tunaona mwangaza wa kuhani mtaalamu wa kupita kiasi wa George Eliot kutoka riwaya *Middlemarch*, Edward Casaubon. Kuna fadhila zinazoweza kupatikana katika maandishi yake. Wingi tupu wa ushairi wake unavutia, kama ulivyo upana wa elimu yake, kama unavyoonyeshwa katika kazi zake zote. Samuel Wesley alikuwa mtu aliyesoma sana kwa lugha nyingi. Pia alikuwa mtu mgumu sana. Kama William Gibson anavyoandika:

Samuel Wesley alikuwa mtu mgumu. Katika miaka ya 1730 alikiri kwa kasisi wake mpya kwamba alikuwa amewachukiza waumini wengi na alikuwa ameshindwa kuwa wa busara kwao...tabia yake ilikuwa imepelekea kuvunjika kwa ndoa, vitisho vya jeuri, kifungo, na taratibu rasmi za kisheria. Alikuwa kama ndege wa dhoruba, mwenye mwelekeo wa ubishi kama njia ya maisha na asiyetaka kufikia muafaka.¹⁰

Ndoa yake na Susanna ilikuwa na nyakati nyingi za mgogoro, kama ilivyojadiliwa katika Sura ya 1 na 2 kuhusu kumuomba mfalme. Safari za Wesley kwenda London zilikuwa za mara kwa mara, hasa zikianzia mwaka 1710 wakati Samuel alichaguliwa kuwa mwakilishi wa makasisi wote wa Dayosisi ya Lincoln katika Convocation ya Canterbury. Wakati huu, Vita vya Urithi wa Kihispania bado viliendelea, kama ilivyokuwa funzo la Biblia la Susanna Wesley, ambalo Samuel hakulikubali. Convocation haikuisha hadi mwaka 1715 ikiwa na faida ndogo kwa washirika wa High Church wa Samuel, kwa kuwa mfalme, George I, mwenyewe alikuwa mpinzani na mshirika wa chama cha Whig, ambacho kilikuwa adui wa Tories kama Samuel.

Tukio jingine la mgogoro wakati huu linapatikana katika barua za Samuel kwa Askofu Wake, Askofu wa Lincoln. Wake alikuwa

---

10 Gibson, 2.

amepanga kutembelea Epworth na akauliza kama kulikuwa na yeyote ambaye hajabatizwa katika parokia. Samuel alisema hakuna isipokuwa Susanna Wesley, aliyekuwa na ubatizo wa Kipresbiteri tu. Hili halikuonekana kumsumbua Askofu Wake au Susanna, aliyekuwa amebatizwa na baba yake.

Hadithi ya mwisho ya maisha yao pamoja haiwezi kukosa kumtolea Samuel mwanga hasi. Hii ilihusu binti yao Mehetabel, au Hetty. Samuel alikuwa amemfundisha Hetty Kigiriki na Kilatini na alikuwa amemsaidia katika kazi yake.¹¹ Hata hivyo Hetty alipochumbiwa na mwanasheria ambaye Samuel hakumpenda, Hetty alikimbia ndoa na akarudi nyumbani akiwa mjamzito. Samuel hangemruhusu arudi na angemruhusu Susanna tu kwenda kumtembelea Hetty wakati wowote alipoidhinisha wazi. Hetty alipata kimbilio kwa kaka yake mkubwa, Samuel Jr., huko Wroot iliyo karibu. Hetty hatimaye alimsihi baba yake kumtafutia mtu wa kuolewa naye ambaye angemwidhinisha kwa sababu alitaka tu kupatanishwa naye. Akafanya hivyo—mjinga aliyeitwa William Wright, aliyempa furaha kidogo na hakuna familia.

Tunapaswa kufanya nini na mtu huyu mgumu? William Gibson anaandika kwamba “mzizi wa ugumu wa Wesley ulijikita katika hisia kwamba ulimwengu aliojiweka kwake mwaka 1685 ulikuwa ukipita. Alikuwa ameuacha Upinzani kwa ajili ya Kanisa la Uingereza, na akagundua, ndani ya muongo mmoja wa kufanya hivyo, kwamba maadili yake yalionekana kuwa chini ya shambulizi na yalikuwa yakimomonyolewa na sera ya serikali.”¹²

Historia haijajaa wapendwa tu, kama vile sasa haijajaa wapendwa tu. Na bado watu wanaumbwa na mazingira yao na wanaumbwa hasa na wazazi wao. John na Charles Wesley waliumbwa na

---

11 Torpy, 131.

12 Gibson, 1.

Samuel kama vile na Susanna. Kama Ken Collins anavyoandika, “Samuel alikuwa mkaidi, lakini pia alikuwa mtu wa ujasiri wa juu wa kimaadili. Alikuwa mtawala wa kupindukia, lakini pia angeweza kuwa wa kichungaji na wa kusaidia...Hakuwa mtu kamili, bali mtu mwenye maadili, mtu wa nyama na damu katika ulimwengu wa nyama na damu, na John alimpenda.”¹³

Tumekutana na mtu huyu, Samuel Wesley, na tumekumbana na mengi ya ushairi wake na baadhi ya maadili yake, lakini je, theolojia yake ya kivitendo? Alikuwa katika huduma kwa zaidi ya miaka arobaini. Ingawa asingehesabiwa kuwa mfanikiwa kwa viwango vya kisasa, wazo lake la huduma litatusaidia kuelewa Wawesley wanatoka wapi. Alidhani kuhani anapaswa kujua nini na wanapaswa kuishi vipi?

---

13 Kenneth J. Collins, “John Wesley’s Correspondence with His Father,” *Methodist History* 26, no. 1 (October 1987): 26.

SURA YA 5

Barua kutoka kwa Mhubiri wa Mashambani

Sura hii inawasilisha kijitabu kilichochapishwa bila jina na Samuel Wesley kilichoitwa “Barua kutoka kwa Mhubiri wa Mashambani kwenda kwa Rafiki yake Aliyeko London Kuhusu Elimu ya Wapinga-Kanisa katika Vyuo vyao vya Binafsi Katika Sehemu Mbalimbali za Taifa Hili.” Kijitabu hiki kilichapishwa mwaka 1703 baada ya akina Wesley kuwa wameshaka Epworth. Awali kiliandikwa katika miaka ya 1690 lakini kilichapishwa bila idhini yake na Robert Clavel. Kipande hiki kinaeleza utoto wa Wesley na masomo yake na jinsi alivyoubwa katika vyuo vya wapinga-kanisa, lakini pia jinsi alivyorudi katika Kanisa la Uingereza. Kihistoria, kilikuwa mojawapo ya maelezo tajiri zaidi kuhusu vyuo hivi, ingawa si bila upendeleo hata kidogo. Samuel Wesley hakuwa anajaribu kutoa picha sahihi ya ujana wake. Maneno yake yanaweza kueleweka kama hoja ya mabishano dhidi ya upinzani zaidi wa kanisa kwa mwanga wa kweli ya kanisa lililoanzishwa.

Dokezo moja la mwisho la sadfa ni kwamba mashine ya uchapishaji ya Robert Clavel (iliyojulikana kama *The Peacock*) ilikuwa katika eneo lililojulikana mara nyingine kama Paternoster Row, na mara nyingine kama St. Paul’s Churchyard. Ni eneo la London karibu na Kanisa Kuu la St. Paul, ambako John Wesley alihudhuria sala za jioni miaka thelathini na mitano baadaye kabla ya kuhudhuria mkutano wa jumuiya katika

Mtaa wa Aldersgate alipousikia usomaji kutoka utangulizi wa Luther kwa Waraka kwa Warumi na akapata uzoefu wake wa Aldersgate. Hii ni sadfa tupu. Lakini mtu anaweza kuwazia Samuel Wesley, alipopokea habari za kuchapishwa kwa kijitabu hiki, akimwacha Susanna nyumbani ili apande farasi kwenda London na kumkemea mchapishaji, Robert Clavel, bila kukoma karibu na barabara ile ile ambapo John Wesley angehisi moyo wake ukipata joto la ajabu na kumtumaini Kristo peke yake kwa wokovu.

Kifuatacho ni maandishi ya barua hiyo.

BWANA,

Ninajua vyema sana, kama yaliyomo katika Karatasi hizi zifuatazo, na Mwandishi wake, yangefahamika hadharani, kwa hivyo angepata Hasira kali kabisa za aina fulani ya watu ambao si miongoni mwa wenye tabia nzuri zaidi Duniani. Lakini kama kwa kufanya hivyo Huduma ndogo yoyote ingeweza kufanywa kwa Kanisa la Uingereza, ambalo nimekuwa Mshiriki wake asiyestahili sasa kwa miaka kadhaa iliyopita, nitaona hili ni zaidi ya kutosha kupima dhidi ya Dharau, na Sura za kununa ninazoweza kukutana nazo kutoka kwa Ndugu na Marafiki zangu; Wote, au wengi wao, kwa bahati mbaya wakiwa Wapinga-Kanisa la hilo.

Kulikuwa na Sababu nyingine mbili, ambazo sikuweza kuzishinda kwa urahisi hivyo, na ambazo kwa kweli, karibu zilikomesha Dhamira yangu ya kuyaweka maandishini Maoni haya: Hofu ya kudhaniwa kuwa nisiye na shukrani kwa watu wale, walionifanyia hisani nyingi sana; na ambao kwa Miaka kadhaa nimepokea Mkate wangu kutoka kwao, kwa kufichua jambo ambalo huenda lingekuwa si kidogo kwa hasara yao: Na zaidi ya hayo hofu kwamba huenda Maarifa ya mambo fulani hapa yangeongeza Uadui, na kwa hivyo kudhuru Maslahi ya pamoja ya Kanisa na Ufalme.

Tangu wakati huo nimejiridhisha kuhusu la kwanza la Pingamizi hizi, baada ya kukiri Wema niliopokea, vyovyote vile vilivyokuwa Misingi na Vichocheo vyake, nikitangaza kwamba sina upendeleo dhidi ya watu wale ambao Chama chao nimekiacha; bali nawaheshimu baadhi yao, na kuwahurumia wengine; bila kumchukia yeyote; kwa kuzingatia kwamba Wajibu wangu mpya kwa Ushirika ule ambao tangu wakati huo nimeukumbatia, unaubatilisha, na kuuzamisha ule wa Zamani; hasa wakati huo huo ufichuzi wangu wa baadhi ya Vitendo visivyoidhinishwa vya Marafiki zangu wa Zamani, huenda, kwa njia moja au nyingine, ukachangia katika Kushawishiwa kwao; na hivyo kwa Faida na Marekebisho yao.

Kwa Pingamizi la mwisho; Karatasi hizi zinawasilishwa kuchunguzwa na wale, wanaojua jinsi ya kuzitumia kwa Busara, na watu kama hao, ambao ningeweza kutumaini vyema, kwa kuona Azimio la wengine la kudumisha Mfarakano, watakuwa na Azimio na Bidii kinyume chake, kuukomesha au kuuponya.

Kwa Madhumuni haya, Bwana, nitasimulia chochote cha Maana ninachoweza kukumbuka, baada ya Kipindi cha miaka kadhaa, kuhusu Mbinu zilizotumiwa na Wapinga-Kanisa, nilipoishi miongoni mwao, kueneza Huduma ya kichungaji ikipinga ile iliyoanzishwa na Sheria, na Vyuho Vikuu vya umma: Maeneo gani tofauti, na aina gani ya Vyuho walivyokuwa navyo kwa ajili ya Elimu ya Vijana kwa kusudi hili; jinsi vyuo hivi kwa kawaida vilivyodumishwa, na kutoka wapi, pamoja na Misingi iliyokumbatiwa na kutetewa kwa kawaida na wale waliokuwa miongoni mwao, vilevile na wengi wa Wapinga-Kanisa wengine: (Ambapo natamani ningeweza bado kusema, sikuwakuta kati yao niwasiliananao, kuwa thabiti kupita kiasi.) Na hatimaye, Hoja zipi kwa kawaida walizotumia kuwazuia wowote waliowashuku kuukumbatia Ushirika wa Kanisa la Uingereza, au kuwathibitisha wengine katika Upinzani wao dhidi yake: Yote haya yatakuwa yale

ambayo aidha niliyashuhudia binafsi, na kushiriki ndani yake; au katika mambo yasiyo na uzito mkubwa, nilikuwa na uhakika wa kimaadili kwa Umaarufu wa Tukio, na Taarifa zisizopingwa miongoni mwetu. Kwa Ukweli wa chochote nitakachowasilisha, nikirejea (kama itahitajika) kwa Dhamiri za wale wanaohusika, na wakati huohuo, kwa Yangu Mwenyewe, na Yule aliye mkuu kuliko Dhamiri yangu.

Nikiwa nimezaliwa na Wazazi Wapinga-Kanisa, Baba yangu akifa mapema nilipokuwa shule ya Mashambani, na karibu nimefaa kwa Chuo Kikuu, nilitambuliwa na Chama kile, na bila Maombi au Gharama za Mama yangu, nilitumwa kwa maelekezo yao London, kwa madhumuni ya kuandikishwa katika mojawapo ya Vyuo vyao vya binafsi, na hivyo kwa ajili ya Huduma yao ya kichungaji. Dkt. G. ambaye wakati huo aliishi karibu kiasi na Mji, na alikuwa na uangalizi wa mojawapo ya zile Seminari muhimu zaidi, alikuwa ameahidi malipo ya masomo yangu, ambayo nikiyatarajia nilikuja London tarehe 8 Machi An. Dom. 1678. Lakini nilipowasili nilimkuta amefariki hivi karibuni. Kwa hivyo nilibaki muda zaidi katika Shule ya Sarufi, ambapo Mama yangu angetaka niende Chuo Kikuu, akiwa amenipangia huko Riziki nzuri; Lakini chama kile kilichotajwa hapo awali kikitoa Ndugu zangu faida kubwa zaidi, wao pia wakiwa, kama ilivyodokezwa, wameelekea njia ileile, niliwekwa nao, kwa Bw. V. fulani wa Stepney, ambaye huko aliendesha Chuo cha binafsi, kiasi cha Pauni 30 *kwa mwaka* kikipangwa kwangu nilipokuwa huko, kwa njia ya Ufadhili, ambao uliongezwa, pamoja na mengi zaidi kwa Michango na Michango ya wanachama katika Kusanyiko fulani la wapinga-kanisa: Huko nilibaki kwa muda wa karibu miaka miwili, ambamo katika wakati huo Mwalimu wangu alinisomea Kozi ya Mantiki na Maadili, lakini akishtakiwa na Mahakimu wa jirani, alivunja Nyumba yake, na kuacha Kazi ile; muda mfupi kabla ya hapo nilikuwa nimeruhusiwa Pauni 10 zaidi kwa mwaka, ambazo zilikusanywa kutoka wapi, sijui; lakini

zilitolewa na Dkt. O. ambaye nilimtembelea muda mfupi baadaye, nikiwa na shukrani zangu kwa hisani ile, na nilipokewa kwa adabu sana naye, akinitia moyo katika kuendeleza Masomo yangu, na akanishauri kuwa na heshima maalum kwa Elimu ya Uhakiki; na zaidi ya hayo, niliwajibika wakati Urahisi utakaporuhusu, kujiandikisha katika mojawapo ya Vyuo Vikuu, ambacho bila hicho hakuna aliyepaswa kufurahia Ufadhili huu, ambao kama nilivyoelewa, wengine kadhaa walikuwa nao mbali na mimi, hadi kufikia idadi ya kumi (kadiri ninavyoweza kukumbuka kwa umbali kama huo.) Sababu ya utayari wa Dkt. kutaka tuandikishwe katika Vyuo Vikuu vya Umma, ingawa tukielimishwa katika hivi vya binafsi, ilikuwa, kama nilivyojifunza kutoka kwake na wengine, kwa sababu walitarajia nyakati zingebadilika kwa haraka, na kuwaangalia kwa upendeleo zaidi, wakati ambapo hawakutia shaka kuwa wakati wetu wote ungeruhusiwa, na Shahada kupewa katika Vyuo Vikuu, kana kwamba mtu alikuwa amekaa huko muda wote. Kwa madhumuni hayo tulielekezwa kwenda huko, na kujiandikisha katika Chuo au Jumba fulani, kana kwamba kwa nia ya kukaa, ambacho tungeweza kufanya kwa muda fulani, kama tungeweza kuepuka Usajili rasmi, au Viapo vinavyotakiwa humo, kama nilivyosikia kuhusu baadhi waliofanya hivyo kwa miaka kadhaa, ingawa Majina yao hayaji akilini, na nilimjua mmoja aliyekaribu jambo lilelile huko Oxford, baada ya kwenda huko kwa dhati: Lakini Viapo hivi, Usajili na mambo mengine yaliyotakiwa, hatukupaswa kwa vyovyote kuyachukua bila kupoteza Ufadhili wetu; na ipasavyo nilipoteza wangu baada ya kukaa Chuoni. Na Dhana hiihii ya kuruhusiwa wakati wetu wote na Shahada wakati fulani au mwingine katika Vyuo Vikuu, baadaye niligundua ilipita katika Vyuo vyetu hivi vyote Vidogo, ingawa Daktari alitaka kufanya kazi ya uhakika zaidi, ili tuweze kwa urahisi zaidi kuipata wakati Majina yetu yangekuwa tayari yameandikishwa.

Lakini kuendelea, Mwalimu huyu alipoacha, nilipendekezwa kwa mwingine, Bw. M. fulani wa Newington-Green, hapo awali Mwenzi wa Chuo cha Wadham huko Oxford. Nadhani hivyo, kwa kuwa alikuwa Rafiki mkubwa wa Askofu W., Mtu mwenye ubunifu na elimu kwa upana, lakini Ubora wake mkuu zaidi ulikuwa katika Hisabati, na hasa sehemu ya Mekanika yake: Huko niliendelea karibu miaka miwili zaidi pamoja na Ufadhili wangu wa awali, na Umri wangu ukiongezeka, sasa nilianza kufanya Maoni mengine zaidi kuhusu mambo kuliko nilipokuwa na Mwalimu wangu wa kwanza, na kadiri nilivyoona zaidi ndani ya kile kilichokuwa kunizunguka, ndivyo, nakiri, nilivyo zidi kukichukia, na kuanza kutilia shaka iwapo nilikuwa katika njia iliyo sahihi. Baadhi ya matukio yaliyo ya kukumbukwa zaidi yaliyobaki kumbukumbuni mwangu ni haya yafuatayo:

Kwa Mwalimu wangu mwenyewe, ni lazima na daima nitamtendea Haki ile ya kutangaza, kwamba kila wakati Vijana walipokuwa na mazungumzo yoyote kuhusu Serikali, na kuzungumza kwa kutokuwa waaminifu au kwa kutoridhika, hakukosa kamwe kuwakemea na kuwaonya kinyume chake, akituambia, nakumbuka, waziwazi, zaidi ya mara moja, Kwamba si jukumu letu kuwahukumu wale ambao Mungu amewaweka juu yetu. Kwamba makosa madogo hayapaswi kukuzwa, wala kufikiriwa kwa ukali (hasa na wale waliokuwa na biashara nyingine za kushughulikia) kamwe haijawahi kuwepo Serikali iliyo sahihi, au kamili, isipokuwa ilikuwa na baadhi ya zile Doa ndani yake: Na zaidi, alituonya hasa dhidi ya Vijembe, au Viji tabu vya Kashfa dhidi ya Wakubwa, na hilo kutokana na Uovu wa Maadili, vilevile na Hatari ya kuwa Waandishi au Wasambazaji wake. Hili nadhani nimewajibika kwa Ukweli, Shukrani na Heshima, kushuhudia kuhusu Mtu yule (ninaamini kweli) Mwema, ingawa Aliyekosea, ambaye nadhani, alikuwa muhimu zaidi kuliko yeyote huko Uingereza katika njia ile, kwa idadi ya Wanafunzi wake, na ustaarabu wa Elimu yake. Lakini

ingawa nimekiri haya kumhusu, na katika Utetezi wake, kadiri iwezekanavyo, ulio wa haki, hata hivyo Tabia ile itawafikia wachache sana wengine. Mifano ya karibu Chama Kizima ilishinda zaidi sana kwa wengi wetu, kuliko Maagizo yake pekee. Roho ya Fungu ilidhihirika kwa wazi mno katika Mazungumzo na Matendo yetu. Karibu kwa wote tulikuwa na Chuki ya kufa kwa Daraja la Uaskofu, na wachache sana lakini waliuchukia kwa usawa Ufalme wenyewe, ambapo katika lolote kati yao, licha ya Ushauri na Amri za Mwalimu wetu kinyume chake, hakuna lililo la dhihaka au lawama mno ambalo, tulidhani, lingeweza kuzungumzwa. Mafundisho ya Kuua Mfalme yalipokelewa na kutetewa kwa kawaida: Mara moja hasa, nakumbuka, (ingawa Mwalimu wetu hakuwepo) wakati Mtu mmoja tu katika Kundi zima alipoyapinga, na akawa na wengine wote kumzunguka kwa upande huohuo; MAUAJI YA KIKATILI ya Mfalme Charles I. wa Kumbukumbu Iliyobarikiwa, niliyasikia hadi nakiri Masikio yangu yalipiga mlilo. Tangu mara ya kwanza niliposoma Maelezo yake mara moja niliuchukia na kuuchukia sana, kwa wazi na mara kwa mara nikitetea kinyume chake; na ingawa wale waliofanya hilo, mara chache sana niliwapinga: lakini Kumbukumbu ya Wauaji wake kwa ujumla, na chama kile, ilishughulikiwa angalau kwa upole mkubwa kuliko vyote viwezekanavyo. Makasisi Walioanzishwa, Liturejia, Nidhamu, walishughulikiwa kwa kiwango cha juu cha aibu na dhihaka; mara moja miongoni mwa mengine, baadhi ya Kundi letu walitoka nje usiku wa manane kwenda Kilima kidogo karibu na Mji wa Newington, wakichukua Tarumbeta ya kusemea pamoja nao, ambamo baada ya kuwatisha na kuwaogofya wakaazi wa Mji, walifichua Hadithi za Kashfa kuhusu Mhudumu wa wakati huo wa mahali pale, Mheshimiwa Bw. S. Mimi sikuwepo binafsi, lakini ilikuwa, waliporudi, ikitangazwa na Watendaji, na kupokewa na wengine kwa Sifa na Kuridhika. Hakuna kilichokuwa cha kawaida zaidi kuliko kusikia Sala za Umma na Liturejia Iliyoanzishwa zikidhihakiwa, na Maneno na Maelezo yaliyomo, vilevile na Watu wanaohudumu, yakifanywa kuwa

kichwa cha kudumu cha Vijembe vibaya vyote vingeweza kubuniwa; na wale waliokuwa na Kipawa bora zaidi katika njia hii, au kwa Dhihaka kali na za Kashfa na zisizo na adabu zaidi katika Nathari au Shairi, walipendezwa, walikumbatiwa, kutiwa moyo, na kusifiwa na Vichwa na Mwili wa chama kile: Katika baadhi ya matusi haya, kama ni lazima nikiri, mimi mwenyewe nilikuwa na fungu kubwa mno, kwa hivyo, na bado naomba msamaha wa Mungu na wa Kanisa kwa moyo wangu wote.

Hapa ndipo, kwa Mazungumzo na Mawasiliano ya kawaida, nilipojifunza Majina na Maeneo ya Seminari nyingine za aina hii katika sehemu kadhaa za Uingereza; hii, kama ilivyodokezwa awali, kwa kweli ilikuwa muhimu zaidi, ikiwa na Bustani nzuri iliyounganishwa, Uwanja wa Bowling, Bwawa la Samaki, na ndani Maabara, na baadhi ya Vitu vya thamani vilivyo si vidogo, pamoja na Pampu za Hewa, Vipima-joto, na kila aina ya Vyombo vya Hisabati. Tulikuwa na Orodha ya wote walioandikishwa katika Jumuiya yetu, ilifikia mamia kadhaa, lakini siwezi kuwa sahihi katika Idadi, pamoja na Utofautishaji wa Fani, na Kazi za kila mmoja, iwe Sheria, Theolojia, Tiba, au nini kingine: Miongoni mwa wengine, nakumbuka Majina ya Watu kadhaa Mashuhuri, Sir C. M. ndugu wa Sir I. M., kama nilivyoarifiwa, aliyetumwa huko kwa Amri yake: Sir Charles P. ambaye baadaye aliuawa huko Fish-street-hill, si wachache wana wa Mashujaa na Mabaroni, na (mahali pale pa awali) mwana wa Bwana mmoja waliotumwa huko kuepuka Uasherati wa Vyuho Vikuu, ingawa baadhi yao (hasa Sir W. W. H. W. na wengine) walijifanya wenyewe kuwa wa kukumbukwa vya kutosha walipokuwa nasi. Kwa kuwa Walimu wetu hawakuwa na Mamlaka, wangeweza kutumia Nidhamu kidogo tu, sisi tukiwa zaidi ya hayo, kwa Utaratibu tuliokuwa nao, na aina ya Serikali ya Kidemokrasia miongoni mwetu, mtu yeyote akiwa na uwezo wa kupendekeza Sheria, na Sheria zote zikipitishwa kwa Kura, kadiri Idadi kubwa ilivyoamua, na adhabu na Faini za fedha zikitolewa ipasavyo, kadiri ilivyoonekana bora kwa

Hekima yetu wenyewe; Tulikuwa na Nyumba mbili huko Newington, Idadi yetu 40 au 50, juu au chini ya hapo.

Mbali na hii, tulikuwa na Vyuho viwili vingine vya Asili ileile katika au karibu na London; Bw. D. ambaye huenda alikuwa na karibu 20 au 30 kama si zaidi; aliishi Islington, na baadaye alihamia mahali fulani upande wa pili wa Maji.

Bw. R. alikuwa Mrithi wa Dkt. G. aliyekuwa Mwalimu wake, na akaacha Ufadhili kumi au ishirini, sina hakika ni upi, wa Pauni 10 kwa mwaka kila mmoja kwa Wanafunzi vijana wengi hivyo waliokusudiwa kuwa Wahudumu wa kichungaji, wengi au wote Wajitegemeao; watatu wa awali Wapresbiteri.

Bw. R. huyu aliishi, nilipowafahamu Watu hawa kwa mara ya kwanza, huko Hackney, baada ya hapo alihamia London pamoja na Wanafunzi wake, na akakaa katika Nyumba ya Bowse, aliyenyongwa katika Njama ya West, n.k. kwa Uhaini Mkubwa, ambako Wanafunzi wake walikuwa wakija kila siku; na aliwasomea, vilevile baadaye katika Sehemu nyingine za Mji. Tangu kurudi kwangu kutoka Oxford, nasikia aliishi katika Mtaa wa Jewen, na sasa, au hivi karibuni sana, katika Kichochoro cha Watengeneza-Kamba huko Moor-Fields.

Kulikuwa na mwingine huko Suffolk, karibu na Newmarket, ambaye Jina lake nimelishaua, lakini nadhani aidha Bw. C. au Bw. C., wote watu hawa ninaowajua, walitumika katika njia hii.

Bw. W. fulani pia nimesikia akitajwa kwa Tukio lilelile. Dkt. B. mahali fulani Magharibi mwa Uingereza, Mtu mwenye elimu, hivyo anawakilishwa miongoni mwetu; aliandika kitu fulani au kingine kuhusu Kuwepo kwa Mungu, nadhani ndicho ambacho kwa hilo tulimthamini sana: Mwingine karibu na Salisbury; na mwingine huko Taunton Dean katika Somersetshire, wote ambao Majina yao nimeyapoteza, ingawa Wanafunzi wa wa mwisho wamekuwa wengi.

Bw. S. fulani huko Lyme-Regis Dorsetshire; sasa huko Bishop's-Hall karibu na Bednal-Green, 1693. Bw. I. sasa karibu na Sheffield, 1698. Na ninaamini wengine kadhaa, kama ningeweza kuwakumbuka: Lakini wengi wa Vijana waliodumishwa katika maeneo hayo yote walikusudiwa kuwa Wahudumu wa kichungaji; ambao kila mahali walikuwa Idadi kubwa zaidi, na kwa hakika wote (isipokuwa wale Mabwana waliokuwa nasi) Ufadhili wao ulipoisha wakati Wapinga-Kanisa waliposhtakiwa kwa ukali, kiasi kwamba hawangeweza kukutana katika Idadi kubwa za mara kwa mara kama walivyokuwa wakizoea, ambapo walikuwa wakifanya Michango ile iliyowadumisha, walilazimika aidha kurudi Nyumbani kwa Wazazi na Marafiki zao, kabla ya kumaliza masomo yao, au kutumwa wakiwa wabichi sana nje kwenda Nyumba ya Bwana fulani, kuwa Makasisi au Walimu, Shule ya Bw. D., wakijivuna kwamba wangeweza kumkamilisha Mhudumu wa kichungaji kwa miaka miwili; au sivyo kujishughulisha na Kazi nyingine fulani.

Chetu kwa kweli, kilisimama kuwa mojawapo ya vilivyodumu zaidi huko Uingereza, sababu yake nadhani ni hii: Sisi tukiwa na Mabwana kadhaa wa Mali waliolipa vizuri; Mwalimu wetu akikusudia kile alichodhani kuwa Utukufu wa Mungu zaidi kuliko Faida yake binafsi, hakupendekeza zaidi ya kujikinga tu yeye mwenyewe kutokana na hasara. Na kwa hivyo kama alipata kidogo kwa baadhi, hakukithamini hilo, ilimradi kilikamilishwa tu na wengine, ambapo tulikuwa na bado tuna Wahudumu wapya wakitumwa nje, na kuteuliwa na Wapresbiteri, ambao kati yao kuna Idadi kubwa kiasi katika sehemu zote za Uingereza.

Karibu katika Umati nimesahau jambo moja la kukumbukwa sana: Ni Kisingizio chao kwa Kiapo chao katika Chuo Kikuu, wanapojitwika kutochukua Wanafunzi, kusoma Mihadhara, n.k. Nimeona Hati iliyozungushwa miongoni mwetu kufafanua Kiapo hiki, ambacho wale walio katika Kazi hii wameshtumiwa mara nyingi kwa Kuvunja kwake. Jambo kuu nalokumbuka, wanalolisisitiza, ni yale Maneno ambamo wanadai nguvu

ya Kiapo iko; kwamba hawapaswi kusoma Mihadhara, n.k. Tanquam in Academia, yaani, wanasema, kwa namna ile inayofanywa katika Chuo Kikuu, kuchukua na kutoa Shahada kwa kupinga hilo, kama ilivyojaribiwa mara moja kwa miaka kadhaa huko Stamford; iliyotajwa katika Kiapo, ambacho wanadai ni mwelekeo au Ufunguo wa Maana yake.

Lakini ingawa tulikuwa tumeustahimili kwa muda mrefu, hatimaye Mshtuko ulikuja kwa ukali kiasi kwamba, Mwalimu wetu hakuweza kuusimamia: Hapo awali alikuwa ametengwa na Kanisa mara moja, na Hati ya kukamatwa ilitolewa dhidi yake ambapo alikamatwa, lakini akiwa Mikononi mwa Afisa, kabla hajawekwa kweli Gerezani, Afisa ambaye katika Nyumba yake alilala, alifariki kwa bahati mbaya wakati wa kukaa kwake humo, ambapo hakukuwa na yeyote wa kumzuia, alirudi nyumbani tena; akihusisha jambo lile, kama ilivyo kawaida kwa aina ile ya Watu, na Majaliwa maalum; Sasa alikuwa katika hatari ya Hati ya pili ya kukamatwa, ambapo alitumia Upatanishi wa Bibie R. kupata Pumziko fulani, na akamtuma Dada yake mara kadhaa London-House kwa Shughuli ileile. Bwana wa L., kama tulivyoambiwa, alimwahidi Upendeleo wote wa busara, kama angeacha Mahali na Kazi ile ambayo hangeweza kuivumilia kwake, kwa Hasara na Madhara mengi hayo kwa Kanisa lililoanzishwa, na dharau kwa Sheria na Vyuo Vikuu; ambapo alijificha kwa muda fulani kwa Rafiki, akijitenga nasi, na kuwaacha Wanafunzi Wakubwa kuwafundisha Wadogo.

Ilikuwa katika Kipindi hiki cha wakati, Mwalimu wangu akiwa ameondolewa, ambaye kwake nilikuwa na Heshima na Stahili kubwa hivyo, kiasi kwamba sikuthubutu kutilia shaka alichodai, ambapo nilianza kuuliza kwa karibu zaidi kuliko nilivyofanya hapo awali, kuhusu misingi ya Tofauti zile, ambazo kwa hizo niliona Watu wetu wakiteseka mengi hivyo, na kwa ukali hivyo, na iwapo niliridhika vya kutosha katika Ukweli na Maana ya Misingi ile niliyokuwa nimeelimishwa ndani yake, kustahimili

hayohayo waliyoyastahimili, kama yangetokea kuwa Fungu langu.

Niliuliza kadiri nilivyoweza, kuhusu Hoja zao za kujitenga na Kanisa lililoanzishwa, baadhi yake zilionekana dhaifu na nyingine mbaya zaidi: Mojawapo hasa haikunipendeza hata kidogo, ikiwa ya tabia mbaya hivyo, iliyosisitizwa nao mara nyingi sana: Ninyi mnasema tii, kwa sababu imeamriwa; sisi tunasema, kwa sababu imeamriwa hatutatii, ambacho kwangu kilionekana kuwa aina ya ajabu ya Dhamiri: Kwa kuwa niligundua Makanisa ya Mataifa yote yalikuwa na Desturi tofauti, ambazo ingawa si za Lazima kwa Wokovu, zilikuwa hivyo kwa Ushirika; Kwamba wao wenyewe walikuwa na Katiba kama hizo katika Utawala wao binafsi wa Kanisa; wala sikudhani kulikuwa na sababu yoyote kwa nini Taifa zima lisingeweza kuwa na Mamlaka mengi kama Mwili mdogo zaidi. Kisha niliangalia kidogo zaidi katika Historia ya Kanisa, kadiri ilivyokuwa ndani ya uwezo wangu, na nikagundua, kwa Mshangao wangu, Maaskofu katika Enzi na Maeneo yote Ulimwenguni kote, ingawa labda hawakuwa wamewekwa kabisa kwa namna ileile ambayo wetu wamewekwa, hata hivyo wakitofautiana kwa wazi na Wapresbiteri, iwe kwa Gradu au Ordine, haikuonekana wakati huo kuwa la wasiwasi mkubwa hivyo, kwa kuwa walizikana zote mbili; Niliomba kwa bidii Mwelekeo wa Kimungu katika Jambo la wasiwasi mzito hivyo, na ambalo sehemu kubwa hivyo ya Maisha yangu yote ilitegemea: Nilichunguza mambo tena na tena, kwa utulivu na bila hisia kadiri iwezekanavyo; na kadiri nilivyoangalia zaidi, ndivyo Ukungu ulivyo zidi kuondoka, na mambo yakaonekana katika aina nyingine ya Mwanga kuliko nilivyokuwa nimeyaona Maisha yangu yote kabla. Na Mateso ya Watu wale wakati huo, yalikuwa mbali hivyo na Kuathiri Azimio langu la kuwaacha, kiasi kwamba ninatangaza ilikuwa jambo lililonichelewesha zaidi ya lolote: Ukosefu wa ukarimu wa kuwaacha katika Bahati zao duni zaidi, nilipokuwa nimekuwa Mshirika katika zilizo

bora zao, sikujua jinsi ya kushinda; ingawa hatimaye niligundua hili lilikuwa zaidi Kero la Heshima kuliko Sababu yoyote thabiti, na lisilo na uzito wa kutosha kusimama dhidi ya Wajibu fulani. Haya nakumbuka yalikuwa baadhi ya Mawazo yaliyo juu zaidi yangu kuhusu wakati ule; na kwa ujumla, nilianza kuwa na Mwelekeo fulani kuelekea Chuo Kikuu, kama ningejua jinsi ya kufika huko, au kuishi huko nilipofika: Bila kufahamiana, kwa Ujuzi wangu, na nafsi yoyote ya Kanisa la Uingereza, angalau na yeyote wa Sura au Maslahi yoyote, ambaye kwake ningeweza kumwendea kwa Msaada au Ushauri.

Sasa nilipewa Kazi miongoni mwa Wapinga-Kanisa (nikiwa nimekuwa nao karibu miaka minne) aidha katika Nyumba ya Bwana fulani, au kuwa Kasisi wa Meli ya East-India, lakini Mielekeo yangu ilikuwa zaidi kwa Oxford, ambapo ningeweza, nilidhani, kupata Nafasi, kuyasoma zaidi kikamilifu yale Mambo, ambayo sasa nilikuwa karibu kuyaamua: Vikwazo kadhaa hata hivyo, bado vilikuwa katika njia yangu huko, ambavyo Watu wetu kwa kawaida walivisitiza kutuzuia kutoka Nia kama hizo; Kwamba Vyuo Vikuu vilikuwa vimeharibiwa kwa Kashfa hivyo, hapakuwa na hewa ya kumvuta Mtu mwenye kiasi ndani yake, vikiwakilisha kama Sodoma na Gomora tu. Cha Pili, kwamba Kanisa la Uingereza lilikuwa mbali hivyo na kuwatia moyo Wapinga-Kanisa kuufikia Ushirika wao, kiasi kwamba wale waliofanya hivyo, kwa kawaida walinunwa sura, na kushukiwa Maisha yao yote, na kamwe kupendwa au kuaminiwa. Cha Tatu, kwamba Taifa lilikuwa kwa umoja hivyo dhidi yao, kiasi kwamba Maaskofu na Daraja la Uongozi kwa hakika wangeanguka kwa haraka, na hata Panya na Vipanya wana hekima ya kutosha kuacha Nyumba inayoanguka, si kukimbilia ndani yake.

Kwa sababu ya mwisho kati ya hizi, ni lazima nikiri, nilikuwa nimekaa muda mrefu hivyo miongoni mwa aina ile ya Watu, waliokuwa wakitaka Uaskofu uondolewe Mzizi na Tawi, na walioegeza wengine kuwa wa namna ile tu, kiasi kwamba kwa

kweli nilianza kudhani wao wote walikuwa Uingereza nzima; kwa sababu hizo, Matarajio ya Chama yalikuwa bado juu na yenye kishindo hivyo, kwa kadiri Bahati zao zilivyokuwa za chini, nilishikiliwa na Imani kamili, ingawa Mungu asifiwe iliyo isiyo na msingi, kwamba waliyosema yalikuwa kweli; na kwamba Uaskofu usingesimama muda mrefu; na hili naweza kumrejea Mungu, lilikuwa Maoni yangu halisi, hata nilipokwenda Oxford, na muda fulani baada ya kuwa nimekuwa huko. Lakini licha ya hayo nilikuwa mbali hivyo na kuvunjwa moyo nisiende, kiasi kwamba kwa hivyo nilikwenda zaidi; hili pia likitumika kupima dhidi ya kile kingeonekana kibaya katika kuwaacha Wapinga-Kanisa; Nilikwenda ipasavyo, na nikagundua, namshukuru Mungu, nilikuwa nimekosea, na vivyo hivyo wale walionileta katika Kosa lile: Nasikitika ni lazima niongeze, sina shaka bali wao bado wako hivyo, kwa kuwa baadhi ya Watu walewale kwa Ujuzi wangu mwenyewe wanaendelea katika Ndoto ileile ya kipumbavu waliyokuwa nayo wakati ule, wakitarajia Maangamizi ya kile ambacho kila Mtu Mwema anatumaini na kuomba kisimame imara kwa muda wote Jua na Mwezi vitakavyodumu.

Hoja yao ya Pili kutokana na ukosefu wa wema wa Kanisa, kwa wale walioacha Kambi za Adui yao, ilionekana isiyowezezana hivyo, kiasi kwamba chochote kilichoweza kutokea tangu wakati huo, niliazimia nisingeweza wakati ule kuiamini, nikihusisha ukosefu wa Kutiwa Moyo katika Hali zile, aidha na ukosefu wa Sifa, au Kufahamiana, au Subira, au yote pamoja; na kila Siku inanzidisha kuthibitisha katika Mantiki ya Hofu yangu kuhusu jambo hilo hasa.

Kwa Hoja yao nyingine, Uasherati, niliazimia pia, nisiamini neno la hilo hadi nilipoliona, na nikapata ukweli kwa Macho yangu mwenyewe, ambapo sasa Nafasi ya furaha sana ilijitokeza: Niliitwa na Wadhamini wa Ufadhili wa Pauni kumi (Dkt. O. mwenyewe sasa alikuwa amefariki) kutochelewesha tena, bali kuandikishwa katika Chuo Kikuu kwa haraka yote, au sivyo

hakuna malipo zaidi yangefanywa. Kwa madhumuni hayo nilishuka, Nikakaa huko muda fulani, nikakuta huko Watu wengi wenye kiasi na wa Kidini, vilevile na baadhi ya Wahuni, ambao sisi wenyewe hatukukosa: Nilijadili mambo kadhaa ambayo bado nilisita kidogo, na nikapokea Kuridhika ndani yake: Lakini nisingependa kuwa na haraka kupita kiasi katika Jambo kama hilo, nilirudi London kufikiri kidogo zaidi, na muda mfupi baada ya kurudi kwangu nilipewa Pauni 20, sehemu ya Kiasi Kikubwa kilichoachwa na Mpinga-Kanisa fulani, ambaye Jina lake nimelisahau, kigawanywe miongoni mwa Wahudumu; Alikuwa, ninaamini, Mjitegemeao; kwa kuwa Bw. Gr. aliupata kwangu, na Bw. M.— aliilipa kwangu; kwa hii niliondoa madeni niliyokuwa nimeyafanya kadiri nilivyoweza, nikiyalipa yote, na kisha kuazimia kwenda Oxford haraka iwezekanavyo, ambako ipasavyo nilikwenda, kwa Jina la Mungu, na kuandikishwa huko tarehe ya Agosti, Mwaka 1683, kama Mtumishi wa Chuo cha E., mahali pale ambapo Miezi michache baadaye, Barua kadhaa zikiwa zimepita kwanza kati yetu, alinifuata Bwana mdogo, mmoja wa Wanafunzi wenzangu kwa Mwalimu wangu wa kwanza, ambaye sasa ni Mwenzi wa Chuo kile, na katika Daraja la Ukasisi: Hapa nilikaa, ingawa nilikutana na Magumu fulani ambayo hapo awali sikuwa nimeyafahamu, hadi nilipokuwa na sifa za kutosha, na kisha nikachukua Shahada yangu ya Bachelor, na bila kuweza Kujikimu huko, baadaye nilikuja London, wakati wa Kusimamishwa kwa Bwana Askofu wa London na Tume ya juu, na nikaingizwa katika Daraja la Shemasi na Bwana Askofu wa R. katika Jumba lake la kifalme huko B. tarehe 7 Agosti 1688. na tarehe 24 Februari iliyofuata, katika Kanisa la St. Andrew Holborn, niliteuliwa na Bwana Askofu wa L. kuwa Kasisi wa Kanisa la Uingereza; ambalo katika Ushirika wake, kama nimeishi sasa kwa raha na furaha miaka hii sita iliyopita; basi natumaini kuendelea ndani yake Maisha yangu yote, na kwa Neema ya Mungu kufa katika hilohilo.

NYONGEZA.

Karibu Mwaka mmoja baada ya kuondoka kwangu Oxford, Bw. M. aliacha Newington na Uingereza pia, akipanda meli kwenda New-England, ambako bado anaishi, au hivi karibuni aliishi hivyo. Jambo moja halistahili kusahaulika, Kwamba wakati Mheshimiwa Bwana Askofu wa L. alipokuwa chini ya Kusimamishwa na Mahakama isiyo halali ya Tume ya Juu, baadhi ya Marafiki na Wanafunzi wa Bw. M. walisikika wakisema, na baadhi na mimi mwenyewe, Kwamba ilikuwa Hukumu ya haki ya Mungu juu yake, kwa kuwa hapo awali alikuwa Mkatili na Asiyane na Wema hivyo kwa Mtu yule mwema.

Kufahamiana kwangu na Wapinga-Kanisa sasa kukiwa karibu kumechakaa, sina Habari nzuri ya wapi, au Shule ngapi walizo nazo kwa sasa. Lakini hili nasikia, kwamba Bw. G. Mwana wa Dkt. T. G. takriban mwaka mmoja uliopita alifungua mojawapo yake mahali fulani zaidi ya Hampstead au Highgate, Jina lake silikumbuki, nadhani ni Harrow on the Hill.

Kuhusu unachotaka kuhusu Vitabu tulivyokuwa tukisoma kwa kawaida, unaweza kuamini kwa urahisi kwamba kipindi cha karibu miaka 20 hufuta mambo mengi kutoka Akilini mwetu; lakini Vibakizo vidogo vilivyobaki, nitakupa kwa hiari: Tulikuwa na kadhaa wetu Lucius Junius Brutus miongoni mwetu; Apology ya Milton ilikuwa katika Furaha kwa wengi wetu; nina mwelekeo wa kuamini maskini W. F. aliunda Mtindo wake wa Kilatini sana kwa kumsoma yeye, kwa kuwa alikuwa nao mzuri sana. Tulikuwa pia na Eiconoclastes; baadhi ya Vijana walikuwa na Meursi Elegantias, Alouisa Sigea Terentia, na Octavia, na Vitabu vya machukizo viovu zaidi vilivyowahi kuumiza Jicho la Kikristo: Hivi utaamini Walimu wetu hawakuvijua, wala hawakutuelekeza katika vile vya awali. Taarifa zote zilizoenezwa tangu wakati huo kuhusu Kitabu cha Mfalme zilikuwa za kawaida miongoni mwetu, na Mwana wa Askofu Gauden alinukuliwa kuwa Mwandishi wake; sisi sote tulimthamini sana karibu Baba, na sikumjua yeyote aliyevisoma miongoni mwa Wapinga-Kanisa mbali na Bw.

Clarkson, aliyekuwa Mjitegemeao mwenye Ukarimu mkubwa na tabia bora zaidi niliyewahi kukutana naye, Medulla ya Ames, na Bellarminus Enervatus, Altare Damascenum, na vile vile, ndivyo tulivyotumia sana, na vilipendekezwa kwetu, pamoja na Vitabu vya Baxter vya Mabishano na Ibada. Ingawa nimesikia alielekea kwa Vyuu Vikuu, na hakuvikubali sana Vyuu vyetu vya binafsi, na amelaumiwa kwa hilo miongoni mwetu. Charnock alishikiliwa kwa Stahili kubwa.

Mimi ni, Bwana Mwema,

Rafiki yako Mwenye Wajibu Mkubwa

na Mtumishi Mnyenyekevu.

Hapo unayo, nathari ya Samuel Wesley, kwa heri au shari. Vipi kuhusu theolojia yake?

SURA YA 6

Samuel Wesley, Sehemu ya 2

Katika Sura ya 3, tulijadili maisha ya Samuel Wesley. Tofauti na mke wake Susanna, Samuel alikuwa mwandishi aliyechapisha. Alikuwa mzalishaji mwingi kwa namna isiyo na mpangilio. Badala ya kujaribu kupanga kazi yake yote, sura hii inatoa usomaji wa karibu wa kazi yake mara mbili.

Kazi yake nyingi iliandikwa mapema maishani. Kama Arthur Torpy anavyobainisha katika tasnifu yake kuhusu Samuel Wesley, “maandishi yake mengi yalitokezwa kabla ya kuwa na umri wa miaka arobaini na mitano wakati ambapo wala John wala Charles walikuwa bado hawajazaliwa. Maandishi yaliyochapishwa baadaye yalikuwa machache kutokana na kuongezeka kwa shughuli za parokia, kushindwa kwa mazao yake na moto wa nyumbani, pamoja na shinikizo la ziada la kifedha la familia kubwa lililomzuia kuchapisha kadiri alivyokuwa amefanya mapema maishani mwake. Pia alijikita katika kugharamia elimu ya Samuel, John, na Charles vilevile na kufanya kazi katika *Dissertationes in Librum Jobi* yake.”¹

Dissertations on the Book of Job, kazi iliyo kabisa kwa Kilatini, ilikuwa kazi yake ya kitheolojia rasmi zaidi. Tutajadili kitabu kile kikubwa mwishoni mwa sura hii.

---

1 Torpy, 7.

Mapema katika kazi yake, hata hivyo, mwaka 1703, alichapisha mkataba uliopokelewa vyema kuhusu komunyo ulioitwa “Mpokeaji Komunyo Mcha-Mungu Aliyetayarishwa Ipasavyo; au Hotuba Kuhusu Sakramenti Iliyobarikiwa: Ambamo Asili yake Imeelezwa, Wajibu wetu wa *komunyo ya mara kwa mara* Umesisitizwa, na *Maelekezo* yametolewa kwa *Maandalizi yanayostahili* yake, *Mwenendo* wakati wake, na baada yake, na *Kufaidika* nayo.”

Kichwa ni kirefu lakini pia kinafanya kazi kama aina ya kauli ya nadharia. Tunajua barabara tunaingia katika nini na Samuel Wesley. John Duns Scotus alijulikana kama daktari hodari wa hila. Hakuna mtu ambaye angemshtumu nathari ya Samuel Wesley kuwa ya hila.

Anaanza kazi kwa kuweka mazingira:

Wakati Mikataba mingi bora hivyo imeshatokea kuhusu Mada hii, inaweza kushangaza kabisa kwa nini, baada ya yote, Kalamu duni hivyo ijaribu Hoja yenye uzito hivyo; kwa kuwa karibu haiwezekani kusema kitu chochote Kipya kuhusu hilo, na Swali la upole zaidi ambalo Mtu lazima atarajie, ambaye sasa anaishughulikia, lingekuwa la Asili ileile na lile la Ayubu kwa Rafiki zake; *Ni nani asiyejua Mambo kama haya?* Lakini yule aliyeezimia kuandika Kitabu, mara chache hukosa Kisingizio cha kufanya hivyo, na atakuwa tayari kupata kimoja, hata kutokana na Idadi ya wale waliomtangulia, kwa kuwa hili lingeweza kuwazuia wengine vilevile na yeye.²

Sentensi moja tu—na ilikatwa fupi. Katika ukurasa unaofuata anaweza mpango wake wa mkataba:

Nililenga katika Mwongozo huu, kuwa wazi na wa kimpangilio kadiri nilivyoweza, katika Maelezo ya Asili ya Sakramenti, na

---

2 Samuel Wesley, *The Pious Communicant Rightly Prepared* (London, 1700), Preface.

Sababu na Madhumuni ya Uanzishaji wake, na katika Maelekezo ya Mwenendo wetu kuhusiana na Upokeaji wake. Nimejitahidi kutoa Mtazamo wa kibusara na ulio wazi wake katika Dhana zote, ambamo Watu Wenye Elimu na Wacha-Mungu wameuwakilisha: Kusisitiza nyumbani Wajibu usioepukika, ingawa uliopuuzwa sana wa komunyo ya mara kwa mara, ambao ninasadiki ungechangia sana Mageuzi ya jumla ya Maadili, na kurekebisha Kuoza kwa Ucha-Mungu wa Kikristo miongoni mwetu.³

Tunaweza kuona mojawapo ya tofauti zilizo wazi kati ya theolojia ya Samuel na ile ya mke wake Susanna. Susanna alielewa shaka na haja ya sababu za kuamini. Katika barua zake za utetezi kwa watoto wake, anachimba kwa kina zaidi katika kina na asili ya Mungu ni nani. Samuel anachukulia ukweli wa Ukristo na umuhimu wa jamii ya Kikristo kuwa wa kweli bila shaka. Katika barua kwa John, hatafuti kumtetea Mungu bali kulitetea Kanisa la Uingereza. Katika barua moja kama hiyo, Samuel anaandika: “Kama una shaka zozote kuhusu sehemu yoyote ya ufunuo, au mfumo wa Kanisa la Uingereza, ambao nadhani unakubaliana nao barabara, nadhani ninaweza kuzijibu.”⁴

Katika ulimwengu huu wa imani iliyoanzishwa ambao hauwezi kuhojiwa kweli, mwenendo wa watu ni wa umuhimu wa kati, na komunyo inaweza kusaidia mwenendo, kwa hivyo ni tendo jema.

Kipengele kingine kinachokosekana kwa namna ya kushtua kutoka mkataba wa Samuel Wesley kuhusu komunyo ni neema. Katika utangulizi, anaandika:

---

3 Samuel Wesley, *The Pious Communicant Rightly Prepared* (London, 1700), 3–4.

4 Letter of Samuel Wesley to John Wesley, katika *The Works of John Wesley*, Bicentennial ed. (Nashville: Abingdon Press, 1980–), 25:181. Hereafter cited as WW.

Lengo la kila Wajibu wa Kikristo, ni kutufanya bado kuwa bora na watakatifu zaidi: Kilele cha Ukamilifu wetu, kinajumuisha katika Kumwiga Mungu: isipokuwa tumjue Mungu, hatuwezi kuwa kama yeye; na Ufunuo ulio wazi zaidi wa Asili yake, na wa Mapenzi yake umeachwa kwetu na Mwanawe, katika Injili yake Takatifu: Sakramenti Iliyobarikiwa ya Mwili na Damu ya Bwana, ni muhtasari wa Injili ile, na uwakilishi hai wa Injili ile.⁵

Kuhusu asili ya sakramenti, Samuel Wesley anatumia lugha ya *ukumbusho*, iliyofanywa maarufu na Huldrych Zwingli wakati wa Matengenezo. Kuna manufaa ya kupatikana, lakini ni uwakilishi. Anaandika: “kumwagika kwa Damu ya Mwokozi wetu, kunamiminwa tu kisakramenti kwa kweli na ipasavyo, kama ilivyokuwa Msalabani, ambapo alitolewa mara moja, kuondoa dhambi.”⁶ Tunaweza kuona kwamba theolojia ya Samuel ya upatanisho inajitokeza katika lugha hii. Dhabihu ilikuwa ya Yesu mara moja kwa wote. Sakramenti ni ishara inayoelekeza katika tendo lile, lakini si dhabihu mpya yenyewe. Anaiita “si Ukumbusho mtupu...ni Mpango na Mfano hai wa kile [Yesu] alichostahimili.”⁷ Lakini kama wakosoaji wa Zwingli walivyobainisha, kumbukumbu ni kumbukumbu hivyo tu.

Samuel Wesley kisha anaangazia uhusiano kati ya Ekaristia na Pasaka ya Kiyahudi. Uhusiano wake si imara, lakini umefanywa kwa nia njema kabisa kufikia kiwango cha usomi wa siku zake.

Upendeleo wake dhidi ya theolojia ya Kikatoliki cha Roma unapatikana hapa pia, kama ingekuwa ya kawaida zaidi katika wakati wake. Anaandika, “Mkate na Divai bado ndivyo baada ya Kuwekwa wakfu; si vya kawaida bali Vitakatifu na vya Kisakramenti. Vimebadilishwa katika Matumizi yake, lakini si

---

5 Wesley, *Pious Communicant*, 1.

6 Wesley, *Pious Communicant*, 4.

7 Wesley, *Pious Communicant*, 8.

katika dutu yake.”⁸ Lakini hata hapa, kuna dhana kuhusu maana ya *takatifu*; hakuna maelezo. Wesley anafafanua komunyo zaidi kwa hasi kuliko kwa chanya. Hawezi kujileta mwenyewe kujumuisha kazi ya theolojia ya Kirefomu, iliyoathiriwa na John Calvin, iliyoathirifu huduma za makanisa ya wapinga-kanisa alikotoka, kwa hivyo anabaki na Uzwinglia wa Kanisa la Juu. Anaandika: “Alama, Mkate na Divai wenyewe, ni katika Maana ya kitamathali, ya kiishara, na ya kisakramenti, Mwili na Damu ya Mwokozi wetu. Ni zaidi ya Mfano mtupu au wa kawaida; vinawakilisha kweli na kwa kweli...na kuonyesha kifo cha Kristo kwetu.”⁹

Anasema kuna “uwepo halisi wa kiroho wa Mwili na Damu ya Mwokozi wetu, kwa kila Mpokeaji mwaminifu. Kristo, kuhusu Uungu wake, yuko kila mahali, na yupo kwa ufanisi na neema zaidi kwa Maagizo yake mwenyewe, na atatimiza ahadi yake, kuwa pamoja na Kanisa lake hadi Mwisho wa Ulimwengu.”¹⁰ Kristo anaanzisha kanisa na ni ndani ya kanisa ambamo athari ya komunyo inafanywa, lakini kwa wale tu wanaostahili.

Baadaye katika mkataba, Samuel Wesley anashughulikia wazo kwamba Yuda mwenyewe alishiriki katika meza ya Bwana, lakini kisha anafafanua imani katika kile anachokiita “maana pana zaidi,” ingawa kwa namna inayosomeka kuwa finyu sana: imani ni “idhini ya kivitendo kwa Mpango mzima wa Injili, na kwa hivyo Imani iliyo tayari na imara ya Mafunuo yake, Vitisho na Ahadi zake, ikiambatana na Maazimio ya dhati na Juhudi za kutii Amri zake. Ingawa lengo la kipekee zaidi la Imani katika Sakramenti hii lazima liwe Sifa za Mwokozi wetu, na ile Msamaha aliyotununulia kwa Damu yake mwenyewe.”¹¹

---

8 Wesley, *Pious Communicant*, 18–19.

9 Wesley, *Pious Communicant*, 22.

10 Wesley, *Pious Communicant*, 23.

11 Wesley, *Pious Communicant*, 41.

Kazi inaendelea kujikita katika wajibu wetu, kujichunguza wenyewe, na kinachotokea kabla na baada ya komunyo, lakini tunaona tayari katika kazi hii dini iliyoanzishwa iliyofanywa ya kitaasisi na ngumu ambamo John Wesley na Umethodisti uliibuka. Imani ni wajibu. Jamii ni njema na watu wanapaswa kubadilika ili kuishi vyema zaidi katika jamii.

Katika toleo lake la mahubiri ya Wesley, Albert Outler hautaji mkataba huu moja kwa moja. Miaka michache baada ya wa Samuel kuchapishwa, *Mwenza wa Sherehe na Saumu za Kanisa la Uingereza* wa Robert Nelson ulitoka na kuuza nakala maelfu. Mwaka 1707, Nelson alichapisha marekebisho ya mojawapo ya sura zilizoitwa *Wajibu Mkuu wa Kuhudhuria Mara kwa Mara Dhabihu ya Kikristo*.¹² Outler anabainisha mfanano mkubwa kati ya mahubiri ya John Wesley “Wajibu wa Komunyo ya Daima” na kazi ya Nelson. Kutaja kwa Outler pekee kwa Samuel Wesley kunahusu maelezo ya chini kuhusu lugha.¹³ Wesley hamtaji baba yake. Hitimisho la John Wesley la mahubiri hata linaonekana kuzungumza moja kwa moja dhidi ya baba yake: “Imeonyeshwa hasa, kwanza, kwamba kutostahili si kisingizio, kwa sababu, ingawa kwa maana moja sote hatustahili.”¹⁴

Kama ilivyotajwa awali, kiasi cha uzalishaji wa Samuel Wesley kilipungua alipozeeka. Kazi kuu ilichukua sehemu kubwa ya wakati na maisha yake. *Dissertationes in Librum Jobi* ilichapishwa mwaka 1736 huko London baada ya kifo chake. Iligharamiwa kwa njia ya uchangiaji na kitabu kinajumuisha orodha ya wachangiaji waliolipia uchapishaji, ikiwemo Askofu Mkuu wa Canterbury, mabwana na mabibi wengi, na John na Charles Wesley.

---

12 WW 3:427.

13 Albert C. Outler, ed., note in WW 3:431.

14 John Wesley, “The Duty of Constant Communion,” katika WW 3:439.

Vyanzo vichache vya pili wakati ule au baadaye vinashughulika na kitabu cha *Ayubu*. Kadiri historia za Kimethodisti na masomo ya Wesley yanavyokwenda, kinafanya kazi zaidi kama mzigo wa albatrosi au nyangumi mweupe ambaye Samuel alitumia maisha yake kumfuatilia, badala ya kazi ya maudhui. Wasifu mkuu wa Henry Rack wa John Wesley haukitaji. Wasifu wa Martin Schmidt wa John, awali kwa Kijerumani, unatoa muhtasari wa hoja¹⁵ na ndio maelezo pekee ya pili niliyoyapata ya kushughulika halisi na kazi hiyo.

Iliyochapishwa hivi karibuni kwa tafsiri ya Kiingereza kwa mara ya kwanza mwaka 2026, *magnum opus* ya Samuel Wesley hatimaye inapatikana kwa ulimwengu unaozungumza Kiingereza. Kama Samuel Wesley kweli alimpuuza Susanna kwa ajili ya kutoa albatrosi huyu, kama nilivyosikia ikidaiwa, tunapaswa angalau kuelewa ni aina gani ya albatrosi.

Kabla ya dibaji au utangulizi wa aina yoyote, Samuel Wesley anaweka tasnifu au uchunguzi hamsini na tatu wa kipekee atakaoufanya. Zinatoa hisia ya upana wa kile anachojaribu kutimiza:

1. Iwapo hadithi hii ni ya kweli, au ni ya kishairi na kifumbo tu
2. Mwandishi wa kitabu
3. Kuhusu drama ya Ayubu
4. Mchepuko kuhusu wimbo wa kichungaji na upendo wa kimungu katika Maandiko Matakatifu
5. Kuhusu picha katika Ayubu
6. Ufanano na Homer

---

15 Martin Schmidt, *John Wesley: A Theological Biography*, iliyotafsiriwa na Norman P. Goldhawk. (New York: Abingdon Press, 1962), 45-46.

7. Kuhusu jina au majina ya Ayubu
8. Kuhusu uzao wa Yuktani
9. Kuhusu uzao wa Kanaani
10. Kuhusu uzao wa Wafoinike au Wakanaani
11. Kuhusu mataifa yaliyopinduliwa na Kedorlaoma, na baadhi ya wengine miongoni mwa Maandiko waliotajwa
12. Kuhusu wana wa Abrahamu na Hajiri
13. Kuhusu hali tatu za Pentapoli
14. Mafumbo katika kitabu cha Ayubu kuhusu mambo ya kale na historia kabla ya kuingia kwa Israeli katika nchi ya Kanaani
15. Historia ya Edomu
16. Mzunguko wa bahari wa Bahari ya Shamu au Ghuba ya Uarabuni
17. Mzunguko wa bahari wa Bahari ya Erithrea
18. Miamba ya Uarabuni
19. Kuhusu Jangwa za Uarabuni
20. Kuhusu Felix wa Uarabuni
21. Mchepuko kuhusu Mamajusi wa Kikristo
22. Kuhusu Hamu, Kushi, na uzao wake
23. Kuhusu Idumea tatu
24. Kuhusu Bawaba za Mbinguni na Bene-Kedem
25. Kuhusu watoto wa Ayubu
26. Kuhusu mke wa Ayubu
27. Kuhusu rafiki za Ayubu

Sura ya 6

28. Kuhusu maadui wa Ayubu
29. Kuhusu nchi ya Ayubu
30. Kuhusu wakati wa Ayubu
31. Ujuzi wa Ayubu katika sanaa za kijeshi
32. Sheria ya Ayubu
33. Madini
34. Vito
35. Misiba mingine ya Ayubu isiyoangaliwa katika dibaji ya kitabu
36. Vikundi vya nyota na vimondo
37. Kuhusu Foinike
38. Kuhusu Behemothi na Lewiathani
39. Kuhusu asili ya uovu
40. Kuhusu Ibada ya Sanamu
41. Kuhusu Sabisimu
42. Kuhusu Uzoroastria
43. Maelezo ya kishairi ya wanyama
44. Ibada ya nyoka
45. Kuhusu Kuzimu
46. Kuhusu uchawi wa wa kale
47. Kuhusu Balaamu
48. Kwa mtiririko kuhusu Maandiko Matakatifu, Waajemi, Wamisri, Wagiriki, Warumi, na Wasaksoni
49. Kuhusu njia ya kuandika miongoni mwa wa kale

50. Kuhusu Gereza na Ufufuo
51. Kuhusu njia ya hivi karibuni ya kutafsiri Maandiko
52. Kuhusu imani ya Ayubu na Elihu
53. Maandiko fulani kutoka LXX yamegeuzwa kwa tahadhari kubwa na pamoja na nyongeza zake hadi mwisho wa Ayubu

Ninaposema iliandikwa kwa Kilatini, hiki si chumvi. Hii hapa sentensi ya kwanza: “*Cum diu in libro Jobi versatus fuerim, eumque saepius*”—na mtu lazima asimame hapo kwa kuwa Samuel Wesley ni mzungumza mengi kwa Kilatini pia. Toni yake kwa Kilatini, hata hivyo, ni nyepesi kuliko ilivyo kwa Kiingereza. Wesley anaandika:

Nikiwa nimezoea kwa muda mrefu Kitabu cha Ayubu, na nikiwa nimekisoma chote mara nyingi katika mwendo wa usomaji wangu wa kila siku — kwanza katika lugha ya watu wengi, kisha katika Kigiriki cha Sabini, nikilinganisha vyote viwili kadiri nilivyoweza na Asili — daima kulinionekania jambo fulani jipya na la kustajabisha likimulika kutoka kila usomaji uliofuatana: na kwa hivyo hatimaye nilianza kuyaweka mambo fulani yaliyo ya kustahili kuangaliwa zaidi katika vitabu vyangu vya kawaida; na nikiwa nimepata Polyglot, niliongeza mkusanyiko wangu na kuziandika katika juzuu la Biblia, ambamo karatasi safi ziliingizwa kwa kupokezana.¹⁶

Kisha anazungumza kuhusu lugha nyingine anazozijua na vyanzo na nyenzo alizopekua: Septuajinti ya Vatikani, Septuajinti ya Alexandria, Mtakatifu Ambrose, ufafanuzi wa Kikaldayo, toleo la Kisiria na Kiarabu, na kisha wafafanuzi zaidi wa Kilatini. Kazi yenyewe ina Kigiriki, Kiebrania, na lugha nyingine hizi

---

16 Samuel Wesley, *Dissertations on the Book of Job*, 5 vols. (Austin: Wroot Press, 2026), 1:1.

katika herufi za uchapaji ambazo bila shaka zilikuwa ghali kupata na kutumia.

Anaendelea kwa kuweka mpango wa hoja yake nyingi na kisha anahitimisha utangulizi kwa kuhusianisha kazi yake na ile ya mfanyakazi shambani, akivuna ngano au zabibu, anayekuja shambani baada ya wengine kuwa wameshafanya kazi. Yaani, anachuma zabibu au punje iliyobaki, lakini badala ya makombo tu, anasema kwamba ilitoka kama mto.

Ambacho kinatufikisha kwa wa kwanza wa tasnifu hamsini na tatu, zinazojumuisha jumla yote ya ujuzi wa kisomi kuhusu Kitabu cha Ayubu mwanzoni mwa karne ya kumi na nane. Samuel anaweka yote wazi, lakini hadhira yake ni hasa msomi na si yeyote wa wapokeaji wake. Katika namba 39, Samuel anaeleza uelewa wake wa asili ya uovu. Uovu, kwa Samuel, ni chombo cha kufundishia cha Mungu. Ni njia ya sisi kuelewa sifa za Mungu. Anaandika:

Mambo haya tumeyatoa, kadiri wastani wa uelewa wetu ulivyoweza kuyashughulikia, katika kutetea majaliwa ya Mungu wetu mwema na ruhusa yake kwamba uovu uingizwe ulimwenguni — ambapo hekima yake, haki yake, usawa wake, kujali kwake wema, subira yake na hatimaye haki yake kwa wabaya kwa makusudi na kwa ukaidi, vimejulikana wazi zaidi sana kuliko kama dhambi isingewahi kuingia ulimwenguni ¹⁷

Uovu uliotendwa kwa Ayubu haumchafui Mungu, bali uko chini ya udhibiti wa Mungu. Tunaweza kuona shauku ileile ya Samuel ya mageuzi ya maadili katika fundisho lake la uovu. Dhambi inaturuhusu kuishi maisha ya unyofu na adabu. Hata hivyo, neema iko mbali na macho na tunaachwa kwa nguvu zetu wenyewe za utashi kujirekebisha wenyewe.

---

¹⁷ Wesley, *Dissertations*, 4:430.

Tasnifu ya pili kutoka mwisho, kuhusu imani ya Ayubu na Elihu, ina jaribio refu la kudai kwamba Ayubu na Elihu wanaungama Imani ya Mitume ndani ya kitabu cha Ayubu, kwa kuvunja mistari mbalimbali yao ili kuonyesha jinsi inavyolingana na maandishi ya Kilatini au Kigiriki ya imani. Kwa mfano, na kifungu cha kwanza, *Credo in Deum*, au “Naamini kwa Mungu,” Samuel anaandika kwamba hajui iwapo sauti ya Baba, yaani ya Mungu, inatokea popote katika kitabu hiki, lakini kwa kuongeza kiwakilishi tunacho katika usemi au sala ya Elihu katika Ayubu 34:36, “Ee Baba,”¹⁸ ambayo anabainisha iko kwenye ukingo wa kile tunachokiita sasa KJV, lakini iko katika Vulgate vilevile na tafsiri ya Tyndale. Tafsiri chache zinajumuisha fungu hili leo, wala halipatikani katika hati za kisomi za Septuajinti au Kiebrania, hata hivyo dokezo la ukingoni linatosha kwa Samuel Wesley kufanya dai lake.

Imani ya Ayubu na Elihu haijumuishi neema bali jaribio la kuweka kimakosa-wakati uelewa wa kisasa-mapema na wa kitaasisi wa imani juu ya ulimwengu wa kale. Ayubu anaweza kuwa kielelezo cha unyofu wa kimaadili kwa sababu Ayubu alikuwa Mwanglikani mwema.

Kurasa 185 za mwisho za kitabu hiki cha kurasa mia sita zina kiambatisho kamilifu cha maandishi kuhusu historia tofauti za matoleo ya kila mstari wa Kitabu cha Ayubu. Inafanya kazi, katika hili, kama kazi ya marejeo.

Kwa kifupi, lengo la Samuel Wesley lilikuwa kutoa neno la mwisho kuhusu ujuzi wote wa kisomi kuhusu Kitabu cha Ayubu. John na Charles Wesley walikuwa wamechangia kazi hiyo na kwa hivyo huenda walijua. Athari halisi ya kitabu cha *Ayubu* juu ya theolojia ya Kimethodisti ilikuwa isiyo ya moja kwa moja zaidi. Kilitoa kielelezo cha aina ya theolojia ambayo ndugu Wesley wasingefanya, na katika hilo, inaweza kutujenga.

---

¹⁸ Wesley, *Dissertations*, 5:361.

Sura ya 6

Mpangilio wa wakati wa Samuel ulikuwa wa bahati mbaya. Miaka mia moja baadaye, angeweza kuwa kiongozi katika maendeleo ya fikra za kihistoria-kiuhakiki kuhusu tafsiri ya Biblia. Kama ilivyokuwa, alibaki hadi kifo chake mchungaji mkorofi kaskazini mwa Uingereza, katika mji uitwao Epworth.

Lakini Epworth ilikuwa namna gani, na jinsi gani mji huo uliuumba harakati ya Kimethodisti ya baadaye?

SURA YA 7

Epworth

Ukitafuta Epworth mtandaoni, inachukua muda kufika Uingereza. Matokeo ya kwanza yanaelekea kwenye *Epworth Children and Family Services* huko Missouri, kisha *Kipimo cha Usingizi cha Epworth*, kilichotengenezwa na Dkt. Murray Johns katika Hospitali ya Epworth huko Melbourne, Australia. Hospitali ya Epworth ilijengwa mwaka 1920 kupitia Wamethodisti huko Australia. Pia kuna makanisa mengi ya Kimethodisti yaliyoitwa Epworth, madarasa mengi ya Shule ya Jumapili na programu za uinjilisti zilizopewa jina la mji huu mdogo huko Lincolnshire, Uingereza. Tumeshajadili wakati wa Samuel na Susanna Wesley huko Epworth na ukweli kwamba John Wesley alizaliwa huko mwaka 1703. Ambacho hatujadili ni mahali pyenyewe. John na Charles Wesley hawakuibuka kutoka baharini kama Venus kwenye gari la farasi; walizaliwa katika mahali na wakati wa kipekee uliowaumba. Jiografia halisi tunamoishi inatuumba, na Epworth ilikuwa mahali pa kipekee pa kuzaliwa. Muda tu kabla ya Samuel Wesley kuhamishia familia yake huko, mabadiliko makubwa yalitokea katika jiografia inayozunguka Epworth. Lakini kwanza ni lazima tujadili Kisiwa cha Axholme.

Kisiwa cha Axholme si kisiwa. Jina linaeleza jinsi eneo kaskazini mwa Lincolnshire lilivyokuwa zamani limefunikwa zaidi na maji. Vijiji kama Epworth vilijengwa juu ya ardhi ya juu. Kwa sababu

ya mabwawa, eneo lilionekana kama mfululizo wa visiwa. Kwa historia yake yote, lilikuwa limetengwa mno na sehemu nyingine ya nchi.

Katika miaka ya 1620, Mfalme Charles I alimwajiri Cornelius Vermuyden kutoa maji ya Kisiwa cha Axholme, kwa kuwa mfalme alikuwa na mashamba kadhaa katika eneo na alidhani kwamba uondoaji wa maji ungeongeza thamani yake. Kama Joy Lloyd anavyoandika, “Mkataba ulisainiwa Mei 1626 kati ya Cornelius Vermuyden na Charles I, kama bwana wa mashamba ya Epworth, Misterton, Hatfield Chase na mashamba kumi na matatu jirani, kutoa maji takriban ekari 70,000 za ardhi ya majimaji.”¹

Kulikuwa na kutoelewana kwingi katika eneo kwa sababu kungekuwa na hasara ya ardhi za pamoja kwa uondoaji wa maji. Hili lilipelekea ghasia na hatimaye mfalme kupunguza ekari zake, lakini mkataba ulitokea mwaka 1636 ambao tena ulipunguza ardhi za pamoja na kumpa ekari 7,400 Vermuyden na walowezi kadhaa, wengi wao wakiwa Wahuguenoti wa Kifaransa wakikimbia mateso. Uondoaji wa maji wa eneo ulikamilika mwaka 1628, lakini mzozo uliendelea hadi mwaka 1691 kuhusu sehemu gani ya ardhi ilikuwa kwa mfalme, watengenezaji, na watu wa kawaida. Watu waliokuwa wakiishi katika mabwawa waliitwa Wafeni au Wafenimeni, na hulka yao ya uasi ilidumu hata baada ya mzozo kuhusu uondoaji wa maji kumalizika.

Shamba la Epworth, eneo kubwa kuliko mji, lilifunika robo tatu za kusini za Kisiwa cha Axholme. Neno *shamba* linatumika kwa maana ya kiufundi:

---

1 Joy Lloyd, “The Communities of the Manor of Epworth in the Seventeenth Century” (Ph.D. thesis, 1998), 12.

Asili ya Mashamba inaonekana kuhusika kwa kiwango fulani cha utata. Jina ni aidha kutoka Kifaransa *manoir*, au kutoka Kilatini *maneo*, kama makao ya kawaida ya mmiliki wa ardhi...kila shamba lilikuwa mfano wa ufalme kwa upana, wakati wa nyakati za kifeudali. Bwana aligawa Shamba lake kama dola ilivyokuwa imegawa ufalme, katika sehemu mbili; sehemu moja aliibakiza kwa kujikimu mwenyewe...sehemu nyingine iligawanywa miongoni mwa wategemezi wake, waliomrudishia huduma zao.²

Ardhi za pamoja zilikuwa sehemu ya mfumo wa shamba na kila shamba lilitoa sehemu yake ya ardhi za pamoja kwa namna ya kipekee. Mzozo kuhusu uondoaji wa maji ulihusiana na ardhi kiasi gani iliachwa kwa wale waliokuwa tayari wakilima katika eneo. Kulikuwa na mkataba na bwana wa shamba na watu wa kawaida katika karne ya kumi na tano uliokuwa bado una nguvu, na viongozi wa eneo waliutumia kupigania kubaki na sehemu kubwa zaidi ya eneo lililotolewa maji na kuwekewa boma hivi karibuni. Baada ya uondoaji wa maji, idadi ya watu iliongezeka.

Mwaka 1603, kulikuwa na watu 770 wakiishi katika parokia ya Epworth (yaani, katika eneo linalozunguka mji). Idadi ya watu iliongezeka hadi karibu 1,000 mwaka 1642 na kisha ikabaki takriban ukubwa uleule hadi mwaka 1686.³

Vifo vya watoto vilikuwa vingi kwa miaka kadhaa kati ya hiyo, lakini si vingi kuliko mahali pengine nchini. Kuhara damu na magonjwa mengine yaliua watoto wengi katika sehemu ya mwisho ya karne ya kumi na saba, na yaliathiri familia nyingi (kama akina Wesley) kupata watoto zaidi. Kama Hannah

---

2 Rev. W. B. Stonehouse, *The History and Topography of the Isle of Axholme* (London, 1839), 119–120.

3 Lloyd, 28.

Newton anavyobainisha, kati ya 1580 na 1720, “karibu theluthi moja ya vijana walikufa kabla ya umri wa miaka 15.”⁴

Eneo linalozunguka mji lilikuwa na udongo mzuri wa mfnyanzi-tope. Kama Mheshimiwa Stonehouse anavyoandika katika historia yake ya eneo, “Shamba la Epworth lazima limekuwa mojawapo ya mahali yale yaliyochaguliwa na walimaji wa kwanza wa udongo kwa madhumuni ya kilimo, ‘udongo mzuri tajiri wa rangi ya kahawia, ambao hakuna ulio na rutuba zaidi yake huko Uingereza.’”⁵

Maldwyn Edwards pia anasimulia kwamba “Dkt. Adam Clarke alipotembelea Epworth mwaka 1821 alisema kwamba hata wakati ule hakukuwa na barabara ukiacha Epworth ‘kwa zaidi ya maili arobaini, bali mashamba ya mahindi, ngano, shayiri, viazi, ngano-ya-kawaida, na zamu ambazo mara nyingi zilipondwa chini ya magurudumu ya gari.’”⁶

Jarida la Abraham de la Pryme linatoa muktadha mwingi kuhusu eneo karibu na wakati wa kuzaliwa kwa John Wesley. Pryme anaandika:

Jana niliingia katika Kisiwa cha Axholme kuhusu shughuli fulani. Lilikuwa mahali pakali sana kabla ya uondoaji wa maji, watu wakiwa bora kidogo tu kuliko wapagani, lakini tangu pale njia zimefanywa zifikike kwao kwa nchi kavu, kufahamiana kwao na ujirani wao na nchi inayozunguka kumewastaarabisha sana, na kuwafanya waonekane kama Wakristo. Hakuna chochote cha kuangalia ndani au karibu na Kanisa la Belton ambacho ningeweza kutambua. Kuna Kanisa zuri kabisa huko Epworth...Madhabahu ya kanisa hapo awali lilikuwa jengo zuri zaidi, karibu kubwa kama kanisa zima, na lote la matao na paa la

---

4 Hannah Newton, “The Dying Child in Seventeenth-Century England,” *Pediatrics* 136, no. 2 (2015): 218–220.

5 Stonehouse, 118.

6 Edwards, 14.

pacha, lakini likianguka kuoza, walilifanya livunjwe na dogo zaidi likajengwa kutoka magofu yake, ambalo lilikuwa karibu miaka ishirini na tano iliyopita. Kwote upande wa mashariki wa Kanisa, na kuelekea kusini kwake, palisimama monasteri maarufu na ya fahari ya watawa wa Kikartusi, ambao baada ya matengenezo, wote walifukuzwa, na monasteri ikabomolewa hadi ardhini, kwa aibu kubwa na fedheha kwa dini ya Kikristo...Mhudumu wake ni Bw. Wesley maarufu, aliyetoa shairi maarufu la *Maisha ya Kristo*.⁷

Akieleza mji wenyewe, Mheshimiwa Stonehouse anaandika: “Mji wa Epworth umewekwa kwa kupendeza kwenye upande wa kilima...Mitaa mitatu inaelekea katika Soko dogo lakini lenye kuonekana nadhifu na safi; na ule unaotoka magharibi kwa urefu ni zaidi kiasi kikubwa kuliko maili moja, ukiwa hapa na pale na nyumba nzuri imesimama peke yake, ikiwa na bustani na ua dogo kati. [Mji una soko la kila wiki] linalofanyika Alhamisi; maonyesho siku ya Alhamisi ya kwanza baada ya tarehe 29 Septemba na Alhamisi ya kwanza baada ya tarehe 1 Mei.”⁸

Ardhi ilikuwa na rutuba lakini watu hawakuwa wapole. Walikuwa wamezoea kujitetea wenyewe kwa taji baada ya uondoaji wa maji, na kwa hivyo wakati akina Wesley walipohamia mjini kwa mara ya kwanza, hawakubadilisha tabia zao ghafla kulingana na maadili makali ya mchungaji wao mpya.

John Wesley baadaye alisimulia kwa Henry Moore kwamba:

Wakati mmoja baba yake alimkuta mkulima akikata masuke ya mahindi kutoka matita yake ya zaka na kuyaweka katika gunia. Mchungaji alimwongoza mkulima kurudi katika soko la Epworth na, akimwaga yaliyomo katika gunia mbele ya watu walioshtushwa, akawaeleza kuhusu wizi mdogo wa mkulima.

---

7 Pryme, 173.

8 Stonehouse, 174.

Kisha akamwacha yule mtu aliyeona aibu kwa hukumu ya majirani zake na kwa utulivu kamili kabisa akarudi kwenye nyumba ya mchungaji!⁹

Edwards anaendelea:

Lilikuwa jambo la ujasiri kwa tabia yake, lakini je lilikuwa la hekima? Watu hawa walifanya maadui wakali. Katika karne iliyopita Wafenimeni walikuwa wamejulikana kuchoma mazao ya wapinzani wao na kuua ng'ombe wao. Mwaka 1697 mmiliki wa ardhi aliyechukiwa sana, Nathaniel Reading, alichomewa nyumba yake na kulikuwa na dalili kwamba maadui zake walikusudia yeye na familia yake waangamie pamoja na nyumba. Tayari mwaka 1702 Samuel Wesley alikuwa amepata hasara ya theluthi mbili za nyumba yake ya uchungaji kwa moto. Tena mwaka 1704 moto uliharibu kitani yake yote.¹⁰

Hadithi ya moto wa Epworth imeshasimuliwa, lakini ni muhimu kutambua kwamba haikuwa tukio la pekee.

Mojawapo ya mambo ya ajabu ya historia ni kwamba mvulana mwingine aliyezaliwa Epworth mwanzoni mwa karne ya kumi na nane pia aliubadilisha ulimwengu. Benjamin Huntsman, mbunifu wa chuma cha tanuru cha Kizungu, alizaliwa mwaka 1704 katika familia ya Kiquaker huko Epworth. Alikuwa mtengeneza-saa aliyetengeneza mbinu mpya ya utengenezaji wa chuma iliyofanya Sheffield kuwa kitovu cha chuma cha Uingereza na kusaidia kuanzisha Mapinduzi ya Viwanda. Kwa sababu familia ya Huntsman ilikuwa ya Kiquaker, ni kusiowezekana kabisa kwamba John na Benjamin walitumia muda pamoja wakiwa watoto, isipokuwa kucheza mara kwa mara katika nyanda za kijani siku za soko.¹¹

---

9 Edwards, *Family Circle*, 14.

10 Edwards, *Family Circle*, 14.

11 Hulme, 37.

Kabla ya kuangalia kwa karibu zaidi utoto wa John na Charles Wesley, hadithi moja ya mwisho ya Epworth, kutoka muda mfupi baada ya John mdogo kwenda shule ya bweni huko Charterhouse na wakati Charles akiwa katika Shule ya Westminster.

Ni hadithi ya mzimu. Karibu na mwisho wa maisha yake, John Wesley alichapisha maelezo ya matukio kulingana na ushahidi wa baba yake, mama yake, na dada saba waliokuwepo wakati wa uzukaji, kutoka tarehe 1 Desemba 1716, hadi Februari ya 1717.

Hii hapa mwanzo wa maelezo ya Samuel Wesley:

Kuanzia tarehe 1 Desemba watoto na watumishi wangu walisikia kelele nyingi za ajabu, vilio, magonga, n.k., katika kila ghorofa na vyumba vingi vya nyumba yangu, lakini mimi sikusikia chochote cha hilo mwenyewe—wasingeniambia kwa muda fulani, kwa sababu, kulingana na maoni ya watu wengi, kama liliashiria baya lolote kwangu nisingeweza kulisikia. Lilipoongezeka, na familia ikashindwa kulificha kwa urahisi, waliniambia kuhusu hilo.

Mabinti zangu, Susannah na Ann, walikuwa chini ghorofani katika chumba cha kulia, na walisikia kwanza kwenye milango, kisha juu ya vichwa vyao, na usiku uliofuata gonga chini ya miguu yao, ingawa hakuna yeyote aliyekuwa katika vyumba au chini yao. Vivyo hivyo wao na watumishi wangu walisikia katika jiko zote mbili, kwenye mlango dhidi ya kizigeu, na juu yao. Mtumishi wa kike alisikia vilio kama vya mtu anayekufa.

Binti yangu Emilia akija chini ghorofani kuvuta saa juu na kufunga milango saa kumi usiku, kama kawaida, alisikia chini ya ngazi sauti miongoni mwa chupa fulani pale, kana kwamba zimevunjwa vipande vyote; lakini alipoangalia, vyote vilikuwa salama.

Kitu fulani, kama hatua za mtu, kilisikika kikipanda na kushuka ngazi nyakati zote za usiku, na vishindo vikubwa chini ghorofani na katika dari. Mtu wangu, aliyelala katika dari, alisikia mtu fulani akija akiburuzi kupitia dari kuelekea chumba chake, akigaragaza kando yake kana kwamba dhidi ya viatu vyake, ingawa hakuwa na vyovyote pale; nyakati nyingine akitembea kupanda na

kushuka ngazi, wakati nyumba nzima ikiwa kitandani, na akigogona kama jogoo wa bata-mzinga. Kelele zilisikika katika chumba cha watoto na vyumba vingine vyote; gonga kwanza kwenye miguu ya kitanda na nyuma yake; na sauti kama ya kucheza dansi katika chumba kilichotandikwa mkeka, kifuatacho chumba cha watoto, wakati mlango ulipokuwa umefungwa na hakuna yeyote ndani yake.¹²

Hata Samuel alianza kuamini kitu cha ajabu kilikuwa kinaendelea. Aliunganisha na sala kwa Mfalme George wa Hanover, ambaye Samuel alikuwa ameapa kwake na Susanna hakuwa ameapa. John Wesley anataja mpasuko uliojitokeza kati ya Samuel na Susanna kuhusu sala kwa mfalme katika maelezo yake mwenyewe ya mzimu wa Nyumba ya Mchungaji. Wasichana walikuwa wamemwita mzimu Old Jeffrey, na wanahistoria mara nyingi wameunganisha kati ya hadithi ya mzimu na Wajakobaiti. Uasi wa Kijakobaiti wa mwaka 1715, wakati mwana wa James II, James Francis, aliposhuka Scotland, ulikuwa mkali lakini ulizimwa haraka. Malkia Anne alikuwa amefariki mwaka 1714 na George wa Hanover alikuwa ndio kwanza ametawazwa, kwa hivyo James Francis alidhani wakati wake umefika. Uingereza, hata hivyo, haikudhani hivyo. Wajakobaiti walipoteza vita baada ya vita, James Francis aliugua wakati wa baridi ya Scotland, na mfadhili wake mkuu wa kifedha, Mfalme Louis XIV, alifariki, akimuacha kitukuu chake mwenye umri wa miaka mitano, Louis XV, kama mfalme. Wajakobaiti walifanya kazi kama aina ya hadithi ya mzimu kwa Uingereza, tishio la kifantomu zaidi kuliko la kweli, lakini fantomu bado wana nguvu.¹³

---

¹² Wright, *Epworth Phenomena*, 29–30.

¹³ tazama Frank Baker, “Investigating Wesley Family Traditions,” *Methodist History* 26, no. 3 (1988): 154–162; and Richard P. Heitzenrater, *The Elusive Mr. Wesley*, 2 vols. (Nashville: Abingdon Press, 2003), 46–52.

Sura ya 7

Lengo si ukweli wa simulizi bali muktadha wa mahali. Epworth haikuwa London au Newcastle au Bristol au hata South Ormsby. Lilikuwa mahali pa kipekee palipowaumba watu pale na hadithi walizozisimulia. Liliumba jinsi idadi ya watu wa eneo ilivyokuwa tayari au isiyokuwa tayari kupokea huduma ya Samuel Wesley.

SURA YA 8

Utoto wa Epworth

Ndugu wawili wa kina Wesley, John na Charles, walizaliwa kwa tofauti ya miaka michache tu. John Wesley alizaliwa Juni 28, 1703. Charles Wesley alizaliwa Desemba 18, 1707. Walilelewa hasa na mama yao, Susanna, kwa kufuata mbinu alizoendelea kuzirekebisha.

Mbinu zake ni tofauti sana na falsafa za kisasa za malezi ya watoto. Lengo la kujifunza kuhusu utoto wa Epworth si kupata vidokezo vya malezi ya leo bali ni kuelewa kwa kina zaidi ukuaji na maendeleo ya Umethodisti na jinsi kila kipengele cha maisha ya kina Wesley kilivyowaongoza kuwa watu wa kipekee waitwao Wamethodisti.

Maelezo bora zaidi tuliyo nayo kuhusu utoto wao yanatoka katika barua ambayo Susanna baadaye alimwandikia John. Yana upendeleo, lakini pia yanatusaidia kuelewa kile alichokuwa akijaribu kufanya kupitia jinsi alivyowalea watoto. Kifuatacho ni barua yenyewe kamili.

* * *

Kulingana na ombi lako, nimekusanya kanuni kuu nilizozingatia katika kuwalea familia yangu; ambazo sasa nakutumia kadri zilivyojitokeza akilini mwangu, nawe waweza (kama unadhani zaweza kuwa na manufaa kwa yeyote) kuzipanga kwa mpangilio wowote utakaopenda.

Watoto siku zote waliwekwa katika mtindo wa maisha wa kawaida, katika mambo waliyoyaweza, tangu kuzaliwa kwao; kama vile katika kuvaa, kuvua nguo, kubadilisha nguo zao za ndani, na kadhalika. Robo ya kwanza kwa kawaida hupita katika usingizi. Baada ya hapo, walikuwa, kama ilivyowezekana, wakilazwa katika vitanda vyao wakiwa macho na kubembelezwa hadi walale; na hivyo walibakizwa wakibembelezwa hadi ilipofika wakati wa kuamka. Hili lilifanyika ili kuwaleta kwenye ratiba ya kawaida ya kulala, ambayo mwanzoni ilikuwa saa tatu asubuhi na saa tatu alasiri; baadaye saa mbili, hadi hawakuhitaji usingizi wowote kabisa.

Walipotimiza mwaka mmoja (na wengine kabla ya hapo), walifundishwa kuiogopa fimbo na kulia kwa upole; kwa njia hiyo waliepuka adhabu nyingi ambazo wangelizipata vinginevyo; na ile kelele ya kuchukiza sana ya kilio cha watoto mara chache ilisikika ndani ya nyumba, bali familia kwa kawaida iliishi katika utulivu kana kwamba hakukuwa na mtoto miongoni mwao.

Mara walipokuwa wamekua na nguvu kiasi, walizuiliwa kwa milo mitatu kwa siku. Wakati wa chakula cha mchana meza yao ndogo na viti vyao viliwekwa kando ya vyetu, mahali ambapo wangeweza kuangaliwa; na waliruhusiwa kula na kunywa kadri walivyotaka lakini si kudai chochote. Kama walihitaji kitu, walikuwa wakimnong'oneza mtumishi aliyewahudumia, ambaye alikuja na kuniambia; na mara tu walipoweza kushika kisu na uma, waliwekwa kwenye meza yetu. Hawakuruhusiwa kamwe kuchagua chakula chao, bali walifanywa kila mara kula vitu kama vile vilivyoandaliwa kwa ajili ya familia.

Asubuhi siku zote walikuwa na chakula cha kijiko; wakati mwingine usiku. Lakini lolote walilokuwa nalo, hawakuruhusiwa kamwe kula, katika milo hiyo, zaidi ya kitu kimoja; na hicho kwa kiasi cha kutosha tu. Kunywa au kula kati ya milo hakuruhusiwa kamwe, isipokuwa katika hali ya ugonjwa, ambayo mara chache

ilitokea. Wala hawakuruhusiwa kwenda jikoni kuwaomba watumishi chochote, walipokuwa wakila: kama ilijulikana kuwa walifanya hivyo, hakika walipigwa, na watumishi walikemewa vikali.

Saa kumi na mbili, mara tu maombi ya familia yalipomalizika, walipata chakula chao cha jioni; saa moja, mtumishi aliwaosha; na, kuanzia na mdogo kuliko wote, aliwavua nguo na kuwalaza wote vitandani ifikapo saa mbili, ambapo aliwaacha katika vyumba vyao mbalimbali wakiwa macho; kwa maana hakukuwa na jambo kama hilo lililoruhusiwa katika nyumba yetu la kukaa kando ya mtoto hadi alale.

Walikuwa wamezoea kabisa kula na kunywa kile walichopewa kiasi kwamba wakati mmoja wao alipoumwa hakukuwa na ugumu wa kuwafanya wameze dawa isiyopendeza zaidi: kwa maana hawakuthubutu kuikataa, ingawa baadhi yao wangeitapika papo hapo. Hili nalitaja ili kuonyesha kwamba mtu aweza kufundishwa kumeza chochote, hata kiwe kinyume kabisa na tumbo lake.

Ili kuyatengeneza mawazo ya watoto, jambo la kwanza la kufanya ni kuushinda utashi wao na kuwaleta kwenye hali ya utiifu. Kuelimisha ufahamu ni kazi ya muda na lazima kwa watoto iendelee kwa hatua za polepole kadri wanavyoweza kuvumilia: lakini kuutiisha utashi ni jambo ambalo lazima lifanyike mara moja; na mapema ndivyo bora zaidi. Kwa maana kwa kupuuza marekebishi ya wakati muafaka, watapata ukaidi na shingo ngumu ambao baadaye karibu hauwezi kushindwa kamwe; na kamwe, bila kutumia ukali ambao ungeumiza kwangu kama vile kwa mtoto. Katika fikra za ulimwengu, wanahesabiwa kuwa wazazi wenye fadhili na watiifu, ambao mimi nawaita wakatili, wazazi wanaowaruhusu watoto wao kupata tabia ambazo wanajua lazima zivunjwe baadaye. La zaidi, wengine ni wapumbavu kiasi cha kuwafundisha watoto wao

kwa mchezo kufanya mambo ambayo, baada ya muda kidogo, wamewapiga vikali kwa kuyafanya.

Kila mara mtoto anaporekebishwa, lazima ashindwe; na hili halitakuwa jambo gumu kufanya kama hajaota ukaidi kwa kutiwa moyo mno. Na utashi wa mtoto ukishatiishwa kabisa naye akaletwa kuwaheshimu na kuwacha wazazi, ndipo upumbavu mwingi wa kitoto na makosa ya kutokujua yaweza kupuuzwa. Baadhi yapaswa kupuuzwa na yasipewe uangalifu, na mengine kukaripiwa kwa upole; lakini hakuna uvunjaji wa makusudi wa sheria upaswao kamwe kusamehewa watoto bila adhabu, kidogo au zaidi, kadiri asili na mazingira ya kosa yanavyotaka.

Nasisitiza juu ya kuushinda utashi wa watoto mapema, kwa sababu huu ndio msingi pekee imara na wenye busara wa malezi ya kidini; ambao bila yake mafundisho na mfano vyote havitakuwa na manufaa. Lakini hili likifanyika kikamilifu, ndipo mtoto huwa na uwezo wa kuongozwa na akili na utauwa wa wazazi wake, hadi ufahamu wake mwenyewe ufikie ukomavu na kanuni za dini zishikilie mizizi akilini.

Bado siwezi kuachana na somo hili. Kama vile utashi binafsi ulivyo mzizi wa dhambi yote na taabu, vivyo hivyo chochote kinachoukuza huu kwa watoto huhakikisha taabu na ukosefu wa dini wao wa baadaye; chochote kinachoukinga na kuuua hukuza furaha yao na utauwa wa wakati ujao. Hili ni dhahiri zaidi tukizingatia zaidi kwamba dini si kingine ila kufanya mapenzi ya Mungu na si yetu wenyewe: kwamba kizuizi kikuu kimoja kwa furaha yetu ya kidunia na ya milele kikiwa ni huu utashi binafsi, hakuna kuukirimu kunakoweza kuwa duni, hakuna kuukana kusichokuwa na faida. Mbingu au jehanamu hutegemea hili pekee. Kiasi kwamba mzazi anayejitahidi kuutiisha kwa mtoto wake hufanya kazi pamoja na Mungu katika kuifanya upya na kuiokoa roho. Mzazi anayeuukirimu hufanya kazi ya shetani, huifanya dini isiyowezezana kutekelezwa, wokovu usiopatikana;

na hufanya yote yaliyo ndani yake kumtia mtoto wake hatiani, roho na mwili milele.

Watoto wa familia hii walifundishwa, mara tu walipoweza kuongea, Sala ya Bwana, ambayo walifanywa kuisema wakati wa kuamka na wakati wa kulala daima; ambayo, walipokua zaidi, iliongezewa sala fupi kwa ajili ya wazazi wao na sala kadhaa za jamii; katekisimu fupi na sehemu fulani ya Maandiko, kadiri kumbukumbu zao zilivyoweza kustahimili.

Walifanywa mapema sana kuitofautisha Sabato na siku nyingine, kabla hawajaweza kuongea au kwenda vizuri. Walifundishwa upesi kuwa kimya wakati wa maombi ya familia na kuomba baraka mara baada yake, jambo ambalo walikuwa wakilifanya kwa ishara, kabla hawajaweza kupiga magoti au kuongea.

Walifanywa upesi kuelewa kwamba hawawezi kupata chochote walichokililia na walifundishwa kuongea kwa adabu juu ya kile walichokitaka. Hawakuruhusiwa kumwomba hata mtumishi wa hali ya chini kabisa chochote bila kusema, “Tafadhali nipe kitu fulani”; na mtumishi alikemewa kama wakati wowote aliwaacha waache neno hilo. Kulitaja jina la Mungu bure, kulaani na kuapa, ukufuru, machafu, majina ya kuudhi na yasiyo na adabu kamwe hayakusikika miongoni mwao. Wala hawakuruhusiwa kamwe kuitana kwa majina yao halisi bila kuongeza neno ndugu au dada.

Hakuna miongoni mwao aliyefundishwa kusoma hadi alipotimiza miaka mitano, isipokuwa Kezzy, ambaye katika hali yake nilishindwa; naye alichukua miaka mingi zaidi kujifunza kuliko miezi walivyochukua wengine wote. Njia ya kufundisha ilikuwa hii: Siku moja kabla mtoto hajaanza kujifunza, nyumba iliwekwa kwa mpangilio, kila mtu alipangiwa kazi yake, na agizo lilitolewa kwamba mtu yeyote asiingie chumbani kuanzia saa tatu hadi saa sita, au kuanzia saa nane hadi saa kumi na moja; ambazo, kama unavyojua, zilikuwa saa zetu za shule. Siku moja iliruhusiwa kwa mtoto ya kujifunza herufi zake; na kila mmoja

wao katika muda huo alijua herufi zake zote, kubwa na ndogo, isipokuwa Molly na Nancy, ambao walichukua siku moja na nusu kabla ya kuzijua kikamilifu; ambacho wakati huo nilidhani walikuwa wepesi sana wa kuelewa; lakini tangu nimeona jinsi watoto wengi wanavyochukua muda mrefu kujifunza alfabeti, nimebadilisha maoni yangu. Lakini sababu iliyonifanya niwadhanie hivyo wakati huo ni kwa sababu wengine walijifunza kwa urahisi mno; na ndugu yako Samuel, aliyekuwa mtoto wa kwanza niliyemfundisha kamwe, alijifunza alfabeti katika saa chache. Alikuwa na umri wa miaka mitano Februari 10; siku iliyofuata alianza kujifunza, na mara tu alipozijua herufi, alianza kwenye sura ya kwanza ya Mwanzo. Alifundishwa kuendeleza herufi za mstari wa kwanza, kisha kuusoma tena na tena, hadi aliweza kuusoma papo hapo bila kusita kabisa, hivyo hadi wa pili, na hivyo, hadi alichukua mistari kumi kwa somo, jambo alilolifanya upesi. Pasaka ilikuwa mapema mwaka huo, na ifikapo Pentekoste aliweza kusoma sura vizuri sana; kwa maana alisoma kila mara na alikuwa na kumbukumbu kubwa ya ajabu hivi kwamba siwezi kukumbuka kumwambia neno lilile mara mbili. Kilichokuwa cha ajabu zaidi, neno lolote alilolijifunza katika somo lake alilijua popote alipoliona, iwe katika Biblia yake au kitabu kingine chochote; kwa njia hiyo alijifunza upesi sana kusoma mwandishi wa Kiingereza vizuri.

Mbinu ile ile ilizingatiwa kwa wote. Mara tu walipojua herufi, walitiwa kwanza kuendeleza herufi, na kusoma mstari mmoja, kisha aya; bila kamwe kuacha hadi wawe kamili katika somo lao, liwe fupi au refu. Hivyo mmoja au mwingine aliendelea kusoma wakati wa shule, bila usumbufu wowote; na kabla hatujaondoka shuleni, kila mtoto alisoma kile alichojifunza asubuhi hiyo; na kabla hatujaagana alasiri, kile walichojifunza siku hiyo.

Hakukuwa na jambo kama kuongea kwa sauti au kucheza lililoruhusiwa; bali kila mtu alishikiliwa karibu na kazi yake kwa saa sita za shule: na ni jambo lisiloaminika kiasi gani mtoto aweza kufundishwa katika robo ya mwaka kwa bidii kubwa,

kama tu ana uwezo wa kiasi na afya njema. Kila mmoja wa hawa, isipokuwa Kezzy, aliweza kusoma vizuri zaidi katika muda huo kuliko wanawake wengi wanavyoweza kufanya maisha yao yote.

Kuinuka kutoka mahali pao au kutoka nje ya chumba hakuruhusiwa, isipokuwa kwa sababu nzuri; na kukimbilia uani, bustanini, au barabarani bila ruhusa daima kilihesabiwa kuwa kosa kubwa.

Kwa miaka kadhaa tuliendelea vizuri sana. Kamwe watoto hawakuwa katika utaratibu bora zaidi. Kamwe watoto hawakuwa na mwelekeo bora zaidi wa utauwa au katika utiifu zaidi kwa wazazi wao hadi tukio lile la kusambaratika kwao, baada ya moto, kuingia katika familia kadhaa. Katika siku hizo waliachwa kwa uhuru kamili kuongea na watumishi, jambo ambalo awali walikuwa wamezuiliwa daima; na kukimbia nje na kucheza na watoto wowote, wema au wabaya. Walijifunza upesi kupuuza uzingatiji mkali wa Sabato na walipata maarifa ya nyimbo kadhaa na mambo mabaya, ambayo awali hawakuwa na fikra yake. Tabia ya adabu iliyowafanya wasifiwe walipokuwa nyumbani na wote waliowaona, ilipotea, kwa kiasi kikubwa; na lafudhi ya kishamba na njia nyingi zisizo na adabu zilijifunzwa ambazo hazikurekebishwa bila ugumu fulani.

Wakati nyumba ilipojengwa upya, na watoto wote wakaletwa nyumbani, tuliingia katika marekebisho makali; na ndipo desturi ilianza ya kuimba Zaburi mwanzoni na mwishoni mwa shule, asubuhi na jioni. Ndipo pia ile ya kustaafu kwa pamoja saa kumi na moja ilianza; ambapo mkubwa zaidi alimchukua mdogo zaidi aliyeweza kuongea, na wa pili akamchukua aliyefuata, ambao waliwasomea Zaburi za siku hiyo na sura katika Agano Jipya; kama, asubuhi, walielekezwa kusoma Zaburi na sura katika Agano la Kale: baada ya hapo walikwenda kwenye maombi yao binafsi, kabla hawajapata kifungua kinywa chao, au kuja

kwenye familia. Na, namshukuru Mungu, desturi hiyo bado imehifadhiwa miongoni mwetu.

Kulikuwa na kanuni kadhaa za ziada zilizozingatiwa miongoni mwetu, ambazo zilinitoka akilini, vinginevyo zingaliingizwa mahali pake panapostahili; lakini nazitaja hapa kwa sababu nadhani zina manufaa.

1. Ilikuwa imeonekana kwamba woga na hofu ya adhabu mara nyingi vimewaongoza watoto kwenye uongo hadi wanapata desturi yake ambayo hawawezi kuiacha. Ili kuzuia hili, sheria ilitungwa kwamba yeyote aliyeshtakiwa kwa kosa ambalo alikuwa na hatia nalo, kama angekiri kwa unyofu na kuahidi kujirekebisha, asipigwe. Kanuni hii ilizuia uongo mwingi na ingalifanya zaidi kama mmoja katika familia angeizingatia. Lakini hakuweza kushawishika na kwa hiyo mara nyingi alidanganywa kwa rangi za uongo na maneno yenye maana mbili; ambayo hakuna ambaye angeyatumia (isipokuwa mmoja), kama wangeshughulikiwa kwa fadhili. Na baadhi, licha ya yote, daima wangesema ukweli wazi. Kwamba hakuna tendo la dhambi, kama vile uongo, wizi mdogo, kucheza kanisani, au siku ya Bwana, kutotii, ugomvi, na kadhalika, lipaswalo kamwe kupita bila adhabu.
2. Kwamba hakuna mtoto apaswaye kamwe kukemewa au kupigwa mara mbili kwa kosa lile lile; na kwamba kama wakijirekebisha, wasipaswe kamwe kulaumiwa kwalo baadaye.
3. Kwamba kila tendo la wazi la utiifu, hasa pale lilipopingana na matakwa yao wenyewe, lipaswe daima kusifiwa na mara kwa mara kuzawadiwa kulingana na sifa za sababu yake.
4. Kwamba kama wakati wowote mtoto alitenda tendo la utiifu au alifanya jambo lolote kwa nia ya kupendeza, ingawa utekelezaji haukuwa mzuri, hata hivyo utiifu na

nia vipaswe kupokelewa kwa fadhili; na mtoto kwa upole aelekezwe jinsi ya kufanya vizuri zaidi kwa wakati ujao.

5. Kwamba haki ya mali ihifadhiwe bila kuvunjwa na asiruhusiwe yeyote kuvamia mali ya mwingine katika jambo dogo kabisa, japo iwe ya thamani ya senti moja au pini; ambayo wasingeweza kuichukua kutoka kwa mwenyewe bila, achilia mbali kinyume na, idhini yake. Kanuni hii kamwe haiwezi kusesitizwa kupita kiasi katika akili za watoto; na kutokana na kukosekana kwa wazazi au walezi kuifanya kama ipasavyo hutokea ule upuuzaji wa aibu wa haki ambao twaweza kuona ulimwenguni.
6. Kwamba ahadi zizingatiwe kwa ukamilifu; na zawadi iliyokwisha kutolewa, na hivyo haki ikapita kutoka kwa mtoaji, isichukuliwe tena bali iachwe kwa upangaji wa yule aliyepewa; isipokuwa iwe ya masharti na sharti la wajibu lisitekelezwe.
7. Kwamba hakuna msichana afundishwe kufanya kazi hadi aweze kusoma vizuri sana; na kisha kwamba ashikiliwe kwenye kazi yake kwa bidii ile ile, na kwa muda ule ule, alioshikiliwa katika kusoma. Kanuni hii pia inapaswa kuzingatiwa sana; kwa maana kuwatia watoto kujifunza kushona kabla hawajaweza kusoma kikamilifu ndiyo sababu hasa inayofanya wanawake wachache sana waweze kusoma kwa namna inayostahili kusikilizwa na kamwe kueleweka vizuri.

Julai 24, 1732. Barua kutoka kwa Susanna kwenda kwa John.

Huu haukuwa utoto wa kawaida, lakini hawakuwa watoto wa kawaida na haukuwa wakati wa kawaida. John alipokuwa na umri wa miaka kumi na minne, alikwenda Shule ya Charterhouse mjini London, na Charles alipokuwa na umri wa miaka minane alihamia kwa ndugu yake Samuel karibu na Shule ya Westminster. Shule zote mbili zina historia za kuvutia

na zenye kuumba, lakini historia ya Uingereza wakati huu pia ilikuwa ya kuvutia na yenye msukosuko. Tuliangalia mwisho picha kubwa zaidi chini ya utawala wa Malkia Anne. Wahanoveri waliingia baadaye kwenye kiti cha enzi, nao hawakujua hata kuongea Kiingereza. Walikuwa nani? Walikuwaje wafalme, na John alidhani nini juu yao?

SURA YA 9

Mfalme George wa Kwanza

Mnamo 1714, mwaka ule ule ambao John Wesley aliondoka katika nyumba ya familia yake huko Epworth ili kuhudhuria Shule ya Charterhouse huko Surrey, Malkia Anne alifariki bila mrithi aliye hai (mwanawe pekee, Mkuu William, alikuwa amefariki mnamo 1700). Siasa za hasa ni nani angemrithi zilikuwa ngumu mno. Kaka yake wa nusu, James Francis Stuart, alikuwa na madai makubwa zaidi ya kiti cha enzi kwa kuzaliwa, lakini Sheria ya Makubaliano ya 1701 ilikuwa imedai kwamba mfalme wa Kiingereza awe Mprotestanti, na James alikuwa Mkatoliki. Kulikuwa na nguvu zilizotaka kumshawishi James abadili imani kwenda Kanisa la Uingereza, lakini wafuasi wake wakuu nchini Ufaransa na Hispania hawakutaka. Uingereza ilikuwa imetia saina amani tofauti na Ufaransa mnamo 1712 ambayo wengine walidhani ingeweza kuwa kitangulizi cha urithi wa James Francis.

Mdai mwingine alikuwa Georg Ludwig wa Brunswick-Lüneburg, ambaye mama yake Sophia alikuwa binti wa Frederick wa Tano, Elector wa Palatine, na Elizabeth Stuart, binti wa James wa Kwanza wa Uingereza. George alikuwa amefundishwa nyumbani na mama yake na alikuwa hodari wa lugha kadhaa za kisasa na za kale. Pia alikuwa askari mahiri, akiwa amepigana pamoja na baba yake katika Vita Kuu ya Kituruki ya miaka ya 1680.

Wakati wa Vita ya Urithi wa Kihispania, George alikuwa amefanya urafiki na Duke wa Marlborough, aliyeziongoza majeshi ya Anglo-Kiholanzi wakati wa vita. Marlborough alikuwa amesaidia sana katika Mapinduzi Matukufu yaliyokuwa yamemweka William wa Tatu kwenye kiti cha enzi, na Marlborough alimsaidia rafiki yake kufungua njia ya kudai kiti cha enzi cha Uingereza. George pia alikuwa amethiri muungano wa Uingereza na Scotland, ambao alijua ungeimarisha madai yake mwenyewe, kwa kuwa bibi yake, Elizabeth Stuart, alikuwa amezaliwa kabla James hajatajwa Mfalme wa Uingereza. Haikuwa mshangao kwa George alipotangazwa kuwa mfalme. Ilikuwa, badala yake, kilele cha miaka mingi ya ujanja wa kisiasa.

John Wesley alielezea mpito wa kifalme, katika *Historia yake ya Uingereza*, kwa njia ifuatayo:

Malkia alikuwa hajatoa pumzi yake ya mwisho, kabla baraza la siri kukutana, na vyombo vitatu vilitolewa, ambavyo kwavyo elektori aliwateua wafuasi wake kadhaa wanaojulikana waongezwe kama mabwana mahakimu kwenye ofisi saba kuu za ufalme. Maagizo pia yalitolewa mara moja ya kumtangaza George kuwa mfalme wa Uingereza, Scotland na Ireland.¹

Hatimaye kulikuwa na mzozo mdogo katika jambo hilo. James Francis Stuart alijaribu kuvamia katika maasi ya 1715, lakini yalikandamizwa upesi. Jeshi lilimjua na kumheshimu George. Watukufu wengi pia walimjua na kumheshimu George, na hivyo baada ya 1715 kulikuwa na kidogo cha kupinga utawala wake au upanuzi wa ajabu wa utajiri wa Kiingereza wakati huu.

John Wesley anamtambulisha George kwa njia ifuatayo:

---

1 John Wesley, *Concise History of England*, 4:110.

Umri wake mkomavu, akiwa sasa na umri wa miaka hamsini na minne, busara yake na uzoefu wake, miungano yake mingi, utulivu wa jumla wa Ulaya, vyote vilichangia kuimarisha maslahi yake, na kumwahidi utawala wa amani na furaha. Sifa zake, ingawa hazikung'ara, zilikuwa imara. Muda mfupi baada ya kuwasili kwake Uingereza, alisikika akisema; "Kauli yangu ni, kamwe kuwaacha rafiki zangu: kutenda Haki kwa ulimwengu wote, na kutomwogopa mtu yeyote." Kwa sifa hizi za uthabiti na uvumilivu, aliongeza bidii kubwa kwenye kazi. Hata hivyo, kosa moja kuhusu Uingereza lilibaki nyuma; alishughulikia maslahi ya raia wale aliowaacha, zaidi ya wale aliowajia kuwatawala.²

George hakuwa mtu wa tabia iliyonyooka kabisa. Alimwacha mke wake, Sophia Dorothea (aliyekuwa pia binamu yake wa kwanza), jambo ambalo halikuwa baya kama kumfunga gerezani maisha yake yote yaliyobaki. Walikuwa na watoto wawili pamoja: George Augustus (ambaye baadaye angekuwa George wa Pili wa Uingereza Kuu) na Sophia Dorothea (ambaye baadaye angekuwa Malkia wa Prussia na mama wa Frederick Mkuu). Baada ya talaka na kufungwa gerezani, George aliishi waziwazi na hawara wake, Melusine von der Schulenburg, kuanzia 1698 hadi kifo chake mnamo 1727, katika kipindi chote cha utawala wake kama mfalme.

George alipokuwa mfalme, mnamo 1714, alikuwa mtu tajiri kutokana na mashamba yake katika bara. Hili lilimruhusu uhusiano wa kutegemea kidogo na Bunge kwa kila hitaji ambalo angekutana nalo. Hata hivyo, Uingereza aliyojjia ilikuwa na ustawi mkubwa zaidi kuliko Uingereza ya 1688. Kama Ragnhild Hatton anavyoandika:

William wa Tatu alikuwa msimamizi mkali katika hazina; yeye na wanafunzi wake, pamoja na wakimbizi Waprotestanti wa Kifaransa na mabenki waliofunzwa Uholanzi, walikuwa wameleta

---

2 Wesley, *Concise History of England*, 4:109.

“mapinduzi ya kifedha” ambayo yaliwezesha Uingereza kuandaa majeshi makubwa ya manowari na kulipa majeshi makubwa (sehemu kubwa yake iliyokuwa na wanajeshi wasaidizi wa kigeni) kwa mkazo mdogo kuliko ule uliowekwa kwa Ufaransa ya Louis wa Kumi na Nne.

Wakazi wake milioni nane na nusu hawakuwa wa kuvutia; lakini biashara yake ilikuwa na faida kubwa kutokana na nafasi yake nzuri ya kijiografia, milki zake za kikoloni na vituo vyake vya biashara vya ng'ambo na, zaidi hata, kwa ujanja wake mahiri wa sheria za usafiri wa baharini zilizotoa upendeleo, na ukiritimba pale na wakati ilipoonekana ni lazima, kwa meli za Kiingereza na raia wa Kiingereza. Vita dhidi ya Ufaransa zilikuwa zimetoa msukumo kwa viwanda vya kila aina, na miji kama Manchester na Birmingham ilikuwa ikistawi. Ingawa soko la ndani lilikuwa muhimu zaidi, mauzo ya nje yaliendelea kupanda kwa bidhaa za aina nyingi zaidi kuliko nguo za sufu zilizotawala kabla ya vita. Mkataba wa watumwa uliopatikana kutoka kwa Hispania mnamo 1713 uliongoza kwenye maendeleo ya haraka kwa bandari za magharibi, hasa Bristol.³

Ongezeko hili la utajiri wa kitaifa lililera makambi mawili pinzani ya sera za kigeni kabla na wakati wa utawala wa George wa Kwanza. Kambi moja ilitazamia vita na ushindi wa kikoloni ili kuongeza utajiri na nguvu za kitaifa. Nyingine ilitafuta amani. Upande huu ulitoka katika tabaka la wamiliki wa ardhi ambao kodi zao ziliziunga mkono vita. Wesley hakuwa mpenzi wa kambi yoyote. Aliandika, kuhusu siasa za baraza la kifalme wakati wa utawala wa George wa Kwanza:

Ilikuwa bahati yake mbaya, kwamba alizungukwa na watu waliomtia uchungu kwa chuki zao zote wenyewe. Hakuna ila viongozi wa chama waliokubaliwa sasa kwenye kazi. Wahig, walipojidai kuulinda taji kwa ajili ya mfalme wao, walikuwa kwa ujanja wote uwezekanao wakithibitisha maslahi yao wenyewe,

---

3 Hatton, *George I*, 112.

wakipanua uhusiano wao, na kumtungia sheria mfalme wao. Mabadiliko ya papo hapo na kamili yalifanyika katika ofisi zote za amana, heshima, au faida. Wahig walitawala seneti na baraza la kifalme; wale waliotaka, waliwakandamiza; waliwafunga watu wa tabaka la chini kwa sheria kali, na kuwaweka mbali kwa tofauti za kudharaulisha; kisha wakawafundisha kuita hili—Uhuru.⁴

Hili likawa baya zaidi, kwa mtazamo wa Wesley, baada ya kukandamizwa kwa maasi ya Wajakobaiti. Wesley anaandika: “Mfalme mwenyewe akiwa mgeni, na asiyejua sheria na katiba ya nchi, aliwekwa chini ya udhibiti wa mawaziri wake.”⁵

Katika mambo ya kigeni, hata hivyo, hata Wesley angekiri kwamba George wa Kwanza alikuwa hodari katika kufuatilia kwa busara maslahi ya Uingereza, Scotland, na Ireland. Mnamo 1717, George alitia saini mkataba na Ufaransa na Jamhuri ya Kiholanzi dhidi ya Hispania. Baadaye, Wahabsburg waliongezwa kwenye mkataba huu. Mnamo 1718, Vita ya Muungano wa Wanne ilianza, Philip wa Tano wa Hispania akijaribu kurudisha eneo la Kihispania nchini Italia lililokuwa limepotea katika Amani ya Utrecht ya 1713, iliyokuwa imemaliza Vita ya Urithi wa Kihispania. Wakati wa vita hii, mnamo 1719, Hispania ilijaribu kuteremsha jeshi nchini Scotland ili kumuunga mkono James Francis Stuart, lakini meli zilitawanyika baharini na ni wapiganaji wa baharini mia tatu tu walioweza kuteremka.

Mojawapo ya nyakati zenye mabishano zaidi ya utawala wa George wa Kwanza ilitokea mnamo 1720 kwa kupasuka kwa Mwambao wa Bahari ya Kusini. Kampuni ya Bahari ya Kusini ilikuwa imeundwa mnamo 1711 na kisha kupewa ukiritimba wa biashara ya watumwa ya Kihispania mnamo 1714. Kutokana na vita na Hispania, kampuni haikuweza kamwe kuzalisha faida,

---

4 Wesley, *Concise History of England*, 4:111.

5 Wesley, *Concise History of England*, 4:135.

ingawa bei ya hisa ilipanda, ikiunda mwambao wa kiuchumi uliopasuka mnamo 1720. Maelfu ya wawekezaji waliharibika na serikali na mfalme walipata pigo kubwa kwa uungwaji mkono wa umma. Isaac Newton hata alimiliki hisa katika kampuni hiyo na alipoulizwa kuhusu hilo, alisema, “kwamba hangeweza kuhesabu wazimu wa watu.”⁶

John Wesley alikuwa Oxford wakati Mwambao wa Bahari ya Kusini ulipopasuka, na hivyo huenda aliwajua wanafunzi wenzake ambao familia zao zilikuwa zimekuwa maskini kwa sababu yake.

Sir Robert Walpole, mtu muhimu sana katika historia ya Uingereza, alikuwa Bwana wa Hazina wakati mwambao ulipopasuka, naye aliiongoza nchi kwa ustadi kupitia msukosuko wa kifedha na mbali na vita vyovyote vipya virefu. Hili liliongoza kwenye amani, ndani na nje ya nchi, wakati wa miaka saba ya mwisho ya utawala wa George wa Kwanza. Ingawa George hakuwa na uhusiano mzuri na mwanawe, George Augustus, hakukuwa na shaka juu ya nani angemrithi.

Katika miaka kumi na mitatu yote aliyokuwa mfalme, George alirudi Hanover mara nyingi. Ilikuwa katika safari yake ya sita mnamo Juni ya 1727 ambapo George aliugua na kufariki huko Osnabrück. Alizikwa katika Ikulu ya Leine huko Hanover. George wa Pili alitangazwa kuwa Mfalme wa Uingereza Kuu na Ireland, Duke wa Brunswick-Lüneburg, na Mkuu-Elector wa Dola Takatifu la Kirumi mnamo Juni 11, 1727.

Utawala wa George wa Kwanza ulikuwa umefunika sehemu kubwa ya elimu rasmi ya John Wesley, kuanzia shule ya bweni hadi Oxford na uchaguzi wake kuwa mwenzi wa Lincoln College. Kumbukumbu ya Wesley kuhusu George ilikuwa chanya zaidi. Anaandika:

---

6 Spence, *Anecdotes*, 368.

George wa Kwanza alikuwa wa kawaida na sahili katika nafsi yake na anwani yake; mzito na mtulivu katika mwenendo wake, ingawa rahisi, mwepesi, na mchekeshaji katika saa zake za kupumzika...Kwa sifa hizi, haina shaka kwamba alikuja Uingereza akiwa na mwelekeo mzuri sana wa kuwatawala raia wake wapya, kulingana na kauli za katiba ya Kiingereza, na fikra za watu: na, kama wakati wowote alionekana kupotoka kutoka kanuni hizi, twaweza kuchukulia kuwa hakika, kwamba alipotoshwa na mapendekezo ya rushwa ya wizara, ambayo nguvu na ushawishi wake ulijengwa kwenye ufsadi.⁷

---

⁷ Wesley, *Concise History of England*, 4:159.

SURA YA 10

Kina Wesley Waenda Shuleni

John Wesley aliondoka nyumbani Epworth Januari 28, 1714, akiwa na umri wa miaka kumi na mmoja. Alisafiri kuelekea kusini hadi London ili kujiunga na Shule ya Charterhouse kama mwanafunzi wa misingi baada ya kuteuliwa na Duke wa Buckinghamshire, aliyekuwa Marquis wa zamani wa Normanby na mlinzi wa South Ormsby aliyekuwa amempa Samuel Wesley parokia takriban miaka ishirini kabla ya hapo.¹

Henry Rack, katika wasifu wake kamili wa John Wesley, anataja kwamba ni “hadithi chache za kawaida na za kutiliwa shaka tu zilizosalia kutoka kipindi hiki.”² Hadithi hizi zinatoka hasa kwa mwandishi wa wasifu wa awali wa John Wesley, Luke Tyerman. Hadithi moja ina John mdogo akikimbia uwanjani mwa shule kila asubuhi mara tatu ili kuhifadhi afya yake.³ Nyingine inahusu wakati John alipoulizwa kwa nini alitumia muda na wavulana wadogo zaidi badala ya wavulana wa rika lake. John inaonekana alinukuu *Paradise Lost* ya John Milton akisema, “Ni heri kutawala jehanamu kuliko kutumikia mbinguni.”⁴

---

1 Rack, 58.

2 Rack, 58.

3 Tyerman, *Life and Times of Wesley*, 1:19.

4 Tyerman, *Life and Times of Wesley*, 1:20.

Tyerman anaandika kuhusu wakati wa Wesley huko Charterhouse kwa njia ya kusifu, akisema: “Wesley aliingia shuleni kama mtoto maskini wa kasisi wa parokia maskini, na alilazimika kuvumilia madhalimu na matusi yasiyokuwa machache wala madogo; lakini, ingawa alikuwa na umri wa miaka kumi na sita tu alipoondoka, alikuwa, kwa nguvu ya tabia yake, uvumilivu wake usioshindika, bidii yake, na maendeleo yake katika elimu, amepata nafasi ya juu miongoni mwa wenzake.”⁵

Lakini Charterhouse ilikuwaje?

Madhumuni ya kwanza ya Charterhouse yalikuwa makaburi kwa waathirika wa tauni katika karne ya kumi na nne. Miaka thelathini baadaye, ikawa monasteri ya Wakarthusi. Wakarthusi walikuwa watafakari waliojikita katika maisha ya upweke ya maombi na jamii pamoja. Neno *charterhouse* linatoka katika utiaji wa Kiingereza wa neno *Carthusian*; *Chartreuse* ni toleo la Kifaransa la neno hilo. Wanafunzi wa Charterhouse bado hadi leo wanaitwa Wakarthusi. Baada ya Henry wa Nane kufuta monasteri, Charterhouse ikawa jumba la mabwana wa Kiingereza hadi Thomas Sutton alipoinunua mnamo 1611 na kutoa misheni miwili ya kipekee kwa Charterhouse. Ya kwanza ilikuwa kama makimbilio kwa hadi ndugu themanini “ama vikongwe au manahodha wazee ama wa baharini au wa nchi kavu, askari waliolemazwa au wasioweza, wafanyabiashara walioanguka katika nyakati ngumu, wale walioharibiwa na ajali ya meli au msiba mwingine”; ya pili ilikuwa kama shule. Waingereza wengi maarufu walikuwa magavana wa Shule ya Charterhouse, akiwemo James wa Kwanza, Wellington, Gladstone, na Cromwell.⁶ Sutton alifariki karibu na mwisho wa 1611 na akaacha utajiri wake aliouchuma katika mashamba ya makaa ya mawe ya Newcastle kwa Wakfu wa Charterhouse.

---

5 Tyerman, *Life and Times of Wesley*, 1:20.

6 “History,” The Charterhouse, accessed April 28, 2026, <https://thecharterhouse.org/explore-the-charterhouse/history/>

Mkuu wa Charterhouse wakati wa kuingia kwa John Wesley alikuwa mtu aliyetitwa Thomas Burnet. Burnet alikuwa Charterhouse tangu 1685. Baadhi walikuwa na wasiwasi juu ya uteuzi wake kwa sababu mara nyingi alivaa kama mlei na si kama kasisi. Burnet upesi alijulikana sana kwa kumkabili James wa Pili mfalme alipotaka kumteua Mkatoliki kuwa mstaafu wa Hospitali ya Sutton iliyounganishwa na Charterhouse. William wa Tatu alipoingia kwenye kiti cha enzi, Burnet alipendelewa sana na kupewa nafasi katika baraza la kifalme, lakini mnamo 1695, alijiuzulu kutoka baraza la kifalme ili kujikita Charterhouse. Alichapisha kazi nyingi juu ya Biblia na baada ya kifo chake ilichapishwa hakiki ya *Essay Concerning Human Understanding* ya John Locke.

Burnet alifariki karibu miaka miwili katika makazi ya John Wesley mnamo Septemba ya 1715, baada ya kuingia kwa George wa Kwanza. Mkuu aliyefuata wa Charterhouse alikuwa John King, aliyekuwa amehudhuria Christ Church, Oxford, naye alikuwa mhubiri wa Charterhouse kabla ya kuwa Mkuu. Ndugu wa King alikuwa Mbunge kutoka Kent.

John King alikuwa mtu mtauwa ambaye mara nyingi alibeba nakala ya *Imitation of Christ* ya Thomas à Kempis pamoja naye, kitabu ambacho kilikuwa na athari kubwa kwa John Wesley.

Kama mwanafunzi wa misingi, Wesley angesaidiwa kwa pesa ya msaada ya pauni ishirini kwa mwaka mara baada ya kuingia Oxford. Pesa hiyo ya msaada ilitwa *exhibition* wakati huo. Wakati mmoja huko Oxford, Wesley alipokea kwa bahati mbaya pesa ya msaada mara mbili. John mdogo akiwa na miaka kumi na minane aliandika barua kwa Charterhouse akijaribu kurekebisha kosa hilo. John King alipokea barua hiyo na akabaini kuhusu Wesley kwamba “ana bidii na ana tabia njema.”⁷

---

7 *Notes and Queries*, 5th ser. (1874): 82.

John hakusahau wakati wake huko Charterhouse. Alitembelea shule hiyo mara kadhaa na alikutana na wanafunzi wenzake mara nyingi ambazo alizibaini katika shajara yake.⁸ Pia alihudumu kama msimamizi wa chakula cha jioni cha Siku ya Mwanzilishi mnamo 1727.⁹

Charles Wesley mdogo alikwenda shule tofauti na ndugu yake. Charles alimfuata ndugu yao mkubwa, Samuel Jr., hadi Shule ya Westminster, iliyoanza kama shule ya hisani kwa watawa wa monasteri ya Wabenedikti mahali ambapo sasa ni Westminster Abbey. Kwa kufutwa kwa monasteri, Shule ya Westminster ilinusurika kutokana na Henry wa Nane na Elizabeth wa Kwanza.

Mkuu wa shule muhimu zaidi huko Westminster alikuwa Richard Busby, aliyeanza mnamo 1638 kama mwana mfalme thabiti na mfuasi wa Charles wa Kwanza. Alibaki katika nafasi hiyo hadi kifo chake mnamo 1695, akidumisha uongozi wake kupitia Vita ya Wenyewe kwa Wenyewe, Uprotektorate, Urejesho, na Mapinduzi Matukufu. Wengi wa wasanii na waandishi maarufu wa kipindi cha Urejesho walisoma Westminster, kama John Dryden, John Locke, Henry Purcell, na Christopher Wren. Busby alichapisha sarufi maarufu za Kigiriki na Kilatini pamoja na sarufi za Kiarabu na Kiebrania. Pia alisisitiza adhabu ya kimwili.

Charles alikuja Westminster akiwa na umri wa miaka minane mnamo 1716 wakati ndugu yake Samuel alikuwa msaidizi wa mwalimu pale. Mkuu wa shule wakati huo alikuwa Robert Freind. Alipendwa na wengi na alichapisha mashairi ya Kiingereza na Kilatini katika majarida mengi. Charles alifanywa Mwanafunzi wa Mfalme mnamo 1721 na kuchaguliwa kuwa

---

8 *History of the Methodist Church in Great Britain*, I:40.

9 Green, 55.

kiongozi wa wavulana katika mwaka wake wa mwisho wa 1725, kabla ya kumfuata John hadi Christ Church, Oxford.

Na hivyo tunasonga kaskazini-magharibi mwa London maili chache hadi Oxford na chuo kikuu maarufu kilichoko huko.

Magumu kadhaa yalikuwa yameipata Chuo Kikuu cha Oxford baada ya kuingia kwa Mfalme George wa Kwanza. Watori wengi walikuwa na shaka juu ya George na Watori wengi walishikilia nafasi za ushawishi huko Oxford. Kulikuwa, kwa hakika, na ghasia Mei 28, 1715, wakati Klabu ya Katiba, taasisi ya Kihig, ilipojaribu kusherehekea siku ya kuzaliwa ya mfalme. Umati ulikusanyika na ukaanza kuimba, “Chini na Wahig” na “Hakuna George; James Milele.” Kama Vivian Green anavyoandika, “Umati si ajabu ulikosa udhibiti, ukavunja madirisha yote yaliyowashwa taa waliyoweza kuyapata, na kuporomoshwa mahali pa mikutano pa Wapresbiteri, ukanyakua mimbari yake kuitumia kama chanzo kikuu cha mafuta kwa moto wa kuni huko Carfax.”¹⁰

Kulikuwa na vitisho kutoka serikali ya George vya kudhibiti chuo kikuu zaidi, ambavyo havikupokelewa vizuri na vyyuo. Ni rahisi kuona uhusiano kati ya mvutano wa kisiasa wa Oxford na hisia za Kitori za ndugu wa kina Wesley. Samuel na Susanna walikuwa tayari Watori na Oxford ilitumika tu kuimarisha mwelekeo huo kwa watoto wao.

Christ Church College kilikuwa chuo kikubwa zaidi na chenye heshima zaidi wakati huo. Mwalimu wa kwanza wa John alikuwa George Wigan. Wigan alikuwa msomi wa Kigiriki aliyehariri sehemu ya toleo la juzuu nyingi la John Ernest Grabe la Septuaginta, Agano la Kale la Kigiriki. Wesley hakufanya kazi na Wigan kwa muda mrefu, kwa kuwa kasisi huyo alistaafu kwenda mashambani katikati ya makazi ya

---

10 Green, 22.

Wesley. John alimwandikia mama yake kuhusu mlipuko wa ndui wakati huo ambao huenda uliongoza kuondoka kwa Wigan. Wesley aliungana zaidi na mbadala wa Wigan, hata akiazima pauni kumi kutoka kwake mnamo Agosti ya 1724.¹¹ Mshauri mwingine, Jonathan Colley, alikuwa chaplain wa chuo. Wakati taji ilipomtuma Mhig, Bradshaw, kuwa dean mpya, Mei 29, 1715—siku ambayo wengi huko Oxford walisherehekea Urejesho wa Mfalme Charles wa Pili (na siku moja baada ya siku ya kuzaliwa ya Mfalme George wa Kwanza, ambayo haikusherehekeka)—Colley aliongoza wimbo wa toba kanisani ambao Thomas Hearne anaandika “ulimkasirisha Dean Dk. Bradshaw kwa kiwango hicho, kiasi kwamba baada ya ibada alimwita [Colley] na kumkemea.”¹²

Kuhusu elimu yenyewe, Oxford katika miaka ya 1720 ilikuwa ya zama za kati kadiri ilivyokuwa ya kisasa. Mazoezi ambayo wanafunzi walipaswa kufaulu ili kupata shahada yalifuata kanuni za Kilaudi za 1636 kwa sehemu kubwa, lakini kama L. S. Sutherland anavyobaini, “muda mrefu kabla karne ya kumi na nane kuanza, hata hivyo, mfumo wa mafundisho ya chuo kikuu ambao mazoezi haya yalikusudiwa kuujaribu ulikuwa umevunjika, na vipimo vilitambuliwa kuwa havitoshelezi vyenyewe na visimamiwavyo kwa ulegevu.”¹³

Mtaala kwa sehemu kubwa ulifuata mbinu za zama za kati za mabishano ya kiusomi, ingawa na uvumbuzi wa mtihani wa mdomo wenye mkazo mkubwa juu ya kueleza mawazo kwa Kilatini na kutafsiri Kiingereza kuwa Kilatini. Ili kupata Shahada ya Sanaa, mwanafunzi alipaswa kuishi ndani ya chuo kwa miaka minne au mihula kumi na sita, ingawa kulikuwa na vighairi vichache. Sutherland, katika *History of Oxford University*, anatoa

---

11 Samuel Rogal, *The Financial Aspects of John Wesley's British Methodism (1720-1791)*, 61.

12 Hearne, *Remarks and Collections*, 310.

13 Sutherland, 469.

maelezo ya kina ya mtaala huu, ikiwemo desturi za mabishano *in parviso*, mchakato wa “kufanya Generals,” na maamuzi ya Kwaresima—yote ambayo yalikuwa mazoezi yaliyohitajika kabla mwanafunzi hajaweza kuhitimu. Masomo yalikuwa sarufi na vichwa vilivyochaguliwa kati ya mambo ya kale ya Kigiriki na Kirumi; balagha iliyojengwa juu ya Aristotle, Cicero, Quintilian, na Hermogenes; na, baada ya mwisho wa mwaka wa kwanza, mantiki na falsafa ya maadili, vyote viwili kwa mistari ya Kiaristoteli kabisa.

John baadaye aliandika kuhusu kuingia Oxford mnamo 1720:

Bado nilisali sala zangu, hadharani na faraghani; na nilisoma, pamoja na Maandiko, vitabu vingine kadhaa vya dini, hasa fafanuzi juu ya Agano Jipya. Hata hivyo katika wakati huu wote sikuwa hata na dhana ya utakatifu wa ndani; la, niliendelea kwa mazoea na, kwa sehemu kubwa, kwa kuridhika sana, katika dhambi fulani au nyingine inayojulikana; ingawa kwa msitizo fulani na mapambano mafupi, hasa kabla na baada ya ushirika mtakatifu, ambao nililazimishwa kuupokea mara tatu kwa mwaka.¹⁴

Wesley aliandika mashairi mepesi kwa Kilatini kama wanafunzi wengine (na kama baba yake kabla yake). Wesley pia hakuwa na afya nzuri sana, akimwandikia mama yake mnamo 1723 kuhusu tukio kali la kutoka damu. John pia alikuwa na matatizo ya pesa, kama baba yake, na aliandika barua nyingi kuhusu masuala ya kifedha na njia za kutoka kwenye madeni.

Kinachoshangaza katika barua nyingi tulizo nazo kati ya John na familia yake ni kwamba hakuna hata moja inayohusu huduma kanisani hadi 1725. Tyerman anadai kwamba “hakuna ushahidi

---

14 imenukuliwa katika Tyerman, *Life and Times of Wesley*, 1:24.

wa kuonyesha kwamba, Wesley alipokwenda Oxford, alikusudia au alitamani kuwa mhudumu wa Kanisa Lililoanzishwa.”¹⁵

Rack anakubaliana, akiandika kuhusu kipindi cha awali cha Oxford cha John kwamba “barua zake mwenyewe na za familia zinaonyesha mwana mchangamfu na mtiifu asiye na matatizo ya kidini ya haraka.”¹⁶

Basi ni nini kilibadilika mnamo 1725? Kwa nini msomi mchangamfu aliamua maisha ya huduma kanisani?

---

15 Tyerman, *Life and Times of Wesley*, 1:31.

16 Rack, 69.

SURA YA 11

John Wesley mnamo 1725

Kama mwana wa kasisi wa Kanisa la Uingereza, ndugu wa mwingine, na mhitimu wa Christ Church College, Oxford, ni rahisi kudhani kwamba John Wesley alidhani angekuwa katika huduma maisha yake yote. Wasomi wengi wamekubaliana na hili. V. H. H. Green, kwa mfano, anaandika kwamba Wesley “haonekani kuwa alikuwa amezingatia taaluma ya kilei na baba yake alikosa udhamini...ambao ungeweza kumsonga mbele John katika hatua ya kwanza ya taaluma kama hiyo. Tangu miaka ya mapema alikuwa ameongozwa kutarajia kwamba angeingia katika huduma ya kanisa.”¹

Na hata hivyo ndani ya barua za awali za John na barua za wazazi wake, kutajwa kwa kwanza kwa huduma iwezekanayo kunakuja katika barua kutoka kwa mama yake mnamo Septemba ya 1724. Anaandika barua fupi inayotaja changamoto ya mlipuko wa ndui huko Epworth kabla ya kusema, “Natamani moyoni kwamba ungeweza katika Daraja, na ungeweza kuja na kuhudumia mojawapo ya makanisa ya [Samuel].”²

Hatuna barua ya jibu ya John kwa mama yake wala neno lolote kuhusu daraja au huduma hadi barua kutoka kwa baba yake

---

1 Green, 14.

2 Susanna Wesley, Letter to John Wesley, Sept. 10, 1724, katika Wallace, *Complete Writings*, 10.

mnamo Januari ya 1725. Kwa kweli, mnamo Novemba ya 1724, badala ya kuzungumza kuhusu taaluma yake ya baadaye, John anajibu barua ya mama yake kwa kushiriki hadithi nzuri ya kutoroka grezani.

Barua ya Januari kutoka kwa Samuel Wesley kwenda kwa John ina elimu ya kina, nayo si chanya kuhusu John kuingia katika huduma. Inafaa kunukuliwa kwa urefu ili kutoa hali ya uelewa wa Samuel Wesley wa huduma na kwa nini John hayuko tayari kabisa:

Kuhusu kile unachotaja cha kuingia katika Daraja Takatifu, kwa kweli ni kazi kubwa, nami nimefurahi kukuta unaifikiri hivyo, vile vile kwamba humsifi kasisi mchanga zaidi kuliko mimi. Kuhusu vichocheo unavyovitaja, mawazo yangu ni: (1), Si vibaya kutamani kuingia katika ofisi hiyo, hata kama wana wa Eli, 'kula kipande cha mkate'; 'kwa maana mtenda kazi anastahili ujira wake.' Ingawa, (2), tamaa na nia ya kuishi maisha makali zaidi, na imani kwamba mtu apaswa kufanya hivyo, ni sababu bora zaidi; ingawa hii kwa vyovyote vile yapaswa kuanzwa kabla, vinginevyo, kumi kwa moja, 'itatudanganya baadaye. (3), Kama mtu hataki na hatamani kuingia katika Daraja, ni rahisi kukisia kama anaweza kusema, hata kwa unyofu wa kawaida tu, kwamba anaamini 'anasukumwa na Roho Mtakatifu' kufanya hivyo. Lakini, (4), chemchemi kuu na kichocheo, ambacho vyote vya awali vipaswa kuwa vya pili tu kwacho, lazima kwa hakika kiwe utukufu wa Mungu, na utumishi wa kanisa lake, katika kuwajenga na kuwaokoa jirani zetu: na ole wake yule ambaye kwa nia yoyote duni anajaribu kazi takatifu hivyo. Kwa ajili yake, (5), apaswa kuchukua tahadhari yote awezayo, kwa ushauri wa watu wenye busara zaidi na wazee—hasa akisihi kwa unyenyekevu wote, unyofu, na nia ya akili, na kwa kufunga na kuomba, mwongozo na msaada wa Mungu Mwenyezi na Roho wake Mtakatifu—ili kujistahilisha na kujiandaa kwa ajili yake.³

---

3 WW 18:157-8.

Samuel kisha anaandika kuhusu umuhimu wa lugha za kibiblia. Anampongeza John kwa uwezo wake katika maeneo haya, lakini anabaini kwamba kuzijua hakutoshi. Lazima “zifuatiliwe hadi ufahamu kamili wa maandishi asilia ya Maandiko, kwa kuzungumza kwao mara kwa mara na kwa muda mrefu. Unaniuliza ni ufafanuzi gani ulio bora zaidi juu ya Biblia. Najibu, Biblia.”

Hili linamwongoza Samuel kwenye msitizo mrefu juu ya matoleo mbalimbali ya Biblia katika lugha mbalimbali, ikiwemo yale ya lugha nyingi yenye Kilatini kando ya Kiebrania. Pia anapendekeza matoleo ya Kisiria na Kigiriki.

Samuel kisha anahitimisha: “Kwa haya yote unaona sikubali wewe kuingia katika daraja kwa haraka. Nitakapokubali wewe kuyachukua, utajua, na haiwezekani kuwa nisingaliweza kuwa pamoja nawe wakati huo, kama Mungu atayahifadhi muda huo maisha na afya ya baba yako anayekupenda.”⁴

Samuel anapinga kuwekwa wakfu kwa sasa. Ni zaidi ya “bado hapana” kuliko “hapana,” lakini bado ni hati ya kuvutia. Hatuna nakala ya barua ambamo John anataja daraja takatifu kwa mara ya kwanza, kwa hivyo tunabaki na uvumi juu ya jambo hili.

Ni muhimu kwetu kuelewa jinsi mchakato wa kuwekwa wakfu ulivyokuwa hasa katika Kanisa la Uingereza mwanzoni mwa karne ya kumi na nane. Sheria ya Kikanoni kwa Kanisa la Uingereza ya 1604 bado ilikuwa na uvutano mkubwa sana. Kanoni 31–35 zinashughulikia kuwekwa wakfu na kutamka ni lini mtu aweza kuwekwa wakfu. Kanoni 34 na 35 zinafikia mahitaji halisi:

Askofu yeyote tangu sasa hatamkubali Mtu yeyote katika Daraja takatifu, ambaye si wa Jimbo lake mwenyewe, isipokuwa awe ama wa mojawapo ya Vyuo Vikuu vya Ufalme huu, au isipokuwa alete

---

4 WW 18:158.

Barua za Ruhusa, (zinazoitwa hivyo) kutoka kwa Askofu ambaye Jimbo lake yeye ni wake, na akitaka kuwa Shemasi, awe na umri wa Miaka Ishirini na Mitatu, na kuwa Kasisi, Miaka Ishirini na Minne kamili, na awe amechukua Daraja fulani la Shule katika mojawapo ya Vyuo Vikuu vilivyotajwa, au angalau, isipokuwa aweze kutoa Maelezo ya Imani yake kwa Kilatini, kulingana na Vifungu vya Dini vilivyoidhinishwa katika Sinodi ya Maaskofu na Makasisi wa Ufalme huu, Elfu moja mia tano sitini na mbili, na kuthibitisha hayo kwa Ushuhuda wa kutosha kutoka katika Maandiko matakatifu: Na isipokuwa zaidi ya hayo, atatoa wakati huo Barua za Ushuhuda za Maisha na Mwenendo wake mwema, chini ya Muhuri wa chuo fulani katika Cambridge au Oxford, ambapo aliishi kabla, au wa wahudumu watatu au wanne wazito, pamoja na Sahihi na Ushuhuda wa Watu wengine wanaoaminika, walioyajua Maisha na Tabia yake kwa muda wa Miaka Mitatu kabla ya hapo. ⁵

Kisha ikiendelea:

Askofu kabla hajamkubali Mtu yeyote katika daraja takatifu, atamchunguza kwa bidii mbele ya wale Wahudumu watakaomsaidia katika Kuwekwa kwa Mikono: Na kama Askofu huyo ana Kizuizi chochote halali, atawasababisha Wahudumu hao kwa makini kumchunguza kila Mtu hivyo atakayewekwa Wakfu. Ikizingatiwa kwamba wale watakaomsaidia Askofu katika Kuchunguza na Kuweka Mikono, watakuwa wa Kanisa lake Kuu, kama wanaweza kupatikana kwa urahisi, au Wahubiri wengine wa kutosha wa Jimbo lile lile, kwa Idadi ya angalau Watatu: Na kama Askofu au Sufragani yeyote atamkubali yeyote katika Daraja takatifu, ambaye hajastahilishwa na kuchunguzwa kama tulivyoamuru kabla; Askofu Mkuu wa Jimbo lake akiwa na taarifa ya hilo, na akisaidiwa katika hilo na Askofu mmoja, atamsimamisha Askofu au Sufragani huyo aliyekosea, kufanya ama Mashemasi au Makasisi kwa muda wa miaka miwili. ⁶

---

5 Canon 34, *Canons of 1604*, Church of England.

6 Canon 35, *Canons of 1604*, Church of England.

Maelezo ya uchunguzi yaliachwa kwa maaskofu binafsi. Tuna mfano wa uchunguzi mmoja kama huo kutoka 1724 chini ya Askofu Mkuu Wake, ulioelezwa na chaplain wake, David Wilkins, kuhusu William Painter aliyekuwa amefeli mthani wake awali:

Bw. Painter alikuwa nami Ijumaa iliyopita kujitoa kwa uchunguzi mwingine kabla ya kupanda mjini kujitoa kwa daraja la kasisi. Alisoma aya tatu za kwanza za sura ya tatu ya Mt. Mathayo na aya nne za mwisho za sura ya mwisho ya Mt. Mathayo kutoka Kigiriki kwenda Kilatini vizuri kabisa; lakini hakuwa tayari sana na sehemu yoyote ya 1 Timotheo 3. Alijibu maswali yangu kwa Kiingereza vizuri kabisa; ambayo yalikuwa sababu ya kuja kwa Mwokozi wetu duniani, uthibitisho wa uungu wa Mwokozi wetu, na uthibitisho wa siri ya Utatu Mtakatifu... Ana sifa nzuri ya ajabu katika parokia mbili anazohudumu, anapendwa sana huko.⁷

Samuel, katika barua yake kwa John mnamo Januari ya 1725, kimsingi alikuwa akisema kwamba hakuwa tayari kabisa kutuma pendekezo.

Mnamo Februari, Susanna anamwandikia John: “Natamani moyoni kwamba sasa ungeingia katika uchunguzi makini wa nafsi yako, ili upate kujua kama una tumaini la kuridhisha la wokovu kwa njia ya Yesu Kristo, yaani, kama uko katika hali ya imani na toba au la, ambayo unajua ni masharti ya agano la injili kwa upande wetu... Jambo hili linastahili kuzingatiwa sana kwa wote, lakini hasa wale waliokusudiwa kwa ukasisi wapaswa zaidi ya vitu vyote kuufanya wito na uchaguzi wao kuwa hakika, ili wasije, baada ya kuwahubiria wengine, wao wenyewe wakatupwa mbali.”

Kisha anaandika:

---

⁷ Norman Sykes, *William Wake, Archbishop of Canterbury*, 2 vols. (Cambridge, 1957), 1:214–215.

Sasa nikitaja hili, linanikumbusha barua yako kwa baba yako kuhusu kuchukua Daraja. Nilipendezwa nayo sana, na nikalipenda pendekezo hilo vizuri. Lakini ni bahati mbaya karibu ya kipekee kwa familia yetu, kwamba baba yako na mimi mara chache tunafikiri sawa. Naukubali mwelekeo wako wa akili...Bw. Wesley anatofautiana nami, naye angekushirikisha, naamini, katika elimu ya uhakiki (ingawa sina uhakika), ambayo ingawa ina manufaa kwa bahati nasibu, na kwa njia ya kuandamana, hata hivyo kwa namna yoyote si bora zaidi ya nyingine. Kwa hiyo namwomba Mungu kwa bidii akuepushie uovu ule mkubwa, wa kujishughulisha na masomo madogo madogo kwa kupuuza yale yaliyo ya lazima kabisa.⁸

Hatimaye, mnamo Machi, Samuel Wesley anakubali. Anaandika: “Nimebadilisha mawazo yangu tangu ya mwisho wangu, na sasa naelekea wewe kwenda majira haya ya joto katika Daraja, na ningependa ugeuze mawazo na masomo yako kuelekea huko.”

Mchakato unaanza rasmi, na John anawekwa wakfu kuwa shemasi Septemba 19, 1725.

Kutokuwepo kwa barua za John kwa baba yake kuhusu daraja takatifu kunafaa kutumia muda kidogo zaidi kufikiria juu yake. Inaweza kuwa ni bahati nasibu, kwa hiyo uvumi haupaswi kwenda kwa kina mno, lakini ni jambo la kuvutia. Kama Kenneth Collins anavyobaini, miaka kumi na mitatu baadaye, mnamo 1738, John Wesley ana kumbukumbu tofauti ya wito wake wa huduma: “Nilipokuwa na umri wa karibu miaka ishirini na miwili, baba yangu alinisukuma kuingia katika daraja takatifu.”⁹ Anaandika hili katika maelezo yake ya kile kilichojulikana kama uzoefu wa Aldersgate, ambapo John Wesley alihisi moyo wake ukipata joto kwa namna ya ajabu. Wesley huenda alikuwa akipanga kwa balagha huduma yake

8 Susanna to John, Feb 23, 1725, katika Wallace, *Complete Writings*, 106.

9 Kenneth J. Collins, “John Wesley’s Correspondence with his Father”, *Methodist History*, 26:1 (October 1987): 17.

kabla ya 1738 kuwa isiyo ya kibinafsi na ya baridi tofauti na uzoefu wa kibinafsi wa Aldersgate. Samuel anafanya kinyume cha kumsukuma John katika huduma. Kuwekwa wakfu kwa John Wesley hakukuwa tendo rahisi ambamo alipita tu mwendo. Kulitokea baada ya mchakato wa kupambanua uliochochewa na mama yake Susanna na hatimaye uidhinishaji na uungaji mkono wa baba yake.

Siku hizo zilikuwa za maana zaidi katika maisha yake kuliko alivyozipa sifa baadaye. Wiki mbili baada ya kupokea uungaji mkono wa baba yake, mnamo Aprili ya 1725, John Wesley alianza shajara yake binafsi, ambayo angeiendeleza hadi wiki moja kabla ya kifo chake mnamo 1791. Ingawa juzuu nyingi zimepotea, shajara binafsi zilizosalia za John Wesley zinatupa picha pana (ingawa wakati mwingine ya kuchosha) ya mtu huyo na ya Umethodisti. Zikiandikwa hasa kwa hati fupi ya siri, shajara hazikuchapishwa hadi karne ya ishirini na kwa sehemu tu. Haikuwa hadi Richard Heitzenrater alipozifumbua kabisa ndipo tukaweza kuzichapisha kikamilifu.

SURA YA 12

Shajara za Oxford

Lazima tuchukue muda kuachana na simulizi la kihistoria la Umethodisti ili kuelewa ufunguo wa jinsi tunavyoweza hata kusimulia hadithi ya Umethodisti: shajara za John Wesley. Sura inayofuata itajadili maudhui ya shajara za Wesley, lakini fumbo ambalo zimewasilisha kwa wasomi wa Wesley kwa miaka mingi linavutia lenyewe.

John Wesley aliweka shajara kuanzia miezi michache kabla ya kuwekwa wakfu kwake mnamo 1725 hadi kifo chake mnamo 1791. Juzuu nyingi zimepotea. Juzuu nyingi za awali zote ziliandikwa kwa hati fupi ya siri ambayo hakuna aliyeielewa kikamilifu hadi takriban miaka hamsini iliyopita.

Matumizi ya awali ya Wesley ya shajara yalikuwa ya kufuatilia majaribu yake na dhambi zake kadiri ya maisha yake ya kila siku, na hivyo msimbo ulikuwa nyenzo ya kuziweka dhambi hizo faraghani. Hakuunda mbinu hii yeye binafsi, lakini aliitumia mfululizo hadi alipoondoka Uingereza mnamo 1735.

Kwa zaidi ya karne moja baada ya kifo cha Wesley, hakuna kilichochapishwa kuhusu shajara hizo wakati kazi juu ya Wesley mwenyewe na Umethodisti kwa ujumla zilikuwa nyingi. Sehemu ya hili ilihusiana na hamu ya Wamethodisti kumpunguzia thamani John Wesley wa kabla ya 1738. Aldersgate ulishikilia kivuli kikubwa sana juu ya harakati,

na John Wesley mwenyewe wakati mwingine alionekana kupunguza thamani ya mawazo yake mwenyewe kabla ya tarehe hiyo. Suala lingine lilikuwa ukosefu wa upatikanaji wa shajara pamoja na ukosefu wa ufunguo wa kweli wa kuzielewa.

Mnamo 1907, Nehemiah Curnock alianza kuzifumbua na kuchapisha sehemu zake katika kazi zake kamili. Mafanikio ya Curnock yalitokea katika ndoto aliyoiota, kama anavyoandika katika tanbihi ya toleo lake la jarida.¹ Kwa bahati mbaya, ufunguo wa Curnock haukuwa kamili na uliacha kazi nyingi kumalizwa na vizazi vya baadaye.

Vizazi vichache baadaye, mhubiri kijana Mmethodisti Richard Heitzenrater alitatu fumbo hilo. Anaandika yafuatayo katika utangulizi wa tasnifu yake juu ya Umethodisti wa Oxford, nayo inafaa kunukuliwa kwa urefu kwa sababu hii kweli ni hadithi ya Heitzenrater ya kuisimulia:

Ugunduzi wa mwandishi wa sasa uliotoa mwanga juu ya mbinu ya Wesley haukuwa wa kustaajibisha hivyo, lakini ulisisimua vile vile kwa akili iliyozidi kudhihakiwa na uchovu wa kuchanganyikiwa mara kwa mara kuhusu maingizo fulani katika shajara. Baada ya miaka miwili na nusu ya kusoma, nikiwa nimepitia kabisa shajara tano za Oxford angalau mara mbili, hatimaye nilipata fursa ya kuchunguza mali za maandishi za Hifadhi za Umethodisti huko London. Kwa fadhili ya Dk. Bowmer, saa nyingi zilitumika katika chumba imara, nikichunguza juzuu baada ya juzuu, nikijaribu kuangalia kila kitu ambacho kingeweza kuwa na uhusiano wowote na historia ya Wamethodisti wa Oxford. Kitu kimoja kilichokuwa kimevutia jicho langu katika orodha ya awali ya mali za Mkutano kilikuwa juzuu iliyotajwa kama “Shajara ya J. Hervey, 1733–34; kwa hati ya

---

1 Curnock, *Journal of Wesley*, 1:72n.: Curnock writes about himself in the third person. “He had discovered a place, far on in the Diary, where ‘.’ meant, and could only mean, ‘12.’ This, as a clue, proved useless, until in a dream he saw that ‘2’ stood for ‘a.’ This was the first ray of light.”

kifupi.” Baada ya kufungua juzuu hiyo ndogo, inayofanana kwa muonekano wa nje na vitabu vingi vya kumbukumbu vya Wesley vinavyounda kiini cha Mkusanyiko wa Colman, ilibainika mara moja kwamba shajara hii haikuwa tu ya mtindo ule ule kabisa kama shajara za baadaye za Oxford, bali ilikuwa na taarifa wazi zaidi kuliko shajara za Wesley—matukio na mazungumzo—na safu nyingi za muundo zilipewa vichwa, zikifungua hifadhi kubwa za taarifa zilizosimbwa katika shajara hii na katika za Wesley pia. Zaidi ya hayo, shajara hiyo ilifunika kipindi ambacho hakukuwa na shajara ya Wesley iliyosalia.

Utambuzi wa polepole kwamba hii haikuwa kweli shajara ya James Hervey, bali ya Benjamin Ingham, ulikuwa na umuhimu halisi mdogo kuliko kile kilichotokea mbele ya kitabu. Imeandikwa juu ya ukurasa wa utangulizi ilikuwa noti: “Charles Wesley, A.M., Mwanafunzi wa Christ Church, Oxford, alinifundisha Mbinu ifuatayo ya kuweka Shajara. Nilifahamiana naye, na Ndugu yake John Wesley, A.M. na Mwenzi wa Lincoln College, Oxon, kupitia Charles Burton...”

Kisha kunafuata kurasa tatu, zenye safu mbili, za vifupisho vilivyotumika katika mfano huu maalum wa mbinu ya Kiwesley ya kuweka shajara. Baadhi ya maingizo katika orodha yalitumika kuthibitisha makisio niliyokuwa nimeyafanya ya maana zilizo dhahiri kabisa za baadhi ya vifupisho katika shajara za Wesley: br—kifungua kinywa; ch—kuja nyumbani; r—kusoma; wr—kuandika. Vingine havikuwa dhahiri hivyo kabla, hasa kuhusu tofauti maalum zilizokusudiwa na mwandishi wa shajara: tr—kunakili; tra—kutafsiri; p—sala ya faragha; P—sala za hadhara; x—uchunguzi wa kila siku; Ex—uchunguzi wa jumla; nb—shughuli ya lazima; rt—maongezi ya kidini. Baadhi ya vifupisho huenda vingebaki milele nyuma ya pazia la usiri bila ufunguo huu: gtr—maongezi ya kidini hasa; iti—maongezi maovu; j)—aliekufa katika sala; ••—mwenye bidii katika sala (na “viwango vingine kadhaa vya uangalifu”).

Msisimko wa ugunduzi huo ulipumua, lakini tena ulikuwa tu utangulizi wa miezi mingi zaidi mirefu migumu ya kuchimba nyuma kupitia ukurasa baada ya ukurasa wa maingizo magumu

ya shajara. Ingawa si matatizo yote yaliyowasilishwa na msimbo yalitatuwa na shajara ya Ingham, milango mingi ilifunguliwa kwa ufahamu kamili zaidi wa shajara za Wesley.²

Heitzenrater anaeleza msimbo wenyewe katika insha iliyochapishwa mnamo 1988:

Kwanza ni msimbo ambao ni mchanganyiko wa misimbo ya ubadilishaji na ya uhamishaji. Katika kipengele cha ubadilishaji cha msimbo, Wesley anatumia namba, nukta, au alama kwa irabu anazotaka kuandika. Katika kipengele cha uhamishaji, mara kwa mara anabadilisha konsonanti hivi kwamba anapoandika herufi kama “d,” huenda kwa kweli anamaanisha konsonanti ya upande wowote, k.m. kwa “d,” angetumia “c” au “f.” Ili kutatiza mambo zaidi, Wesley wakati mwingine anatumia kanuni ya uhamishaji kwa kipengele cha ubadilishaji cha msimbo wake...

Kipengele cha pili cha “msimbo” wake...ni matumizi ya kudumu na mazito ya vifupisho...Kwa mfano, katika ingizo la kawaida la asubuhi mapema kutoka miaka ya mapema ya 1730, Wesley anaonyesha kwamba alikuwa akijiuliza “maswali” fulani ya siku, akiendelea na uchunguzi wake binafsi, na kisha kusoma Biblia—kwa kutumia tu herufi “qxb.”

Kipengele cha tatu cha “msimbo” ni matumizi ya Wesley ya alama nyingine zaidi ya herufi au namba...anabuni seti ya kuvutia ya alama kuonyesha “viwango vya uangalifu.” Anatumia mabadiliko sita ya kistari, juu au chini ya maingizo mengine, kikiwa na au kisicho na mkia unaoenda juu au chini, kuonyesha “viwango” hivi, mielekeo sita inayoanzia hasi sana hadi chanya sana...

Wesley pia anaingiza katika “msimbo” wake mipango kadhaa ya namba...kuanzia uandishi rahisi wa wakati wa siku hadi orodha changamano kabisa ya kila saa ya maazimio aliyovunja na maazimio aliyoyazingatia...

---

2 Heitzenrater, “John Wesley and the Oxford Methodists,” ix-x.

Kipengele cha tano cha “msimbo” wake ni matumizi ya mifumo ya karne ya kumi na nane ya hati fupi. Wesley alitumia mipango miwili tofauti ya hati fupi: ya Weston kuanzia 1734, akibadilisha kuwa hati fupi ya Byrom mnamo 1736.³

Kadiri Wesley alivyobadilika, ndivyo maudhui ya shajara yalivyobadilika. Alianza kwa unyenyekevu sana mnamo 1725 kwa mwandiko wa kawaida uliozidi kuwa wa siri. Kila siku ingeweza kuwa mistari michache. Ifikapo 1734, alibadilika kwenda kile kinachoitwa shajara “yenye usahihi zaidi” yenye ukurasa kamili kwa kila siku na safu.

Kuwa Mmethodisti hakukumaanisha mtu alipaswa kuweka shajara iliyosimbwa. Lakini kuwepo kwa shajara na mbinu yake hutusaidia kuelewa John Wesley alikuwa nani vile vile na nyakati alizoishi.

---

3 Heitzenrater, “Wesley’s Diary and Journal,” 12–14.

SURA YA 13

Kitabu Kisicho cha Kawaida Sana

Siku ya Ijumaa Kuu ya mwaka 1725, tarehe 26 Machi, John Wesley alianza kuandika maelezo kuhusu maisha yake, vishawishi vyake, maazimio yake, na mambo mengine mbalimbali. Baba yake na babu yake walikuwa wamehifadhi vitabu vya namna hiyo, ambavyo mara nyingi viliitwa vitabu vya kunukuu. Vitabu hivi vimehifadhiwa na watu wenye elimu tangu nyakati za kale. Ni mahali pa kuandika manukuu kutoka vitabu vya kuvutia, maelezo binafsi, mawazo kuhusu maisha, na mambo mengine. Kitabu maarufu cha Marcus Aurelius *Meditations* ni mfano bora wa kitabu cha kunukuu, kama yalivyo pia *Letters* za Seneca.

Hivyo ndivyo ilivyoanza ile shughuli iliyokuwa rafiki wa kudumu wa John Wesley kwa maisha yake yote yaliyobaki. Muundo ulibadilika lakini desturi yenyewe haikubadilika. Hadithi ya kuvunja msimbo wa shajara ya John Wesley ilisimuliwa katika sura iliyotangulia. Sasa, twaangalia matunda ya kazi hiyo—kile ambacho shajara yake ya awali ilikuwa ikihusu hasa.

Ni jambo muhimu kuweka wazi tofauti kati ya jarida la John Wesley na shajara ya John Wesley. Shajara ilikuwa hati binafsi aliyoiandika na kuihifadhi kadiri ilivyowezekana. Jarida lilikuwa mkusanyiko uliochapishwa wa nyakati kutoka maisha yake, sehemu zingine zikiwa zimerekebishwa kutoka maelezo katika shajara yake, na sehemu zingine bila kurekebishwa kabisa.

John alipoanza shajara yake ya kwanza, ilimchukua muda kuelewa ni aina gani ya zana hii ilikuwa hasa. Karibu na kiingilio cha kwanza cha John Wesley kulikuwa na manukuu kutoka kitabu cha Jeremy Taylor *Rules for Holy Living*, ambacho tulikijadili katika Juzuu ya 1 katika sura kuhusu Hali ya Kiroho ya Kiingereza. Kazi ya Taylor ilizua kanuni ya jumla aliyojiwekea:

Kanuni ya Jumla katika Matendo Yote ya Maisha:

Wakati wowote unapotaka kufanya tendo, tafakari jinsi Mungu alivyofanya au angefanya jambo kama hilo, nawe uige mfano Wake.

Kanuni za Jumla za Kutumia Wakati:

1. Anza na umalize kila siku na Mungu; wala usilale kupita kiasi.
2. Kuwa mwenye bidii katika wito wako.
3. Tumia saa zote za ziada katika dini; kadiri uwezavyo.
4. Sikukuu zote.
5. Epuka walevi na watu wapenda mambo yasiyowahusu.
6. Epuka udadisi, na shughuli zote zisizo na faida na maarifa yasiyo na maana.
7. Jichunguze kila usiku.
8. Usiwahi kamwe kupitisha siku bila kutenga walau saa moja kwa ibada.
9. Epuka kila aina ya hasira.¹

Akiufuata mwongozo huu, Wesley aliandika kiingilio chake cha kwanza tarehe 26 Machi, ambacho kinajumuisha yafuatayo:

---

1 Curnock, *Journal of Wesley*, 1:48.

Niligundua mawazo machafu mengi yakizuka wakati wa maombi, na kugundua vishawishi vyake:

1. Kujizoeza mno mwenendo wa kipuuzi nyakati zote.
2. Kusikiliza mno maongezi ya bure, au kusoma michezo au vitabu vya bure.
3. Uvivu, na hatimaye—

Kukosa ibada—kutotafakari ni mbele ya nani niliko.

Kutokana na hayo natambua kuwa ni lazima

1. Kujitahidi kupata mwenendo wenye uzito na heshima;
2. Kuepuka kampuni ya bure na ya kipuuzi; na
3. Kuwa na fahamu zenye kicho juu ya uwepo wa Mungu.
4. Kuepuka uvivu, ujasiri na wanawake, na vyakula vyenye viungo vingi;
5. Kupinga chanzo chenyewe cha tamaa, si kwa kubishana nayo, bali kwa kutoifikiria tena au kwa kuingia mara moja kwenye kundi la watu; hatimaye kutumia maombi ya mara kwa mara na ya bidii.

Baada ya kiingilio cha kwanza, Wesley alijumuisha kanuni chache zaidi zilizotwaliwa zaidi kutoka kwa Taylor:

Kanuni za Jumla kuhusu Nia:

1. Katika kila tendo tafakari mwisho wako;
2. Anza kila tendo kwa jina la Baba, na Mwana, na Roho Mtakatifu;
3. Anza kila kazi muhimu kwa maombi;
4. Usiache wajibu kwa sababu unajaribiwa ndani yake.

Ndani ya wiki mbili, dhamira ya maandishi ilikuwa imehama kutoka kwa mambo ya jumla hadi kwa mambo madogo madogo. Inaanza na taarifa isiyo na mvuto ya kusoma, kuandika, na shughuli nyingine, kukiwa na pumziko baada ya siku tano wakati Wesley anapokwenda mjini.

Ni wakati huu ndipo John alipoandika katika shajara, “Nilimwona Varanese kwa mara ya kwanza,” jina la utani alilokuwa nalo kwa Sarah Kirkham, mpenzi wake wa mwanzo. Kirkham alikaribia kuolewa, lakini waliendelea kukutana na kuandikiana kwa namna ya urafiki tu hata baada ya yeye kuolewa.

Wesley alipokaribia kutawazwa mnamo Septemba ya mwaka 1725, shajara ilihama kutoka kwa mambo ya kila siku na kuingia katika hisia ya kidini iliyo na kina zaidi. Kama Richard Heitzenrater aandikavyo, “Daftari lake pia lilianza kumtumikia kama mkiri wa siri ili kubeba kumbukumbu ya kujichunguza kwake. Tarehe 16 Agosti, kumbukumbu ya kwanza ya hangaiko lake juu ya ‘usafi wa nia,’ aliandika kiri yake ya kwanza ya shajara, iliyofichwa kwa sehemu nyuma ya msimbo wake—*t•ld /l_k.e.* (‘teld a ly; kyrie eleison’). Wiki moja baadaye ilikuwa ‘uongo katika tendo,’ na siku iliyofuata, ‘dhambi katika fikira.’”²

Kwa muda mwingi wa kipindi hiki, shajara ilijazwa na viingilio viwili kwa siku. Kimoja asubuhi na kingine alasiri nitanukuu kutoka kwa Nehemiah Curnock, ambaye anaacha baadhi ya msimbo bila kufafanuliwa. Kama ilivyotajwa katika sura iliyotangulia, Curnock alikuwa mhariri aliyeandika kuwa baadhi ya msimbo ulimjia katika ndoto. Tanbihi mahususi imeandikwa kwa nafsi ya tatu. “Alikuwa amegundua mahali, mbali ndani ya Shajara, ambapo ‘:’ ilimaanisha, na haikuweza kumaanisha jambo lingine ila, ‘12.’ Hili, kama dalili, lilionekana lisilo na

---

2 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 58.

faida, hadi katika ndoto alipoona kuwa '2' iliwakilisha 'a.' Huu ulikuwa mwale wa kwanza wa nuru."³

Kwa mfano, hapa kuna baadhi ya viingilio kutoka Septemba karibu wakati wa kutawazwa kwake:

Sept. 17, 1725.

Ijumaa. Kifungua kinywa na Bw. Sherman

Alasiri. Nilisoma *The Gentleman's Library*, nilisaini Vifungu, nilimsoma Dkt. Bennet. p.i.k.e. Niliketi katika Nyumba ya Kahawa. Maongezi ya Bure

Jumamosi Nilisoma mahubiri ya Bw. Russell, Dkt. Bennet: p.i.k.e.

Alasiri ya Jumamosi Kujivuna, tamaa ya sifa, usingizi kupita kiasi, kashfa, uongo: k.e.p.i.k.e.p.c.T.F: joto katika kubishana: p.c.T.F.

Asubuhi. Nilitawazwa kuwa Shemasi na Askofu wa Oxford.

Alasiri. Nilitembea katika Bustani za Trinity: nilikusanya kutoka kwa Dkt. Bennet: nilimsikia Bw. Bear akihubiri juu ya Roho Mtakatifu kuwafundisha Mitume kweli yote: nilikusanya kutoka kwa Bennet: p.c.T.F Niliketi nyumbani kwa Burtman: nilimsoma Askofu Burnet.

Ifikapo Desemba, orodha yake ya dhambi ilikuwa imeongezeka:

Kuvunja nadhiri...kutojali katika kupanga siku za kujikatalia, na kadhalika, kiburi cha vipawa vyangu na utakatifu, tamaa ya sifa, ukali wa moyo, uvivu, usingizi kupita kiasi, dhambi katika fikira, hasira isiyo na sababu na ya dhambi, kuvunja ahadi, unafiki, uongo, kuhukumu kiharaka, kuwalaumu wengine, kutoheshimu watawala, hamu ya kuonekana bora kuliko nilivyo.⁴

---

3 Curnock, *Journal of Wesley*, 1:72.

4 imetajwa katika Heitzenrater, "Oxford Methodists," 59.

Mnamo Januari ya mwaka 1726, Wesley aliandika: “Nimewapenda wanawake na kampuni kuliko Mungu. Naazimia kamwe kutokuruhusu usingizi au kampuni kunizuie kwenda kusali. Nimelitaja jina la Mungu bure. Naazimia kamwe kutolitaja ila katika dini, katika ibada, maombi, na unyenyekevu.”⁵

Maazimio haya yaliendelea kujaza nafasi katika shajara, kama ulivyofanya pia ratiba yake ya kila siku na ya kila wiki ya shughuli. Maazimio yake mwenyewe kuhusu “usingizi kupita kiasi,” kama Heitzenrater abainishavyo, “punde si punde yalisababisha azimio la dhati la kuamka mapema.”⁶ Ratiba yake ya kila siku punde si punde iliandikwa na kufuatwa kwa muda mwingi wa miaka miwili iliyofuata:

Amka Saa Moja—Kifungua kinywa Saa Mbili—Maombi Saa Tatu—Chakula cha mchana Saa Sita—Maombi binafsi Saa Kumi na Moja—Maombi ya Familia Saa Kumi na Mbili—Chakula cha jioni Saa Moja—Lala Saa Nne.

Hii pia punde si punde iligeuka kuwa ratiba ya kila wiki: Jumapili kwa kusoma theolojia, Jumamosi kwa kuandika mahubiri na barua, Jumatatu na Jumanne kwa lugha za kale, Jumatano kwa mantiki (mojawapo ya masomo aliyofundisha Oxford), Alhamisi kwa lugha, na Ijumaa kwa falsafa na fizikia.⁷

John Wesley pia aliandika maelezo ya mahubiri katika shajara yake. Kwa mfano:

Nilimsikia Bw. Colley: Mfikirie Mungu kwa kicho na unyenyekevu: epuka ujasiri wenye sura ya utakatifu; mawazo yako Juu Yake na yawe yamechanganyika, yameundwa na sifa Zake zote, wala yasiwe yasiyozaa matunda; bali mwinge Yeye

---

5 imetajwa katika Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 59.

6 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 60.

7 Rack, 83.

katika kweli, upendo, na utakatifu, na umfikirie chini ya sifa Anazojivika Mwenyewe, kama Mchungaji Mwema, Rafiki, na kadhalika.⁸

Wakati huu, Wesley alikuwa akifundisha mantiki na falsafa katika Chuo cha Lincoln. Pia aliandika takriban mahubiri ishirini na kuhubiri zaidi ya thelathini na kuhudhuria zaidi ya ibada hamsini.

Kila mwezi, pia angejifanyia tathmini ya kila mwezi, akiwa amejikita zaidi katika masomo yake na kazi alizosoma. Katika miezi sita iliyofuata kutawazwa alisoma anuwai ya kustaajabisha: kutoka fizikia ya Drake na Le Clerc hadi Burnet juu ya Matengenezo ya Kanisa, kutoka Locke hadi Odes za Horace, kutoka Iliad hadi Warumi, kutoka Georgics za Virgil hadi maisha ya Plutarch—pamoja na Epictetus, Juvenal, Anacreon, Xenophon, Cornelius Nepos, Milton, Berkeley, na Odes kumi na mbili za Anacreon, miongoni mwa nyingine nyingi.⁹

Kile tunachokikosa katika kumbukumbu ya kihistoria ni barua ambazo Wesley aliandika na kupokea kutoka kwa Sarah Kirkham, au Varanese. John na Sarah waliandikiana kwa muongo mzima, na Wesley alitembelea nyumba ya Sarah na mumewe, John Chapone, mara nyingi. Sarah alimwandikia Wesley kuhusu jinsi wangeweza kudumisha urafiki katikati ya ndoa yake:

Hakika ningekuambia ikiwa mume wangu angechukia uhuru wetu, ambao nina hakika hatakuwa hivyo kamwe; tukio kama hili lingefanya iwe lazima kudumisha kwa kiasi fulani sura ya heshima niliyo nayo kwako, lakini heshima yenyewe kama ilivyojengwa juu ya akili na fadhila na inayokubalika kabisa

---

8 Curnock, *Journal of Wesley*, 1:65.

9 Curnock, *Journal of Wesley*, 1:65–66.

kwetu sote wawili, hakuna hali yoyote ya maisha itakayonifanya niibadilishe kamwe.¹⁰

Sarah Chapone aliyezaliwa Kirkham ni maarufu kwa hadhi yake mwenyewe kama mwandishi wa “The Hardships of the English Laws in Relation to Wives,” kilichochapishwa mwaka 1735, kijitabu cha mabishano kikidai kuwa haki za wanawake nchini Uingereza zilikuwa sawa na utumwa. Ole, barua za Varanese zilipotea na ile pande ya tabia na fikira za Wesley aliyoishiriki na Sarah Chapone imepotea vilevile.

Shajara ya pili ya John Wesley pia ilipotea.

Charles alikuja Oxford mwaka 1726. Mwaka 1727, baada ya kupata shahada yake ya Uzamili, John alirudi Epworth kwa muda ili kuwa kasisi msaidizi wa baba yake na kusaidia katika kitabu kikuu cha Samuel, *Dissertationes in Librum Jobi*, kilichojadiliwa katika Sura ya 6.¹¹ Safari pekee ya John ya kurudi Oxford kwa miaka miwili ilikuwa mnamo Septemba ya 1728 kwa ibada yake ya kutawazwa.

Shajara hii imepotea, lakini kuna mabadiliko bayana ya tabia yanayotokea. Samuel Mdogo aligundua mabadiliko ya Charles katika kiangazi cha mwaka 1728, akimwambia John, “kila mwendo na mtazamo wake ulinifanya karibu nidhanie ni wewe,” kwa sababu ya umakini na uzito wake.¹²

Majira hayo ya baridi, aina mpya ya mawasiliano ilizuka kati ya John na Charles ambayo ingeongoza moja kwa moja kwenye Holy Club katika majira ya baridi ya mwaka 1729 na kuingia rasmi kwa Umethodisti ulimwenguni.

---

10 Orr, 98.

11 Richard Heitzenrater, *Wesley and the People Called Methodists*, 2nd ed. (Nashville: Abingdon Press, 2013), 37.

12 Heitzenrater, *Mirror and Memory*, 70.

SURA YA 14

Utangulizi wa Holy Club

John Wesley alipoanza kuichukulia imani yake kwa uzito zaidi, kabla na baada ya kutawazwa kwake mwaka 1725, na alipoanza kuuchukulia mwongozo wa Jeremy Taylor na Thomas à Kempis kwa uzito zaidi, alikuta watu wachache sana maishani mwake ambao wangepuata njia ileile aliyokuwa nayo. Baadaye aliandika katika Mahubiri ya 132 kuhusu kipindi hiki kuwa “alitafuta baadhi ambao wangepuata wenzake katika njia, lakini hakuweza kupata yeyote; hivyo kwa miaka kadhaa, alilazimika kusafiri peke yake, bila mtu ama wa kumwongoza au wa kumsaidia.”¹

Ifikapo mwaka 1727, John alikuwa akijihisi amechoka mno na Oxford, hivyo akafuata ushauri wa baba yake na kurudi kaskazini kwenye Isle of Axholme ili kuwa kasisi msaidizi wa parokia ya Wroot. Alikuwa amesaidia awali katika kiangazi cha mwaka 1726 na alikuwa tayari kuja tena.

Katika kiangazi cha mwaka 1728, John alielekea kusini kwa kutawazwa kwake ukuhani. Alitawazwa tarehe 22 Septemba, na ifikapo Oktoba alikuwa akielekea kaskazini tena Wroot.

Kuondoka kwa John kulikuwa habari ngumu kwa ndugu yake mdogo Charles kuisikia. Charles alimwandikia John yafuatayo

---

1 John Wesley, Sermon 132, “On Laying the Foundation.”

mnamo Januari ya mwaka 1729, baada ya kusikia nia ya John ya kubaki Wroot na kutorudi Oxford:

Ni upepo mbaya usiomnufaisha mtu yeyote! Upepo huohuo wa neema, ambapo baba yangu anaweza kusema *Ego in portu navigo*, umeipindua kabisa subira yangu, ambayo wajua ni chombo dhaifu tu hata kwa ubora wake, na kwa sasa imepotelewa kwa kusikitisha kwa kukosa mizani. “Imekaa kwa maisha, walau kwa miaka!” Huwezi kuwazia athari kali iliyoletwa na maneno hayo machache kwa msomaji mpole. Bob na mimi tumekuwa tayari kugonga vichwa vyetu kwenye kila nguzo tuliyokutana nayo tangu kipande hicho cha habari kichukizalo...Basi njoo fedha, na haraka, kuniokoa kutoka kwa kauli yangu ya huzuni *ex nihilo nihil fit*.²

Mmojawapo wa marafiki zao wa pamoja huko Oxford, Robert Kirkham, alikuja kutembelea Epworth na Wroot, akileta habari za hivi karibuni za mambo yaliyokuwa yakitokea Oxford. Mnamo Desemba ya mwaka 1728, Programma ilikuwa imepitishwa katika Mkutano Mkuu wa Makamu wa Mkuu wa Chuo, Wakuu wa Nyumba, na Wasimamizi ili kupambana na “Mawakili Waovu wa Akili ya Binadamu Inayodaiwa dhidi ya Ufunuo wa Kimungu.” Charles alijumuisha nakala ya Programma katika barua yake kwa John ya tarehe 5 Januari, 1729:

Kwa kuwa kuna sababu kubwa mno ya kuamini kuwa baadhi ya wanachama wa chuo wamekuwa hivi karibuni katika hatari ya kupotoshwa na watu wenye nia mbaya, ambao si tu wamekumbatia mawazo maovu na ya kufuru kinyume na kweli ya dini ya Kikristo bali pia wamejaribu kuwapandikiza wengine kanuni hizohizo mbaya...Bw. Makamu wa Mkuu wa Chuo, kwa ridhaa ya Wakuu wa Nyumba na Wasimamizi, ameona

---

2 Charles Wesley, Letter to John Wesley, January 20, 1728, katika WW 25:230–231.

inafaa kupendekeza kuwa ni jambo la matokeo makubwa zaidi kwa walezi mbalimbali wa kila chuo na ukumbi katika chuo kikuu kwamba watimize wajibu wao kwa bidii maradufu katika kuwafundisha wanafunzi wao husika wajibu wao wa Kikristo...³

Richard Heitzenrater anasisitiza kuwa “mtu anaweza karibu kuhisi John akianza kujishughulisha kwa wasiwasi katika majukumu yake ya parokia alipopokea barua hii. Mistari ya vita ilikuwa ikichorwa Oxford...Programma iliyoorodheshwa kwenye tangazo iliendana na tabia ya John kikamilifu.”⁴

Katika barua yake iliyofuata ya tarehe 22 Januari, Charles anadhihirisha utayari wake wa kuandika shajara na anatafuta ushauri wa ndugu yake:

Ningependa sana kuandika shajara ya matendo yangu, lakini sijui jinsi ya kuanza. Mambo gani mahususi nipaswayo kuyazingatia? Je, ninapaswa kuyapa mawazo na maneno yangu, pamoja na matendo, nafasi ndani yake? Ninapaswa kuandika kila jema na baya nifanyalo, na nini kingine? Je, sipaswi kuandika maendeleo yangu katika elimu pamoja na dini? Msimbo gani ninaweza kutumia? Ukiniongoza kwenye mbinu ileile au inayofanana na yako, ningeifuata kwa furaha, kwani nimesadikishwa kabisa juu ya manufaa ya jambo kama hilo. Nitakuwa nimekwama hadi nipate habari kutoka kwako.⁵

Tunapofika Mei ya mwaka 1729, kama Henry Rack asemavyo, “Charles alikuwa akijaribu si tu kujirekebisha mwenyewe bali pia kumshawishi Bob Kirkham...na wengine.”⁶ John alikuwa tayari ameamua kutembelea Oxford, na Charles amefurahi mno:

---

3 Charles Wesley, Letter to John Wesley, January 22, 1729, katika WW 25:233–235.

4 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 78.

5 Letter from January 22, 1729, WW 25:236.

6 Rack, 86.

Natamani kwa dhati na kuitamani baraka ambayo Mungu anakaribia kunitumia kupitia wewe. Natambua kuwa hii ndiyo siku yangu ya neema na kuwa juu ya jinsi nitakavyotumia muda kabla ya kukutana kwetu na kuachana kwetu kunakofuata kutategemea kwa kiasi kikubwa hali yangu kwa milele.⁷

Tunasoma pia katika barua yake ya tarehe 5 Mei kuhusu Charles akifanya wokovu wake mwenyewe kwa mbinu, kwa lugha inayofanana na ya John na katika dalili ya mapema ya Wamethodisti wa Oxford—pamoja na Charles akishiriki mbinu hiyo na jirani:

Maongozi kwa sasa yameniwezesha kufanya wema fulani. Nina kijana mwenye kiasi, mnyenyekevu, mwenye mwelekeo mwema anayeishi karibu nami, na nimekuwa (namshukuru Mungu!) chombo kwa kiasi fulani cha kumweka hivyo...Alikuwa na maoni kwamba wema usio na tendo ulitoshwa, na angependa kudumisha urafiki na marafiki zake na Mungu wakati uleule. Hakuthubutu kupokea sakramenti ila katika nyakati za kawaida kwa kuogopa kuchekwa. Nimemshawishi apuuze kashfa kwa sababu ya kidini, na kwa hivyo nimejitia moyo sana kufanya hivyo. Kwa kumsadikisha juu ya wajibu wa kushiriki ushirika mara kwa mara nimewashawishi sisi sote wawili kupokea mara moja kwa wiki.⁸

Shajara ya John inaanza tena mnamo Aprili ya mwaka 1729 na inaendelea kwa kasi. John Wesley alirudi Oxford tarehe 28 Juni, 1729, tarehe ya kuzaliwa kwake kwa mara ya ishirini na sita. Mtu wa kwanza aliyemwendea kumwona alikuwa ndugu yake Charles. Punde si punde walianza muundo wa maisha pamoja, na Bob Kirkham na William Morgan, ambao ungejumuisha saa nyingi ndefu za maongezi ya kidini na saa zilizotengwa kwa usomaji wa jioni.

---

7 Letter from May 5, 1729. WW 25:237.

8 Charles Wesley, Letter to John Wesley, May 5, 1729, katika WW 25:237.

Lakini mbali na maongezi haya, maisha ya John Wesley hayakuwa tofauti sana na maisha yake huko Wroot. Aliamka mapema kidogo, lakini bado kwa ujumla alifuata kanuni alizojiwekea huko nyuma mwaka 1725. Tofauti kubwa sasa ilikuwa urafiki, na tofauti hii ilikuwa kubwa mno.

Kama Heitzenrater aandikavyo:

Kundi hili dogo la marafiki, basi, lililotiwa moyo na uwepo na mwongozo wa John Wesley, likikutana pamoja mara kwa mara kwa ajili ya kusoma, kusali, na maongezi ya kidini, likihudhuria Sakramenti mara kwa mara, likifuatilia maisha yao kwa maelezo ya kila siku katika shajara, linawakilisha dhahirisho lililopangwa la Umethodisti wa Oxford. Mikutano si ya mara kwa mara, kila mtu hahudhuria kila wakati, ratiba ya kila siku haijawekwa, mapumziko mepesi bado yanaonekana mara kwa mara, lakini alama za vuguvugu la Kiwesley zipo katika kundi hilo. Tofauti pekee kati ya uzoefu huu wa kiangazi cha mwaka 1729 na maendeleo ya baadaye mwakani (Novemba ikiwa “mwanzo” wa kimapokeo), ni kwamba John Wesley alikuwa akitembelea tu na alikuwa bado hajaanza tena kuishi Oxford.⁹

Baada ya kiangazi, Wesley alirudi Wroot. Mnamo Oktoba ya mwaka 1729, John alipokea barua kutoka kwa Mchungaji Dkt. John Morley akimwomba arudi Oxford kwa muda wote ili kutimiza majukumu yake kama mshirika wa Chuo cha Lincoln.

Kama awali, Wesley hakuchukua njia ya moja kwa moja kwenda Oxford. Alihubiri Epworth, Wentworth, na mara tatu Wroot, alitafsiri mahubiri, alisaidia katika kazi ya baba yake juu ya Ayubu, na alitumia sehemu kubwa isiyo ya kawaida ya fasihi nyepesi, akiwasomea michezo na vipande vingine vya kuburudisha dada zake na marafiki zao. Tarehe 9 Novemba aliondoka nyumbani na Charles kwa safari ya kurudi. Wesley alipitia London, akikaa

---

⁹ Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 90.

Aldersgate Street kumtembelea ndugu yake mkubwa Samuel, kabla ya kufika Oxford usiku wa Jumamosi.

Ni katika kurudi huku kwa Novemba ndipo John Wesley anabainisha mwanzo wa Holy Club. Ilionekanaje? Ni nani waliohusika? Kabla ya kuangalia Holy Club kihistoria, twageukia kwanza maneno ya John Wesley mwenyewe kuhusu mwanzo wa Holy Club.

SURA YA 15

Holy Club Machoni mwa Wesley

Tarehe 26 Agosti ya mwaka 1732, William Morgan alifariki kwa homa. Kulikuwa na utata fulani kuhusu kama baba yake, Richard, aliwalaumu John na Charles Wesley kwa kifo cha William. William alikuwa mwanafunzi Mwairishi huko Oxford ambaye alikuwa ameanza kukutana na Charles, Robert Kirkham, na John mnamo Novemba ya mwaka 1729.

Mnamo Oktoba ya mwaka 1732, John Wesley aliandika barua ndefu kwa Richard Morgan, ili kutoa maelezo kamili ya historia ya Holy Club na kutuliza mawazo yoyote ya lawama kwa kifo cha William.

Sura ifuatayo itaangalia kwa kina zaidi kumbukumbu ya kihistoria ya Holy Club, lakini ni vyema kumwacha John azungumze kwa maneno yake mwenyewe kuhusu jinsi alivyouona Umethodisti wa Oxford kutoka ndani ya vuguvugu. Mawazo yake yangebabilika baadaye baada ya kurudi kwake kutoka Georgia na uzoefu wake wa Aldersgate, lakini tafakari hizi za awali zinaweka muhuri wa hisia kali ya jinsi Holy Club ilivyohisi na kwa nini walifanya waliyofanya.

Yafuatayo ni dondoo refu kutoka barua ya John kwa Richard Morgan.

Kwa Richard Morgan

Oktoba 18, 1732

Mnamo Novemba 1729, wakati ambao nilikuja kuishi Oxford, mwanao, ndugu yangu na mimi mwenyewe, na mtu mmoja zaidi tulikubaliana kutumia jioni tatu au nne kwa wiki pamoja. Kusudi letu lilikuwa kusoma vitabu vya kale, ambavyo tulikuwa tumevisoma awali kwa faragha, katika usiku wa kawaida, na siku ya Jumapili kitabu fulani cha theolojia. Katika kiangazi kilichofuata, Bw. Morgan aliniambia kuwa alikuwa amepita gerezani, kumwona mtu aliyehukumiwa kwa kumuua mke wake; na kuwa, kutokana na maongezi aliyokuwa nayo na mmoja wa wadeni, aliamini kwa kweli kuwa kungefanya wema mkubwa ikiwa mtu yeyote angechukua taabu ya kuzungumza nao mara kwa mara. Jambo hili alilirudia mara kwa mara, hata kwamba tarehe 24 Agosti, 1730, ndugu yangu na mimi tulishuka naye hadi Castle. Tuliridhika sana na maongezi yetu pale, hata tukakubaliana kwenda huko mara moja au mbili kwa wiki; ambacho hatukuwa tumekifanya kwa muda mrefu, kabla hajaniomba, tarehe 31 Agosti, niende naye kumwona mwanamke maskini mjini aliyekuwa mgonjwa. Katika shughuli hii pia, tulipokuja kuitafakari, tuliamini kuwa ingestahili kutumia saa moja au mbili kwa wiki; mradi tu mchungaji wa parokia ambayo mtu kama huyo alikuwemo asingekuwa kinyume nayo. Lakini ili tusitegemee kabisa hukumu zetu wenyewe, niliandika maelezo kwa baba yangu ya kusudi letu lote; pamoja na kumsihi kuwa yeye, aliyekuwa ameishi miaka sabini duniani, na kuona mengi kama vile watu wengi binafsi walivyowahi kuona, atushauri kama tayari tulikuwa tumekwenda mbali mno, na kama sasa tunapaswa kusimama tuli au kuendelea mbele.

Kwa kufuata maelekezo [ya baba yangu], nilikwenda mara moja kwa Bw. Gerard, kasisi wa Askofu wa Oxford, ambaye pia alikuwa mtu aliyewatunza wafungwa wakati wowote walipohukumiwa kufa (nyakati zingine waliachwa kwa utunzaji wao wenyewe): nilimpendekeza kusudi letu la kuwahudumia

kadiri tuwezavyo, na nia yangu mwenyewe ya kuhubiri pale mara moja kwa mwezi, ikiwa Askofu angeidhinisha. Alikisifu sana kusudi letu, na akasema angejibu kwa niaba ya kibali cha Askofu, ambaye angetumia fursa ya kwanza kumtaja. Haukupita muda kabla hajaniambia kuwa alikuwa amefanya hivyo, na kuwa mheshimiwa huyo si tu alitoa ruhusa yake, bali alipendezwa sana na jambo hilo, na akatumaini kuwa lingekuwa na mafanikio yaliyotarajiwa.

Punde baadaye, mheshimiwa mmoja wa Chuo cha Merton, ambaye alikuwa mmoja wa kundi letu dogo, ambalo sasa lilikuwa na watu watano, alitujulisha kuwa alikuwa amedhihakiwa siku iliyotangulia kwa kuwa mwanachama wa The Holy Club; na kuwa imekuwa mada ya kawaida ya kicheko katika chuo chake, ambapo walikuwa wamegundua baadhi ya desturi zetu, ambazo sisi wenyewe tulikuwa wageni kabisa kwazo. Juu ya hili nilishauriana na baba yangu tena.

Kwa kutiwa moyo [naye] bado tuliendelea kuketi pamoja kama kawaida; kuthibitishana kadiri tuwezavyo katika maazimio yetu ya kushiriki ushirika mara nyingi tuvyokuwa na fursa (ambacho hapa ni mara moja kwa wiki); na kufanya huduma yoyote tuwezayo kwa marafiki zetu, wafungwa, na familia mbili au tatu maskini mjini. Lakini kelele zikiongezeka kila siku, ili kuonyesha ni msingi gani uliokuwepo wake, tuliwapendekezea marafiki zetu, au wapinzani, kadiri tulivyokuwa na fursa, maswali haya au yanayofanana na haya: –

- I. Kama haiwahusu watu wote wa hali zote kumwiga Yeye, kadiri wawezavyo, ‘aliyezunguka huku akifanya mema’
- Kama Wakristo wote hawahusiki katika amri ile, ‘Maadamu tuna wakati, na tuwatendee watu wote mema’
- Kama hatutakuwa na furaha zaidi baadaye, kadiri tutendavyo mema zaidi sasa

- Kama tunaweza kuwa na furaha kabisa baadaye, isipokuwa tukiwa, kulingana na uwezo wetu, ‘tumelisha wenye njaa, kuwavika walio uchi, kuwatembelea walio wagonjwa na walio gerezani’; na kufanya matendo haya yote kuwa chini ya kusudi la juu zaidi, hata wokovu wa roho kutoka mautini
- Kama si wajibu wetu wa lazima kukumbuka daima kuwa Yeye alitufanyia zaidi kuliko tuwezavyo kumfanyia, ambaye anatumelisha, ‘Kadiri mlivyomtendea mmojawapo wa hawa ndugu zangu walio wadogo, mlinitendea Mimi’
- II. Kama, juu ya mawazo haya, hatuwezi kujaribu kuwatendea mema marafiki zetu Hasa, kama hatuwezi kujaribu kuwasadikisha juu ya umuhimu wa kuwa Wakristo Kama wa umuhimu unaofuata wa kuwa wasomi
- Kama wa umuhimu wa mbinu na bidii, ili kupata ama elimu au fadhila
- Kama hatuwezi kujaribu kuwashawishi wathibitisha na kuongeza bidii yao, kwa kushiriki ushirika mara nyingi wawezaavyo
- Kama hatuwezi kuwatajia waandishi tuwaaminio kuwa wameandika vyema zaidi juu ya mada hizo
- Kama hatuwezi kuwasaidia, kadiri tuwezavyo, mara kwa mara, kuunda maazimio juu ya wanayoyasoma kwa waandishi hao, na kuyatekeleza kwa uthabiti na uvumilivu
- III. Kama, juu ya mawazo yaliyotajwa hapo juu, hatuwezi kujaribu kuwatendea mema wale walio na njaa, uchi, au wagonjwa Hasa, kama, tukijua familia yoyote yenye uhitaji, hatuwezi kuwapa chakula kidogo, mavazi, au dawa, kadiri wahitajivyo
- Kama hatuwezi kuwapa, wakijua kusoma, Biblia, Kitabu cha Maombi ya Pamoja, au *Whole Duty of Man*

- Kama hatuwezi mara kwa mara kuuliza jinsi walivyovitumia; kufafanua wasichoelewa, na kusisitiza wanachoelewa
- Kama hatuwezi kuwasisitizia hasa umuhimu wa maombi binafsi na wa kuhudhuria kanisa na sakramenti mara kwa mara
- Kama hatuwezi kuchangia kile kidogo tuwezacho ili watoto wao wavikwe na kufundishwa kusoma
- Kama hatuwezi kuhakikisha kuwa wanafundishwa Katekisimu yao na maombi mafupi ya asubuhi na jioni
- IV. Hatimaye: Kama, juu ya mawazo yaliyotajwa hapo juu, hatuwezi kujaribu kuwatendea mema wale walio gerezani Hasa, Kama hatuwezi kuwaachilia watu wenye mwelekeo mwema ambao wamebaki gerezani kwa madeni madogo
- Kama hatuwezi kukopesha kiasi kidogo zaidi kwa wale wa biashara yoyote, ili wajipatie zana na malighafi za kufanyia kazi
- Kama hatuwezi kumpa yule anayeonekana kuihitaji zaidi fedha kidogo, au mavazi, au dawa
- Kama hatuwezi kuwapa wengi kadiri walio na uzito wa kutosha wa kuvisoma Biblia na *Whole Duty of Man*
- Kama hatuwezi, kadiri tuwavyo na fursa, kuwafafanulia na kuwasisitizia haya, hasa kuhusu maombi ya hadharani na ya binafsi na sakramenti iliyobarikiwa

Sikumbuki kuwa tulikutana na mtu yeyote aliyejibu lolote la maswali haya kwa kukataa, au aliyetia hata shaka kama haikuwa halali kutumia kwa shughuli hii muda na fedha ambazo tungetumia kwingineko kwa burudani nyingine. Lakini kadhaa tuliokutana nao waliongeza akiba yetu ndogo ya fedha kwa ajili ya wafungwa na maskini kwa kuchangia kitu fulani kila robo mwaka; hivyo kadiri watu zaidi tulivyowapendekezea makusudi

yetu, ndivyo tulivyozidi kuthibitishwa katika imani ya kutokuwa na hatia kwao, na ndivyo tulivyozidi kuamua kuyafuatilia, licha ya dhihaka iliyozidi kuongezeka juu yetu wakati wa majira ya baridi.

(Hata hivyo, katika majira ya kuchipua nilidhani isingekuwa vibaya kutaka maelekezo zaidi kutoka kwa wale waliokuwa wenye hekima na bora kuliko sisi; na hivyo (tarehe 18 Mei, 1731) niliandika maelezo mahususi ya matendo yetu yote kwa kasisi¹ mmoja aliyejulikana kwa hekima na uadilifu. Baada ya kumweleza matawi yote ya kusudi letu kwa uwazi na unyenyekevu kadiri nilivyoweza, kisha nilimjulisha juu ya mafanikio iliyoyapata, kwa maneno yafuatayo: 'Karibu mara tu tulipofanya majaribio yetu ya kwanza kwa njia hii, baadhi ya watu wenye akili katika Christ Church waliingia uwanjani dhidi yetu; na, kati ya kicheko na hasira, walitoa tafakari nyingi juu ya Wasakramenti, kama walivyopenda kutuita. Punde baadaye, washirika wao huko Merton walibadilisha jina letu, na kutuheshimu kwa kutuita The Holy Club. Lakini wengi wao wakiwa watu wa tabia inayojulikana vyema, hawakuwa na bahati nzuri ya kupata wafuasi wowote kutoka kwa sakramenti, hadi mheshimiwa mmoja, maarufu kwa elimu, na anayeheshimiwa vyema kwa uchaji, alipojiunga nao, akamwambia mpwa wake kuwa angethubutu kwenda kwenye ushirika wa kila wiki tena angemfukuza mara moja nje ya nyumba. Hoja hiyo, kwa kweli, haikuwa na mafanikio: kijana huyo alishiriki ushirika wiki iliyofuata; juu ya hili mjomba wake, baada ya kujaribu tena kumsadikisha kuwa alikuwa katika njia mbaya kwa kumtikisa kooni bila faida, alibadilisha mbinu yake, na

---

1 This was probably Joseph Hoole, Vicar of Haxey, whose young brother, Nathaniel, was Samuel Wesley's curate, for the benefit of whom he wrote his noble Letter to a Curate. Hoole was in the house at Epworth at the time of the mysterious knockings, and Mrs. Wesley wrote him a full account of the fire in 1709. John Wesley often visited him at Haxey while serving as his father's curate. See letter of Dec. 6, 1726.

kwa upole alimshawishi ajiepushe nao Jumapili iliyofuata; kama alivyofanya Jumapili tano kati ya sita tangu wakati huo. Hili liliwafurahisha sana wapinzani wetu wachangamfu, ambao waliongeza idadi yao kwa kasi; hasa wakati, punde baadaye, mmoja wa wazee wa Chuo aliyekuwa amefika kwa Daktari, aliporudi kwake aliwaita vijana wawili waheshimiwa kila mmoja peke yake, ambao walikuwa wameshiriki ushirika kila wiki kwa muda fulani, na alifanikiwa sana katika maonyo yake hata kwa siku zijazo wakapanga kufanya hivyo mara tatu tu kwa mwaka.)

Karibu na wakati huu kulikuwa na mkutano (kama mmoja aliyekuwepo alivyomjulisha mwanao) wa baadhi ya maafisa na wazee wa Chuo, ambamo ilishauriwa ni njia gani ya haraka zaidi ya kusimamisha maendeleo ya ushabiki ndani yake. Matokeo hatuyajui, ila punde si punde iliripotiwa hadharani kuwa Dkt. Terry² na wakaguzi walikuwa wakienda kuipulizia The Godly Club.' (Hili sasa lilikuwa jina letu la kawaida; ingawa nyakati zingine tulipambwa kwa lile la The Enthusiasts au The Reforming Club.)

...

Mwanao sasa alikuwa Holt: hata hivyo, tuliendelea kukutana katika nyakati zetu za kawaida, ingawa mambo yetu madogo yaliendelea kwa uzito bila yeye. Lakini tuliporudi kutoka Lincolnshire mnamo Septemba, tulikuwa na furaha ya kumwona tena; ambapo, ingawa hangeweza kuwa hai pamoja nasi kama awali, hata hivyo tulifurahi sana kutumia muda tuwezao kuongea na kusoma naye. Ilikuwa kitambo kabla ya wakati huu ndugu

---

² 'Terry' is inserted in a copy of the first edition of the Works now in Richmond College. Thomas Terry, of Canterbury, matriculated at Christ Church, Oxford; Proctor 1708-9, Regius Professor of Greek .1712-35, Canon of Christ Church 1713-35' Chaplain to the King and Rector of Chalfont St. Giles 1725-35. He died Sept. 15, 1735, and was buried in Christ Church Cathedral.

yangu na mimi tulikuwa London, tulipoingia katika duka la muuzaji vitabu (Bw. Rivington, katika St. Paul's Churchyard³), baada ya maongezi mengine, alituuliza kama tunaishi mjini; na tulipojibu, "Hapana; Oxford," "Basi, mabwana," akasema, "niwapendekezee kwa dhati kwa urafiki wenu rafiki niliye naye huko, Bw. Clayton, wa Brazen-nose.⁴ Juu ya hili, tukiwa na muda kidogo wa kufanya urafiki mpya, hatukulizingatia kwa wakati huo. Lakini katika majira ya kuchipua yaliyofuata (Aprili 20), Bw. Clayton aliponikuta barabarani, na kunipasha salamu za Bw. Rivington, nilitamani kampuni yake chumbani mwangu, kisha urafiki wetu ukaanza. Katika fursa ya kwanza nilimjulisha kusudi letu lote, ambalo mara moja na kwa moyo wote alilikubali; na muda si mrefu baadaye, Bw. Morgan akiwa ameondoka Oxford, tuliweka jioni mbili kwa wiki za kukutana, sehemu kuongea juu ya mada hiyo, na sehemu kusoma kitu fulani cha theolojia ya vitendo.

Mambo mawili ambayo, kwa baraka ya Mungu na msaada wa mwanao, tulikuwa tumeyafikia awali, bado tunajitahidi kuyashika imara: namaanisha, kufanya wema tuwezao; na, ili kufikia hilo, kushiriki ushirika mara nyingi tuvyokuwa na fursa. Kwa haya, kwa ushauri wa Bw. Clayton, tumeongeza la tatu – kuzingatia mifungo ya Kanisa, ambayo kupuuzwa kwake kwa jumla hatuwezi kwa namna yoyote kuona kuwa udhuru halali wa kuipuuza. Na katika azimio la kushikamana na haya na mambo mengine yote ambayo tumesadikishwa kuwa Mungu anayataka mikononi mwetu, tunatumaini kuwa

---

3 Charles Rivington published *The Christian's Pattern* (Wesley's translation of Kempis) in 1735. See letter of May 28, 1725,n.

4 John Clayton, son of a Manchester bookseller, was born in 1709, entered Brasenose in 1726, and was Hulme's exhibitioner in 1729. He was college tutor. He returned to Manchester in 1733, and became Chaplain of the Collegiate Church. Wesley visited him there on his return from Georgia; but after Wesley's evangelical conversion Clayton held aloof from him. See Tyerman's *Oxford Methodists*, pp. 24-56.

tutavumilia hadi Atakapotuita pia kutoa hesabu ya uwakili wetu. Kuhusu majina ya Wamethodisti, Watu wa Kufanya Zaidi ya Inavyotakiwa, na kadhalika, ambayo baadhi ya majirani zetu wamependa kutusifu nayo, hatuoni kuwa tuna wajibu wowote wa kuyazingatia, sembuse kuyachukua kama hoja. Kwa sheria na kwa ushuhuda twarejea, ambapo twapaswa kuhukumikiwa. Kama kwa haya inaweza kuthibitishwa kuwa tuko katika kosa, tutalitubu mara moja na kwa furaha; kama si hivyo, hatujajifunza Kristo namna ya kukana sehemu yoyote ya huduma Yake, ingawa watu wangesema kila aina ya ubaya dhidi yetu, kwa hukumu zaidi na kweli kidogo kama ilivyokuwa hadi sasa. Tunatumia kweli njia zote halali tunazozijua kuzuia wema ulio ndani yetu usiseme vibaya: lakini ikiwa kupuuza wajibu unaojulikana ndio sharti pekee la kulinda sifa yetu – basi, kwaheri; tunajua tumemwamini nani, na kile tunachotoa hivi Atatulipa tena. Mwanao tayari amesimama mbele ya kiti cha hukumu cha Yule ahukumuye hukumu ya haki; ambaye kwa mng'ao wa uwepo wake mawingu yanaondoka: macho yake yamefunguliwa, naye anaona waziwazi kama ilikuwa 'bidii ya upofu na kosa kamili la dini ya kweli iliyomharakisha katika kosa la njia yake'; au kama alitenda kama mtumishi mwaminifu na mwenye hekima, ambaye, kwa hisia ya haki kuwa muda wake ulikuwa mfupi, alifanya haraka kumaliza kazi yake kabla ya kuja kwa Bwana wake, ili akiwekwa kwenye mizani asipatikane mwenye upungufu.

Sasa nimeweka mbele yako kwa upana na waziwazi msingi halisi wa kelele zote za ajabu ulizosisikia; nami sina budi kutumaini kuwa kwa uwasilishaji huu wenye haki zaidi wake kuliko pengine ulivyowahi kupokea awali, wewe na yule kasisi uliyemtaja awali mnaweza kuwa na maoni mazuri zaidi juu ya sababu njema, ingawa chini ya jina baya. Iwe mna au la, nitakiri daima huduma zangu bora kuwa za haki kwako wewe na familia

yako, kwa msaada wa ukarimu uliomba baba yangu,⁵na kwa faida zisizo na thamani ambazo mwanao amekupa (chini ya Mungu), bwana,

Mtumishi wako uliyemfaidi daima na mtii zaidi,

John

John Wesley baadaye alichapisha tena barua hii kama njia ya kusimulia hadithi ya awali ya Umethodisti, hata baada ya uzoefu wake wa Aldersgate kumfanya apuuze sehemu kubwa ya ari yake ya awali ya kidini. Tumesikia jinsi John alivyoielewa Holy Club. Lakini tunawezaje kuelewa historia yake? Ni nini hasa kilichotokea na Wamethodisti wa Oxford?

---

5 Richard Morgan subscribed for five copies of Samuel Wesley's Dissertation on Job; his son also was a subscriber. See letter of Oct. 15, 1735.

SURA YA 16

Umethodisti wa Oxford, Sehemu ya 1

Chuo Kikuu cha Oxford hakikuwa na shughuli za ziada nje ya mtaala katika miaka ya 1720 na 1730. Hakukuwa na kituo cha mazoezi ya mwili wala kundi la huduma za kampasi. Hakukuwa na makamu wa rais msaidizi wa masuala ya wanafunzi na bila shaka hapakuwa na makamu wa rais wa utofauti, usawa, na ujumuishaji.

Klabu Takatifu, au Umethodisti wa Oxford (maneno mawili yanayotumiwa kwa kubadilishana hapa), haikuanza katika jioni iliyo wazi ya Novemba ya mwaka 1729 wakati John Wesley na rafiki zake waliposema pamoja, “Tutakuwa na Klabu Takatifu. Nasi tutakuwa na utaratibu kuhusu jambo hili!”

Hapana, ushirika wa John na Charles Wesley na rafiki zao uliibuka kwa njia ya asili. Hawakuwa wakijaribu kuanzisha klabu. Lengo lao lilikuwa kubwa zaidi. Walikuwa wakijaribu kuwa watakatifu na waliona kuwa kila mmoja alikuwa msaada kwa mwenzake katika mchakato huu.

Katika sura iliyotangulia, tulisikia mtazamo wa John Wesley kuhusu Umethodisti wa Oxford katika barua yake ya mwaka 1732. Simulizi hii nadhifu aliyoiwasilisha Wesley haikuwa sahihi kabisa kihistoria. Kama Henry Rack anavyoeleza, “picha ya ‘klabu’ moja iliyoshikamana sana ikiongozwa na Wesley chini ya sheria zilizowekwa na kukutana mahali pamoja imeyeyuka

kwa nuru ya utafiti wa hivi karibuni.”¹ Utafiti ambao Rack anaunukuu ni kazi ya tasnifu ya Richard Heitzenrater na machapisho ya baadaye yaliyotokana na kazi hiyo.

Heitzenrater anaandika:

Bob Kirkham na William Morgan walikuwa tayari Oxford wakati Charles na John walipowasili [mwaka 1729]...Wale “vijana wanne wenye heshima wa Oxford” walikuwa pamoja tena. Miezi tisa iliyofuata ingeshuhudia kuimarika kwa wazi kwa vifungo vilivyowaunganisha pamoja pamoja na ufahamu unaokua wa ushirika wao wa pamoja kwa wengine. Kundi lilianza tena pale walipoachia...isipokuwa kwamba sasa John alikuwa mkazi...na mtazamo wake ulielekezwa zaidi katika kuanzisha mahusiano ya kudumu ndani ya jumuiya ya Chuo Kikuu.²

Wesley alikuwa akifundisha lugha za kale, mantiki, na uungu wakati huu,³ lakini alikuwa bado hajachukua wanafunzi binafsi wowote. Kama Heitzenrater anavyoendelea:

Kwa sehemu kubwa ya mwaka mmoja baada ya kurudi kwa John mwishoni mwa mwaka 1729, mduara mdogo wa marafiki ulifanana na jumuiya isiyo rasmi ya kifasihi kuliko kitu kingine chochote. Hapakuwa na muundo wa kiutawala, wala hata nyakati za kawaida za mikutano mwanzoni, lakini mkazo wa shughuli zao pamoja ulihusishwa wazi na “mpango wa masomo,” kama Wesley angeuita. Mikusanyiko ya jioni inaonekana wazi katika wingi wa maingizo mafupi ya shajara kupitia maelezo ya makini ya nani amekuja na nini kinachosomwa.⁴

---

1 Rack, 87.

2 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 96.

3 Rack, 87.

4 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 96–97.

Wakati huu, mikutano hii ilikuwa zaidi klabu ya vitabu kuliko kitu kingine chochote. Kwa namna fulani, ulikuwa ni mkutano usio rasmi wa kufundisha ambao walisoma kazi za kale ambazo kila mwanafunzi wa shahada ya kwanza alipaswa kusoma, ikiwa ni pamoja na Lucretius, Terence, Juvenal, na Horace, miongoni mwa wengine.⁵

Lakini ratiba ilikuwa ikianza kuchukua sura. Kufikia Machi 1730, kama Heitzenrater anavyobainisha, “mtindo halisi wa kwanza wa mikutano ya Wamethodisti wa Oxford [ulianza]: Jumanne kwa Charles, Alhamisi kwa Bob Kirkham, Jumamosi kwa John, na Jumapili kwa William Morgan.”

Mnamo Agosti 1730, John alipokea rasmi wanafunzi wake wa kwanza kutoka kwa Askofu wa Lincoln. Kisha akawabunia kozi ya masomo, ikiwa ni pamoja na kusoma *Devotion* ya Nelson, *History of England* ya Howell, Terence na Horace kwa Kilatini, na Anacreon na Agano Jipya kwa Kigiriki.⁶

Heitzenrater anasema kwamba kundi wakati huo “lilikuwa bado linaundwa na wale wanne wenye heshima wa awali, na mikusanyiko ya jioni ilifuata ratiba ileile waliyokuwa wameikubali nusu mwaka mapema. Lakini mpango wao wa masomo na ibada ulikamilishwa hivi karibuni na lengo jipya na lenye shughuli zaidi la kujali.”⁷

Alasiri moja ya mwishoni mwa kiangazi Wesley aliambatana na ndugu yake Charles na rafiki yao wa karibu William Morgan kwenye Ngome ya Oxford, yenye kilima chake cha kipekee na mnara mrefu (wa kale hata katika siku za Wesley) kwenye kingo za Isis nje kidogo ya mji. Walikuwa wameenda huko kwa pendekezo la Bw. Morgan kwamba “ingefanya wema mwingi” kwa wafungwa katika ngome ile ya zamani “ikiwa mtu yeyote

---

5 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 97.

6 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 109.

7 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 118.

angejitwika taabu ya kuzungumza nao mara kwa mara.” Morgan alikuwa amekwenda gerezani mara nyingi kabla, hasa kumwona mtu mmoja aliyehukumiwa kwa kumuua mke wake. Mnamo Agosti 24, ndugu wawili wa Wesley walienda pamoja naye. Matokeo yake, John aliridhika kabisa na thamani ya jitihada kama hizo, naye akaanza kwenda gerezani kwa saa moja kila alasiri ya Jumamosi.⁸

John alianza kuandaa maswali kwa ajili ya kundi mnamo Novemba ya mwaka 1730.⁹ Kulikuwa na angalau makundi manne ya maswali, baadhi yakirejelea matendo ya kijamii kwa matumizi ya kundi, mengine kwa matumizi ya kibinafsi zaidi katika kukuza wema na kujifunza.¹⁰ Kundi la msingi la maswali ya jumla ambayo Wesley aliyatumia kwa kujichunguza yalihaririwa mara nyingi. Lengo lilikuwa “kuwa na nia ile iliyokuwa katika Kristo.”¹¹ Hii ndiyo orodha ya kwanza:

1. Je, nina Mawazo ya mara kwa mara juu ya Mungu na Maombi Kwake?
2. Je, ninadumisha Kusudi la Joto, Lisilobadilika la kumtii?
3. Je, ninafanya bidii na shauku katika kufanya Wema niweza?
4. Je, Nia Njema ndiyo Chemchemi ya Matendo Yangu Yote kwa Wengine?
5. Je, ninajitahidi kuwafanya Watambue jambo hilo?
6. Je, nimezungumza kwa manufaa kadiri nilivyoweza?
7. Je, Asubuhi nilitazamia mbele shughuli na Wajibu wa Siku?

---

8 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 118–119.

9 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 131.

10 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 132.

11 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 133–134.

8. Je, nimesema Asubuhi na Alasiri, “Mungu Mwenyezi”? Jinsi gani?
9. Je, nimekosa Maombi, isipokuwa kwa ajili ya Komunyo?
10. Kwa bidii gani niliomba peke yangu, katika Shukrani, Kanisani?
11. Je, kwa raha yoyote niliyoipokea nimeunganisha mara moja Shukrani?
12. Je, nimekuwa au Nimeonekana kuwa na Hasira?
13. Je, Uongo au Maneno yanayomhuzunisha Jirani yangu bila lazima yametoka kwangu?
14. Je, nimefichua Uovu wowote ambao haukuwa wa Lazima kwa kufanya Wema?
15. Je, nimekaribisha Mawazo yoyote ya Kiburi, Yasiyo Safi?
16. Je, niliyatupa mbali nami mara moja?
17. Je, nimepitia Maswali ya Siku?
18. Je, nimeembelea mtu tajiri, na si maskini kwanza?

Swali la siku lililotajwa hapo juu linahusiana na kundi la maswali ambalo Wesley aliliunda, kwa msingi wa kazi ya Robert Nelson na wengine, ili kuinua wema tofauti kwa kila siku ya wiki.

Wema wa Jumapili ulikuwa Upendo wa Mungu; Jumatatu, Upendo wa Mwanadamu; Jumanne, Unyenyekevu; Jumatano, Upole, Utamu, na Kujisalimisha; Alhamisi, Ukweli na Adabu; Ijumaa, Kujikana; Jumamosi, Usafi wa Moyo.

Maswali ya Jumanne yanaonyesha kina ambacho mwulizaji anajichunguza mwenyewe.

1. Je, nimetumia muda wowote kufikiri juu ya Udhaifu wangu, Upumbavu, Uovu?

2. Je, nimejisifia mwenyewe?
3. Je, nimeepuka kubembeleza?
4. Je, nimewapisha wengine?
5. Je, nimedharau Ushauri wa mtu yeyote?
6. Je, nilipofikiri hivyo, Nimesema “Nilikuwa kwenye Kosa”?
7. Je, nimevumilia kwa unyenyekevu Lawama au dharau?
8. Je, nimefurahia dharau kwa ajili ya kutenda Mema?
9. Je, nimetamani Sifa kwa kuwa Mnyenyekevu?¹²

Kundi halikukua kwa kasi sana, na pia lilianza kupata upinzani kutoka kwa wengine huko Oxford.¹³

Wafuasi wachache wapya walipatikana katika shajara ya Wesley: Boyce, Hall, Hervey, na John Gambold. Gambold aliieleza mikutano wakati huo kuwa ilihusika zaidi na maombi na masomo ya vitabu, “lakini kazi kuu ilikuwa ni kupitia kile ambacho kila mmoja alikuwa amefanya siku ile, kwa kufuata kusudi la pamoja, na kushauriana ni hatua gani zilizopaswa kuchukuliwa baadaye.”¹⁴

Kadiri majira ya baridi ya 1731–32 yalivyoanza kupungua, uanachama wa kundi dogo ulianza kubadilika polepole. Bob Kirkham aliondoka kwenda kwenye parokia karibu na Abingdon na hakushiriki tena kwa ukawaida.¹⁵

Hatimaye, mnamo Juni ya mwaka 1732, William Morgan aliugua na kuondoka Oxford kwa mara ya mwisho. Ushawishi wake uliunda sehemu kubwa ya kipindi hiki cha awali, ukileta

---

12 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 132–134.

13 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 140.

14 imenukuliwa katika Rack, 89–90.

15 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 131.

jitihada ya kijamii na utunzaji wa wagonjwa na waliofungwa ambao John na Charles Wesley waliendelea nao maisha yao yote.

Kama Heitzenrater anavyoandika:

Katika miaka mitatu ambayo walitembea pamoja, William Morgan na ndugu wa Wesley walikuwa wameweka muundo wa msingi wa uchaji wa kibinafsi, jitihada ya kiakili, na jitihada ya kijamii ambao Umethodisti wa Oxford ungejengwa juu yake kwa miaka mitatu iliyofuata. Eneo pekee jingine ambalo lingebadilika kwa kuonekana katika miezi iliyofuata lilikuwa hali yao ya uanakanisa, na hili lilianza wakati John Wesley alipopata urafiki na rafiki mpya, John Clayton.¹⁶

Kuondoka kwa William Morgan na kuingia kwa John Clayton kunaashiria kipindi cha mabadiliko katika Umethodisti wa Oxford, ambacho tutakishughulikia katika sura inayofuata.

---

¹⁶ Heitzenrater, "Oxford Methodists," 151.

SURA YA 17

Umethodisti wa Oxford, Sehemu ya 2

Katika kiangazi cha mwaka 1732, hapakuwa na ushahidi kwamba Wamethodisti wa Oxford wangewahi kuwa kitu chochote. Wengi wa wanachama wa awali walikuwa wameondoka Oxford. Kwa namna fulani, ilionekana kana kwamba John na Charles Wesley walipaswa kuanza upya iwapo Klabu Takatifu ingeendelea. Lakini, ni muhimu kukumbuka kwamba hawakuwa wakijaribu kufanya kitu chochote zaidi ya kumfuata Mungu kwa uaminifu na kujitahidi kuishi maisha matakatifu. Walidhani hili ni lengo linalostahili kufuatiwa na linalostahili kushirikiwa.

John Wesley alikuwa amerudi Oxford mwaka 1729. Baada ya miaka mitatu kurudi, John alikuwa akizoea majukumu yake ya ushauri katika Lincoln College na kuwa na imani zaidi katika mipango na ubunifu wake wa maisha ya Kikristo. Licha ya changamoto, watu wapya walianza kuwajiunga na ndugu hao katika jitihada hii.

John Gambold, Benjamin Ingham, Will Clements, na William Smith wote walijiunga karibu na wakati huu. Westley Hall (W-E-S-T-L-E-Y) alikuwa mwanafunzi wa John ambaye alijiunga na kundi. John alivutiwa sana na Westley Hall kiasi kwamba alimwandikia mama yake Susanna kuhusu yeye, akisema, “Karibu kila saa tunapokuwa pamoja nashangaa kabisa

kwa unyenyekevu wake, na upendo kwa Mungu, na kwa mwanadamu kwa ajili Yake...Lo, na niwe mfuasi wake, kama yeye alivyo wa Kristo!”¹

John Clayton alikuwa mwanachama mpya mwingine ambaye angethibitika kuwa muhimu sana. Clayton alizaliwa mwaka 1709 huko Manchester, mwana wa muuzaji wa vitabu. Akina Wesley wangeunganishwa na Clayton kwa sababu ya muuzaji mwingine wa vitabu, Charles Rivington wa London, ambaye baadaye alijiunga na kundi.

Wakati wa kiangazi cha mwaka 1732, wanachama wapya na wa zamani wa Klabu Takatifu walianza kukutana kila siku wakiwa na mkazo wa kudumu zaidi juu ya maandiko ya kiibada badala ya usomi. Mojawapo ya kazi za kwanza za aina hii ilikuwa wasifu wa Gaston de Renty, Mfaransa wa karne ya 17 ambaye alikuwa ametoa maisha yake kwa ajili ya maskini.

Toleo la de Renty ambalo pengine walilisoma, la mwaka 1684, linaanza na ujumbe huu kwa msomaji:

Lishe kama hiyo, kama vile kusoma riwaya za bure, au maisha ya wapenzi wa kidunia, mashujaa wa upendo, kama inavyolisha kanuni ya kidunia ndani yetu, tamaa zetu za mwilini, na malengo yetu, hujengwa kwa kulisha utukufu na uzuri; vivyo hivyo, historia ya watakatifu, na watu, waliopendezwa na mbingu, huhudumia kanuni ile nyingine ya kimbinguni ndani yetu, Roho Mtakatifu, ambaye kwa kiasi fulani anakaa, ndani ya kila mtu aliye zaidi ya jina tu, Mkristo. ²

Yaani, wazo lilikuwa kuwasilisha maisha ya Kikristo kwa namna ya kulisimua kama vile Lancelot na Arthur walivyowasilisha maisha ya kimapenzi ya mashujaa na wafalme wa zama za kati.

---

1 WW 25:373.

2 Saint-Jure, *The Holy Life of Monsr. de Renty*, i–ii.

Wahuni wengine wa Kifaransa walikuwa muhimu wakati huu, ikiwa ni pamoja na Madame Guyon na Askofu Fénelon, ambaye alichapisha kazi juu ya ukamilifu wa Kikristo karne moja kabla ya Wesley.

Pia kulikuwa na mkazo mpya juu ya kazi za kanisa la awali, kama vile Apostolic Constitutions, ambazo John Wesley mwenyewe baadaye alimkubalia John Clayton sifa hizo. Hili pia lilipelekea kuongezeka kwa masomo ya fasihi ya wasiotoa kiapo—yaani, kazi za watu waliokuwa wamekataa kuapa kiapo kwa William wa Orange. Mkusanyiko wa Spinckes wa *Private Devotions* na *Practice of True Devotion* ya Robert Nelson zilikuwa mifano miwili.

Clayton alikuwa na ushawishi katika kuendeleza desturi mbili ambazo Wamethodisti walikuwa wameanza na William Morgan na kisha kuongeza ya tatu: “Kufanya wema tuwezao; na, kwa kusudi hilo, kupokea sakramenti mara nyingi kadiri tunavyopata fursa.” Kwa hizi mbili kuliongezwa, kwa ushauri wa Clayton, ya tatu—“kuzingatia mifungo ya Kanisa.”³

Hili lilimaanisha kufunga siku za Jumatano na Ijumaa kama *Didache* inavyofundisha. Walifunga Jumatano kwa sababu ilikuwa siku ambayo usaliti ulipangwa na Ijumaa kwa sababu ya kusulibiwa.

Clayton pia aliendeleza wazo la kueneza Klabu Takatifu kote Oxford, akitamani “angalau mtetezi kwa ajili yetu, ikiwa si ndugu na mfanyakazi mwenzetu katika kila chuo cha chuo kikuu.”⁴ Hili lilipelekea wanachama wa Klabu Takatifu katika vyo uo nane ndani ya chuo kikuu katika miaka michache iliyofuata.

---

3 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 162.

4 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 75.

Ushawishi wa Clayton haukuwa tu juu ya mbinu za Wesley bali juu ya mahusiano yake. Clayton alimuunganisha Wesley na watu kadhaa huko Oxford, lakini hata zaidi nje ya Oxford. Sir John Philips wa London alikuwa rafiki wa John Wesley na mfadhili wa kifedha.

Uhusiano mwingine ulikuwa kwa mwandishi wa kiroho wa Kiingereza William Law. Law alizaliwa mwaka 1686. Baba yake alikuwa muuzaji wa vyakula. Aliingia Emmanuel College, Cambridge, mwaka 1705 akiwa sizar, mwanafunzi aliyejikimu mwenyewe kupitia kazi na shughuli za chini. Alichaguliwa kuwa mwanachama wa chuo mwaka 1711, lakini mwaka 1714, wakati George I alipotawazwa kuwa mfalme, William alikataa kuapa kiapo kwa mtu asiye Stuart na akapoteza nafasi yake. Akawa kile ambacho wengine wanakiita asiyetoa kiapo wa kizazi cha pili. Aliondoka Cambridge na kufanya kazi London kwa miaka ishirini, akiandika vijitabu mara kwa mara, ikiwa ni pamoja na *The Absolute Unlawfulness of the Stage Entertainment* mwaka 1726 na *A Practical Treatise Upon Christian Perfection* mwaka huohuo. Ilikuwa wakati huu ambapo Law alipata ajira ya kudumu zaidi nyumbani kwa Edward Gibbon, baba wa mwanahistoria maarufu aliyeandika *The Decline and Fall of the Roman Empire*.

Alipoingia katika kaya ya Gibbon, Law aliandika kazi yake yenye ushawishi mkubwa zaidi, ambayo bado inachapishwa hadi leo: *A Serious Call to a Devout and Holy Life*. Wesley aliisoma kazi hiyo wakati wa Julai ya mwaka 1732 na kisha akalazimika kukutana na mwandishi ana kwa ana. Katika mkutano wao, Law alimpa Wesley *Theologia Germanica*, kazi ya fumbo la Kikristo kutoka karne ya kumi na nne.

Wesley angemgeukia William Law nyakati mbalimbali kwa ajili ya mwongozo katika masuala ya kiroho. Mwaka 1734, alimwandikia Law barua kuhusu mwanafunzi aliyekuwa akimfanya mwanafunzi ambaye angeweza kukariri yaliyomo

katika imani lakini, kwa maneno ya Wesley, alisema “kwamba hakujali kama ni kweli au la—alikuwa na furaha sana kwa sasa, naye hakutamani kitu kingine zaidi.” Wesley alimaliza barua kwa kusema: “Sasa nimepotea kabisa nisijue hatua ipi ya kuchukua...Kwa hiyo nakusihi, bwana, kwa rehema za Mungu...umshauri na kumwombea.”

Ushawishi wa Law juu ya Wesley ulikuwa mkubwa hadi mwaka 1738, walipotofautiana kuhusu fikra za mwanafumbo wa Kijerumani Jacob Boehme na mawazo yake ya teosofia. John Wesley aliendelea kusumbuliwa na maandiko ya kifumbo yaliyovuka maneno ya Maandiko.

Ushawishi wa Clayton pia ulimuunganisha John na Society for Promoting Christian Knowledge, au SPCK. Kama Heitzenrater anavyoandika, “Umuhimu wa uhusiano huu hauwezi kutiwa chumvi.”⁵

Kama inavyoweza kuonekana kwa ushawishi wa Clayton na Morgan, John Wesley hakuitawala Klabu Takatifu kama dikteta. Kama Heitzenrater anavyoandika:

Kuna jaribio la makusudi na lililo dhahiri kwa upande wa Wesley kurekebisha si mbinu tu bali pia maudhui ya mpango wake ili kukidhi mahitaji yanayobadilika ndani ya hali yake mwenyewe na ile ya rafiki zake. Umethodisti haukukua kwa Wesley kulazimisha mawazo na mbinu zake mwenyewe juu ya orodha inayokua ya marafiki na washirika, bali kwa kuvutia katika ushirika wake watu wenye nia kama yake ambao pia walichangia ukuaji na maendeleo ya kundi.⁶

Heitzenrater anaendelea

---

5 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 170.

6 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 167-8.

Ni jambo la umuhimu wa hali ya juu katika kujaribu kuelewa misukosuko ya Umethodisti wa Oxford kubaini kwamba shughuli mbalimbali zinazoonyesha sura yake ya hadharani (kutembelea magereza, kusaidia wagonjwa, kuwafundisha maskini, kuhudhuria sakramenti) katika hali nyingi hazikuongozwa na Wesley mwenyewe. Lazima ikumbukwe kwamba Wesley alikuwa amejishughulisha sana katika kutafuta hali sahihi ya nafsi. Kwa hiyo, mbinu yake haikuwa mpango uliosimama, uliokwisha kaa, bali ni mtazamo wa maisha uliokua na kuendelea na kubadilika kadiri alipokabiliana na misukosuko tofauti, alipopata ufahamu zaidi, na kukutana na marafiki wapya.⁷

Mwendo wa Umethodisti wa Oxford unaonyeshwa vyema zaidi na shajara ya Benjamin Ingham. Mwaka 1733, John Wesley alibadilisha mbinu yake ya kutunza shajara hadi mbinu sahihi zaidi, yenye safuwima na maelezo sahihi zaidi. Siku tatu baadaye, Ingham aliifuata mbinu hii na wiki mbili baadaye alikuwa akiwafundisha wengine.

Muhtasari wa Heitzenrater kuhusu muundo wa harakati hii unafichua mengi:

Umethodisti wa Oxford ni rasimu mbichi ya muundo ulioendelea kukua katika maisha na fikra za Wesley katika karne yote ya kumi na nane. Maelezo ya picha hii si ya muhimu sana hatimaye kuliko dhana kuu na roho iliyo nyuma yake. Ingawa kipengele kimoja chenye mwendo cha Umethodisti wa baadaye kilikuwa kimekosekana, miaka ya Oxford ilikuwa imeanzisha muundo wa jitihada ya kiakili, ya kiroho, na ya kijamii ambao ungeendelea kuwa alama bainifu ya harakati ya Kiwesley katika karne yote ya kumi na nane na zaidi. Hamu ya John Wesley ya kueneza utakatifu wa kimaandiko hatimaye ilifika kote ulimwenguni, lakini mizizi yake ilikuwa imepandwa kwa nguvu huko Oxford. Ukamilifu wa Kikristo, uliotangazwa kwa sauti kutoka kwenye mimbari ya St. Mary's mnamo Januari 1733, ulionwa na Wesley

---

7 Heitzenrater, *Wesley and the People Called Methodists*, 76.

nusu karne baadaye kama “mtazamo wa dini niliokuwa nao wakati ule . . . na mtazamo nilio nao sasa, bila nyongeza au upungufu wowote wa maana. Hadithi ya John Wesley na Wamethodisti, ikianza Oxford, ni hadithi ya jaribio shujaa la kundi la Wakristo waliojali kuwa”na nia ya Kristo, na kutembea kama yeye alivyotembea.” Wesley mwenyewe angekuwa makini sikuzote kuongezea maoni, “Si kwamba nimekwisha kuyafikia.” Lakini hili halikumzuia kuendelea kufuatilia utafutaji wake wa mbinu na maana ya wokovu, akitumaini kwamba wengine wangejiunga naye katika jaribio lake la “kuelekea lengo, kwa ajili ya tuzo ya mwito mkuu wa Mungu katika Kristo Yesu . . . kuwa ‘wamefanywa wapya katika roho ya nia zetu,’ ili kuwa ‘wakamilifu kama vile Baba yetu wa mbinguni alivyo mkamilifu.’”⁸

Uongozi wa John Wesley wa Wamethodisti wa Oxford ulibadilika mnamo Oktoba 11, 1734, alipopokea habari za afya inayodhoofika ya baba yake Samuel. Karibu sawasawa baada ya mwaka mmoja, John angekuwa katika meli iliyoelekea Savannah katika Koloni jipya la Georgia.

---

8 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 426–7.

SURA YA 18

Fursa za Umisheni

Mwaka 1734, John Wesley hakutaka kwenda Georgia. Alikuwa na shauku kuhusu matukio huko Oxford na kuhusu kukuza jumuiya za maisha matakatifu ambazo yeye alikuwa mwanachama.

Baba yake, Samuel, alikuwa mgonjwa. Kabla ya kufa, Samuel alikuwa akijaribu kukamilisha kazi yake kuu *Dissertationes in Librum Jobi*, iliyojadiliwa kwa kina katika Sura ya 6 ya juzuu hili. Kila John alipotembelea Epworth, alimsaidia baba yake kufanya kazi. Na ziara nyingi za John kwenda London wakati huu zilikuwa kwa niaba ya baba yake ili kuhakikisha kwamba mpiga chapa alikuwa tayari. Lakini wakati wa ziara hii ya mwisho mnamo majira ya pukutiko ya mwaka 1734, John alijua kwamba ingekuwa vigumu kwa Samuel kupona kabisa. Hivyo, fursa ya kwanza iliyoshindana na maisha yake huko Oxford haikuwa ng'ambo ya Bahari ya Atlantiki bali ni wito wa kurudi kaskazini ili kuchukua nafasi ya baba yake kama Mchungaji Mkuu wa Epworth. Samuel Sr. hata alijitolea kujiuzulu nafasi yake ili John aichukue na familia iweze kubaki kwenye nyumba ya mchungaji.¹ Mfumo wa uteuzi wakati huo ulipita kwa Askofu wa London pamoja na Askofu wa Lincoln, hivyo haikuwa rahisi tu kama kuiombea. Lakini John hakujua hata kama aliitaka.

---

1 Rack, 93.

Akiwa njiani kutoka Epworth kurudi Oxford, John Wesley alisimama kumtembelea rafiki yake, John Clayton, mwanachama mwenye ushawishi wa Klabu Takatifu aliyekuwa amejiunga mwaka 1732. Clayton hakuishi tena Oxford, kwani alikuwa amepewa kanisa huko Salford, karibu na Manchester.

Hakuna kumbukumbu ya mazungumzo waliyokuwa nayo huko kuhusu wakati ujao wa Wesley, ingawa Wesley aliandika katika shajara yake baadhi ya maelezo kuhusu Mababa wa Kitume na John Byrom, msomi tajiri kutoka eneo la Manchester ambaye alikuwa ameunda mfumo mpya wa kuandika kwa kifupi ambao John na Wamethodisti wengi wa awali walikuwa wameuchukua.² Wesley aliupenda mfumo huo wa kuandika kwa kifupi, lakini hakuipenda teolojia ya Byrom.

Akiwa amerudi Oxford mnamo Novemba 8, John aliendelea na desturi zake nyingi za kawaida kwa shauku iliyofufuliwa. Swali la kuhudumu Epworth lilikuwa bado akilini mwake, lakini alimwandikia baba yake mnamo Novemba 15, 1734:

...Swali si kama ningeweza kufanya wema zaidi kwa wengine huko au hapa, bali kama ningeweza kufanya wema zaidi kwangu mwenyewe; ikiwa popote ninapoweza kuwa mtakatifu zaidi mimi mwenyewe, hapo, nina hakika, ninaweza kukuza utakatifu zaidi kwa wengine. Lakini nina hakika vilevile hakuna mahali chini ya mbingu pafaapo kwa maendeleo yangu kama Oxford.³

Hili halimalizi mazungumzo. Samuel anabisha kwamba John anajipenda mwenyewe, na wawili hao wanapeana hoja huku na huko. Mnamo Desemba 10, John aliandika jibu refu zaidi akifafanua dhana zake kwa namna zinazoelekeza kwenye teolojia ya Kimethodisti ya baadaye:

---

2 Heitzenrater, "Oxford Methodists," 217.

3 Letter to Samuel Wesley, Sr., November 15, 1734: WW 25:395.

Kwa utakatifu simaanishi kufunga au unyonge wa mwili, au njia nyingine yoyote ya nje ya maendeleo, bali ile hali ya ndani ambayo haya yote yanaihudumia, ufanyaji upya wa nafsi katika mfano wa Mungu...Na kwa hiyo ninaamini kwamba katika hali nilimo ninaweza kukuza zaidi utakatifu huu ndani yangu mwenyewe kwa sababu sasa ninafurahia faida kadhaa ambazo ni za kipekee kwake.⁴

Faida hizi zinajumuisha mazungumzo na rafiki zake pamoja na uwezo wa kujiondoa kutoka shughuli za kijamii.

Wesley anahitimisha kwenye ukurasa wa 26 wa barua hii kwa kusema, “haya ni sehemu ya sababu zangu za kuchagua kubaki (hadi nitakapoarifiwa vyema zaidi) katika mahali ambapo Mungu amenipanga,”⁵ kifafanuzi kinachofaa kwa kile kitakachotokea mwaka 1735.

Maisha huko Oxford wakati huu yalijawa na nyakati za kutia moyo, ikiwa ni pamoja na wanachama wapya na fursa mpya za kuhudumu. John pia alichukua safari nyingi kwenda London, akiendelea kujenga mtandao wake huko. Alianza tafsiri ya *Imitation of Christ* ya Thomas à Kempis, ambayo angeimaliza mwaka uliofuata.⁶

Mwaka 1735 ulipofika, mkazo wa Wamethodisti wa Oxford ulikuwa juu ya somo la Agano Jipya la Kigiriki, lakini John, mwenyewe, alivutwa kibinafsi sana na maswali ya uhuru wa Kikristo. Katika barua kwa mama yake, Susanna, mnamo Februari, anatoa orodha ya uhuru tano wa Kikristo:

1. uhuru kutoka dhambi ya kukusudia
2. Uhuru kutoka hofu za kitumwa

---

4 Letter to Samuel Wesley, Sr. December 10, 1734, WW 25:399.

5 WW 25:409.

6 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 299.

3. Uhuru kutoka mambo yenye hali isiyo na tofauti
4. Uhuru kutoka sheria za nje
5. Uhuru kutoka kanuni

Richard Heitzenrater anaona uhusiano kati ya mawazo haya juu ya uhuru na ujumuishaji wa Wesley wa kupiga kura ili kumsaidia katika maswali fulani.

Matumizi ya kwanza ya Wesley ya [kupiga kura] kuhusu kuamka mapema mnamo Januari 1735 yalitokeza dakika arobaini zaidi za usingizi kwake siku ile.⁷

Maswali haya ya Uhuru wa Kikristo na lile ambalo Mkristo analazimika kufanya yanatusaidia kuelewa mahangaiko ya John wakati huu. Anajihisi kuwajibika kwa baba na mama yake bali pia kwa rafiki zake na kwa watu walio karibu naye ambao bado hawaishi maisha matakatifu. Mahali anapopaswa kuishi si swali la upendeleo wa kibinafsi bali ni swali la umisheni ambao Mungu anao kwa ajili yake.

Ndugu mkubwa wa John, Samuel Jr., pia alijaribu kumshawishi John achukue parokia ya Epworth. Samuel Jr. aliibua swali la viapo vya kuwekwa wakfu vya John na kama alikuwa akiyatekeleza huko Oxford. Hoja za Samuel Jr. zilimsumbua, na John akamfikia Askofu Potter wa Oxford kuhusu viapo hivyo. Jibu la Askofu Potter lilidhoofisha hoja za Samuel Jr. na za Samuel Sr.: “Haionekani kwangu kwamba katika kuwekwa kwako wakfu ulijifunga kuchukua uchungaji wa parokia yoyote, ikiwa unaweza kama mhudumu wa kanisa kumtumikia Mungu na Kanisa vyema zaidi katika hali yako ya sasa au hali nyingine.”⁸

---

7 Heitzenrater, *Wesley and the People Called Methodists*, 54.

8 WW 25:420.

Tunaona hapa mizizi ya dai la John la baadaye, “ulimwengu ni parokia yangu.”

Hata hivyo, katika majira ya kuchipua, maswali haya yote ya kinadharia yalisukumwa kando wakati habari zilipofika kwamba afya ya Samuel Sr. ilikuwa imeshuka kwa kasi. John na Charles waliondoka Jumapili ya Mizeituni kwa safari ya kuelekea kaskazini katika barabara za majira ya kuchipua zenye matope. Mara walipowasili, John alichukua tena majukumu huko Wroot na akakubali hoja zote kwa baba na ndugu yake kuhusu nafasi ya Epworth. Alimwandikia mwenzake wa London ambaye aliunganishwa na Askofu wa London, mmoja wa watu ambao wangesaidia katika uteuzi.⁹ Ingawa hapakuwa na uhakika kwamba ungepita—mwandishi wa wasifu wa Wesley Henry Rack alidhani lilikuwa jambo lisilowezekana sana.¹⁰ Pia kulikuwa na kitabu cha Ayubu ambacho hakijakamilika ambacho John aliendelea kusaidia kuhariri.

Samuel Sr. alifariki mnamo Aprili 25. John alibaki ili kufanya kazi ya Ayubu na kusaidia huko Epworth kabla ya uteuzi rasmi wa padri mpya. Rafiki yake wa London, Thomas Broughton, alikuwa amemwarifu John kwamba nafasi ingejazwa na wengine siku chache tu kabla ya kufariki kwa Samuel.¹¹

John alibaki Epworth hadi Kiangazi. Kisha akarudi Oxford kupitia London, ili kumtembelea mchapishaji wake kuhusu tafsiri ya Kempis iliyokuwa imechapishwa hivi karibuni. Aliwasili tena Oxford mwishoni mwa Julai, ila tu kugeuka na kurudi London kwa ombi la mchapishaji wake kuhusu kitabu cha Ayubu. Kama ilivyojadiliwa hapo awali, kitabu cha Ayubu kilikuwa jitihada ngumu mno. Kiliandikwa kwa Kilatini pekee na kuchapishwa katika safuwima mbili kama kazi kuu za

---

9 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 310.

10 Rack, 93.

11 WW 25:422.

kiteolojia za karne ya 17. Kilikuwa kimetoka nje ya mwelekeo wa waandishi wa wakati huo na John alihitaji kufanya kazi kwa bidii ili kukifikisha hadi uzalishaji.

Ziara hii ya London ilidumu kwa muda na ikabadilisha maisha ya John na Charles Wesley. John aliamahama kati ya kulala nyumbani kwa rafiki zake na kukaa na dada zake ili asiwachoshe mwenyeji yeyote. Mnamo Agosti 28, John alikuwa akitembea kwenye Mtaa wa Ludgate alipogongana na John Burton, ambaye alikuwa kijuana wake kutoka siku zake za awali za Oxford na mdhamini wa Koloni la Georgia. Burton alitaja kitu kwa maana kwamba padri wa sasa huko Savannah hakupendwa na wengi na kwamba hivi karibuni kungekuwa na uhitaji wa padri mpya huko Georgia. Wesley alivutwa na fursa hiyo pamoja na umisheni kwa ujumla wa kueneza injili katika Ulimwengu Mpya. James Oglethorpe, mwanzilishi wa Georgia, alikuwa kijuana wa zamani wa Samuel Sr. na hata alikuwa amejaribu kuingilia kati kwa niaba ya John katika jaribio lake la dakika za mwisho la kupata nafasi ya Epworth. Samuel Sr. hata alikuwa amemwandikia Oglethorpe mnamo Novemba ya mwaka 1734, akisema, “Sikuzote nilikuwa na upendo mpenzi sana kwa koloni yako kiasi kwamba kama lingekuwa miaka kumi tu iliyopita, ningekuwa nimetoa kwa furaha sehemu iliyobaki ya maisha na kazi zangu kwa mahali pale.”¹² Hivyo John alijua kuhusu koloni na uhusiano wa kifamilia na Oglethorpe.

John alikutana na Oglethorpe siku iliyofuata na mahojiano yalienda vizuri. Kuhusu jitihada hiyo, Wesley alitafuta ushauri wa William Law na John Clayton, pamoja na ndugu zake, dada zake, na mama yake. Wote walikuwa na makubaliano. Susanna hata aliandika, “kama ningekuwa na wana ishirini, ningefurahi kwamba wote walikuwa wakijishughulisha hivyo, ingawa nisingewaona tena kamwe.”¹³

---

12 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 318.

13 Heitzenrater, “Oxford Methodists,” 318.

Charles pia alikuwa na shauku kuhusu Georgia, nao walifanya kazi pamoja kuharakisha kuwekwa wakfu kwa Wesley mdogo kama shemasi, ambako kulifanyika mnamo Septemba 21. Aliwekwa wakfu kama padri siku nane baadaye na kisha kuteuliwa kuwa Katibu wa Masuala ya Wahindi na wadhamini.

Mnamo Oktoba 9, John aliwasilisha kitabu cha Ayubu kilichokamilika kwa Malkia Caroline. Alikuwa amemaliza wajibu wake wa mwisho kwa baba yake.

Wesley alibainisha uamuzi wake wa mwisho wa kujiunga na umisheni wa Georgia katika barua ndefu kwa John Burton mnamo Oktoba 10:

Kichocheo changu kikuu, ambacho mengineyo yote yako chini yake, ni tumaini la kuiokoa nafsi yangu mwenyewe. Natumaini kujifunza maana ya kweli ya injili ya Kristo kwa kuihubiri kwa wapagani. Hawana maelezo ya kuipotosha maandiko, hawana falsafa ya bure ya kuipotosha, hawana wafafanuzi wenye anasa, wa kimwili, wenye tamaa, wenye malengo wa kulainisha kweli zake zisizopendeza, ili kupatanisha unia wa kidunia...Imani sahihi, ninaamini, kwa rehema ya Mungu, itafungua njia kwa matendo sahihi, hasa wakati majaribu mengi yale yanapoondolewa ambayo hapa yananzonga kwa urahisi sana...Ndipo natumaini kujua maana yake ni nini kumpenda jirani yangu kama nafsi yangu, na kuhisi nguvu za kichocheo cha pili cha kuwatembelea wapagani, yaani hamu ya kuwapa kile nilichokipokea, ujuzi wa kuokoa wa injili ya Kristo...

...Lakini pengine utauliza, Huwezi kuiokoa nafsi yako mwenyewe huko Uingereza kama vile huko Georgia? Najibu, Hapana, wala siwezi kutumaini kufikia kiwango kilekile cha utakatifu hapa ambacho ninaweza huko; wala, kama nikibaki hapa nikijua hili, siwezi kutumaini kwa busara kufikia kiwango chochote cha utakatifu kabisa...

...Kuhusu kichocheo kingine, tumaini la kufanya wema zaidi Amerika, mara nyingi hupingwa kwamba kuna wapagani wa

kutosha, kwa vitendo ikiwa si kwa nadharia, hapa nyumbani. Kwa nini basi uende kwa wale walio Amerika? Kwa nini, kwa sababu iliyo wazi sana. Kwa sababu wapagani hawa wa hapa nyumbani wana Musa na manabii, na wale hawana. Kwa sababu wale ambao *wana* injili wanaikanyaga, na wale wasio nayo wanaomba kwa bidii; kwa hiyo kwa kuona hawa wanajihukumu kuwa hawastahili uzima wa milele, tazama, nawaelekea Mataifa.¹⁴

Mnamo Oktoba 14, *Simmonds* ilikuwa tayari kusafiri kutoka Gravesend, mji ulioko kwenye Mto Thames karibu na pwani. Kwa bahati mbaya, meli nyingine katika msafara wa kwenda Georgia, *Hawk*, haikuwa tayari hadi tarehe 20. Wakati huohuo, John alijaribu kuwashawishi rafiki wengine zaidi waende naye. Ilikuwa vigumu kuwauza kwa sababu alikuwa akisafiri kama mmisionari wa kujitolea. Aliweza kuwashawishi rafiki wachache, akiwemo Benjamin Ingham, ambaye shajara yake ilimsaidia Richard Heitzenrater kufumbua msimbo wa Wesley.

John aliondoka kwenda Georgia hata kabla ya kupokea uteuzi rasmi, na alichopewa tu ni usafiri na vitabu vichache. *Simmonds* hatimaye iliondoka mnamo Oktoba 21, siku ileile ambayo Wadhamini wa Georgia waliidhinisha kuachishwa kazi kwa padri wa sasa wa Savannah, Bw. Quincy.

Wesley aliondoka Uingereza bila kazi ila tu wito wa Mungu moyoni mwake. Alikuwa akitoka nje kwa imani kufanya kitu kipya na kwenda mahali papya.

---

14 Letter to John Burton, October 10, 1735, WW 25:439-442.

BIBLIOGRAPHIA

Bailyn, Bernard. *The Barbarous Years: The Peopling of British North America, 1600–1675*. New York: Knopf, 2012.

Baker, Frank. “Investigating Wesley Family Traditions.” *Methodist History* 26, no. 3 (April 1988): 154–162.

Clarke, Adam. *Memoirs of the Wesley Family*. London, 1823.

Collins, Kenneth J. “John Wesley’s Correspondence with His Father.” *Methodist History* 26, no. 1 (October 1987): 19–27.

Curnock, Nehemiah, ed. *The Journal of the Rev. John Wesley, A.M.* 8 vols. London: Charles H. Kelly, 1909–1916.

Defoe, Daniel. *The Character of the Late Dr. Samuel Annesley, by Way of Elegy: With a Preface Written by One of His Hearers*. London: printed for E. Whitlock, near Stationers-Hall, 1697.

Du Bois, W. E. B. *The Suppression of the African Slave-Trade to the United States of America, 1638–1870*. New York: Longmans, Green, 1896.

Dunton, John. *The Life and Errors of John Dunton*. 2 vols. London: J. Nichols, Son, and Bentley, 1818.

Edwards, Maldwyn. *Family Circle: A Study of the Epworth Household in Relation to John and Charles Wesley*. London: Epworth Press, 1949.

Erickson, Amy Louise. "Married Women's Occupations in Eighteenth-Century London." *Continuity and Change* 23, no. 2 (2008): 267–307.

Gibson, William. "The Wesleys in Lincolnshire." Katika *The Oxford Handbook of the Wesleys*, iliyohaririwa na William Gibson and Geordan Hammond. Oxford: Oxford University Press, 2020.

Green, V. H. H. *The Young Mr. Wesley: A Study of John Wesley and Oxford*. London: Edward Arnold, 1961.

Hatton, Ragnhild. *George I*. New Haven: Yale University Press, 2001.

Hearne, Thomas. *Remarks and Collections of Thomas Hearne*. Iliyohaririwa na C. E. Doble et al. 11 vols. Oxford: Clarendon Press, 1885–1921.

Heitzenrater, Richard P. "John Wesley and the Oxford Methodists, 1725–35." Ph.D. diss., Duke University, 1972.

———. *The Elusive Mr. Wesley*. 2 vols. Nashville: Abingdon Press, 2003.

———. *Wesley and the People Called Methodists*. 2nd ed. Nashville: Abingdon Press, 2013.

———. "The Oxford Diaries and the First Rise of Methodism." *Methodist History* 12, no. 4 (1974): 110–135.

———. "Wesley's Diary and Journal." Katika *Mirror and Memory: Reflections on Early Methodism*, 12–14. Nashville: Kingswood Books, 1989.

Hempton, David. *Methodism: Empire of the Spirit*. New Haven: Yale University Press, 2005.

Hill, Christopher. *The Century of Revolution, 1603–1714*. Edinburgh: Thomas Nelson, 1961.

Bibliografia

Hulme, E. Wyndham. "The Pedigree and Career of Benjamin Huntsman, Inventor in Europe of Crucible Steel." *Transactions of the Newcomen Society* 24, no. 1 (1943): 37–48.

Lipson, E. *The Economic History of England*. London: A. & C. Black, 1931.

Lloyd, Joy. "The Communities of the Manor of Epworth in the Seventeenth Century." Ph.D. thesis, University of Sheffield, 1998.

Newton, Hannah. "The Dying Child in Seventeenth-Century England." *Pediatrics* 136, no. 2 (2015): 218–220.

"The Population History of London." Old Bailey Online: Accessed April 19, 2026: <https://www.oldbaileyonline.org/about/population-history-of-london>.

Orr, Clarissa Campbell. "The Sappho of Gloucestershire: Sarah Chapone and Christian Feminism." Katika *Bluestockings Now!: The Evolution of a Social Role*, iliyohaririwa na Deborah Heller. London: Routledge, 2016.

Outler, Albert C., ed. *The Works of John Wesley*. Bicentennial ed. Vol. 3, *Sermons III*. Nashville: Abingdon Press, 1986.

Pryme, Abraham de la. *The Diary of Abraham de la Pryme*. Iliyohaririwa na Charles Jackson. Durham: Surtees Society, 1870.

Rack, Henry D. *Reasonable Enthusiast: John Wesley and the Rise of Methodism*. 3rd ed. London: Epworth Press, 2002.

Rogal, Samuel. *The Financial Aspects of John Wesley's British Methodism (1720–1791)*. Lewiston, NY: Edwin Mellen Press, 2001.

Saint-Jure, Jean-Baptiste. *The Holy Life of Monsr. de Renty, a Late Nobleman of France*. London, 1684.

Schmidt, Martin. *John Wesley: A Theological Biography*. Iliyotafsiriwa na Norman P. Goldhawk. New York: Abingdon Press, 1962.

Spence, Joseph. *Anecdotes, Observations, and Characters of Books and Men*. London, 1820.

Stonehouse, Rev. W. B. *The History and Topography of the Isle of Axholme*. London, 1839.

Sutherland, L. S., and L. G. Mitchell, eds. *The History of the University of Oxford*. Vol. 5, *The Eighteenth Century*. Oxford: Clarendon Press, 1986.

Sykes, Norman. *William Wake, Archbishop of Canterbury*. 2 vols. Cambridge: Cambridge University Press, 1957.

Torpy, Arthur. "Samuel Wesley Senior: New Biographical Evidence." Ph.D. diss., University of Manchester, 2007.

Tyerman, Luke. *The Life and Times of the Rev. John Wesley, M.A.* 3 vols. London: Hodder and Stoughton, 1870–1871.

———. *The Oxford Methodists*. London: Hodder and Stoughton, 1873.

The United Methodist Book of Discipline. Nashville: United Methodist Publishing House, 2016.

Wallace, Charles, Jr., ed. *Susanna Wesley: The Complete Writings*. New York: Oxford University Press, 1997.

Wesley, John. *A Concise History of England*. 4 vols. London, 1776.

Wesley, John. *The Works of John Wesley*. Bicentennial ed. Nashville: Abingdon Press, 1980–. [Cited as WW.]

Wesley, Samuel. *Dissertations on the Book of Job*. Translated and edited. 5 vols. Austin: Wroot Press, 2026.

Bibliografia

———. *Maggots: or, Poems on Several Subjects, Never before Handled.* London: John Dunton, 1685.

———. *The Life of Our Blessed Lord and Saviour Jesus Christ.* London, 1693.

———. *The Pious Communicant Rightly Prepared.* London, 1700.

Wright, Arnold. *Annesley of Surat and His Times: The True Story of the Mythical Wesley Fortune.* London: Andrew Melrose, 1918.

Wright, Dudley. *The Epworth Phenomena.* Philadelphia: David McKay, 1920.

